



---

# **Innst. O. nr. 103**

**(2004-2005)**

**Innstilling til Odelstinget  
fra familie-, kultur- og administrasjonskomiteen**

Ot.prp. nr. 46 (2004-2005)

---

**Innstilling fra familie-, kultur- og administrasjonskomiteen om lov  
om endringer i åndsverkloven m.m.**



## Innhold

|           |   | Side |                      |  | Side |
|-----------|---|------|----------------------|--|------|
| <b>1.</b> | <b>Sammendrag</b> .....   | 5    | 1.3.4.8              | Eksemplarframstilling til bruk for funksjonshemmede .....                                | 19   |
| 1.1       | Proposisjonens hovedinnhold .....   | 5    | 1.3.4.9              | Samleverk .....  | 20   |
| 1.2       | Nærmere om lovforslaget .....   | 6    | 1.3.4.9.1            | Gjeldende rett og direktivet .....   | 20   |
| 1.3       | Alminnelige merknader .....   | 7    | 1.3.4.10             | Bruk av kunstverk, fotografiske verk, byggverk og personbilde .....                      | 20   |
| 1.3.1     | Eksemplarframstilling .....   | 7    | 1.3.4.11             | Kringkasting .....   | 22   |
| 1.3.1.1   | Vurdering og forslag .....  | 7    | 1.3.5                | Tekniske beskyttelsessystemer og elektronisk rettighetsinformasjon ...                   | 23   |
| 1.3.2     | Tilgjengeliggjøring for allmennheten  | 8    | 1.3.5.1              | Tekniske beskyttelsessystemer .....  | 23   |
| 1.3.2.1   | Vurdering og forslag .....  | 8    | 1.3.5.2              | Elektronisk rettighetsinformasjon ...  | 26   |
| 1.3.3     | Konsumpsjon av sprednings- og visningsretten .....                                | 9    | 1.3.6                | Andre endringsforslag .....  | 27   |
| 1.3.3.1   | Spredningsretten og konsumpsjon ...   | 9    | 1.3.6.1              | Opphavsrett i sameie mellom arvinger   | 27   |
| 1.3.3.2   | Visningsretten og konsumpsjon .....   | 9    | 1.3.6.2              | Forholdet mellom vederlag etter åndsverkloven § 45b og avgift etter fondsloven § 3 ..... | 27   |
| 1.3.4     | Avgrensning av opphavsretten og forvaltning av rettigheter ved avtalelisens ..... | 10   |                      |  |      |
| 1.3.4.1   | Innledning .....  | 10   | <b>2.</b>            | <b>Komiteens merknader</b> .....   | 27   |
| 1.3.4.2   | Eksemplarframstilling til privat bruk   | 11   | <b>3.</b>            | <b>Forslag fra mindretall</b> .....  | 45   |
| 1.3.4.3   | Klarering ved avtalelisens .....  | 12   | <b>4.</b>            | <b>Komiteens tilråding</b> .....   | 46   |
| 1.3.4.4   | Bruk av verk i undervisning .....   | 14   | <b>Vedlegg</b> ..... |  | 54   |
| 1.3.4.5   | Avtalelisens for bruk av verk internt i virksomheter .....                        | 16   |                      |  |      |
| 1.3.4.6   | Opptak av kringkastingssending innen helseinstitusjoner mv. ....                  | 16   |                      |  |      |
| 1.3.4.7   | Eksemplarframstilling i arkiv, bibliotek, museer m.m. ....                        | 17   |                      |  |      |





# Innst. O. nr. 103

(2004-2005)

## Innstilling til Odelstinget fra familie-, kultur- og administrasjonskomiteen

Ot.prp. nr. 46 (2004-2005)

### Innstilling fra familie-, kultur- og administrasjonskomiteen om lov om endringer i åndsverkloven m.m.

Til Odelstinget

#### 1. SAMMENDRAG

##### 1.1 Proposisjonens hovedinnhold

Kultur- og kirkedepartementet legger frem odelsingsproposisjon om endringer i lov 12. mai 1961 nr. 2 om opphavsrett til åndsverk m.v. (åndsverkloven) og i lov 14. desember 1956 nr. 4 om avgift på offentlig framføring av utøvende kunstneres prestasjoner m.v. (fondsloven).

En vesentlig del av forslagene i proposisjonen gjelder gjennomføring av Europaparlaments- og rådsdirektiv 2001/29/EF av 22. mai 2001 om harmonisering av visse aspekter av opphavsrett og nærstående rettigheter i informasjonssamfunnet (opphavsrettsdirektivet). EØS-komiteen besluttet den 9. juli 2004 å innlemme opphavsrettsdirektivet i EØS-avtalen vedlegg XVII om opphavsrett, jf. EØS-komiteens beslutning nr. 110/2004. Beslutningen ble truffet med forbehold om Stortingets samtykke. I St.prp. nr. 6 (2004-2005), som ble fremmet 29. november 2004, blir Stortinget anbefalt å gi slikt samtykke.

De foreslåtte endringene som følger av opphavsrettsdirektivet vil også gjøre det mulig å tiltre to internasjonale traktater på området, vedtatt i Verdensorganisasjonen for intellektuell eiendomsrett (WIPO). Det vil bli lagt frem en stortingsproposisjon med forslag om at Norge tiltrer de nevnte traktater.

I tillegg til de endringer som er en følge av direktivet og WIPO-traktatene, foreslås enkelte andre endringer.

Ved utformingen av lovforslaget er det lagt vekt på å opprettholde den etablerte balanse mellom hensynet til opphavsmenns interesser i å ha kontroll over bruk av sine åndsverk og allmennhetens interesse i at flest mulig får tilgang til åndsverk. Der hvor viktige brukerhensyn må vektlegges, medfører dette lovbestemmelser som avgrenser opphavsmennenes rett til å kontrollere sine verk, jf. åndsverkloven 2. kapittel.

Når det gjelder opphavsmenns rettigheter er det foreslått at retten til å fremstille eksemplarer av åndsverket, i samsvar med direktivet, presiseres til også å gjelde for midlertidige eksemplarer. Dette vil hindre at slike eksemplarer brukes på en måte som skader opphavsmannens økonomiske interesser. Denne rettigheten er imidlertid begrenset slik at den ikke skal hindre en normal bruk av datamaskiner og datanettverk.

Opphavsmenn har enerett til å gjøre sine verk tilgjengelig for allmennheten. I forhold til denne retten foretas det en presisering hvor det legges til grunn at internettkafeer og andre som bare stiller datautstyr til rådighet for brukere, ikke anses for å gjøre åndsverk som brukerne henter opp tilgjengelig for allmennheten.

Utøvende kunstnere og tilvirkere av lyd- og bildeopptak får enerett til å råde over sine arbeider (jf. §§ 42 og 45) på linje med det som gjelder for opphavsmenn til åndsverk i dag. Dette omfatter bl.a. enerett til å gjøre opptak tilgjengelig på forespørsel på et individuelt valgt sted og tidspunkt. Den etablerte ordningen med at utøvende kunstnere og tilvirkere har en vederlagsrett for offentlig framføring av lydopptak videreføres. Endringen som foreslås i fondsloven (lov 14. desember 1956 nr. 4) er en konsekvens av endringsforslagene knyttet til enerettighetene.

Når det gjelder forvaltning av enerettighetene, foreslås innført enkelte nye avtalelisenshemler. Dette gjelder for en nærmere bestemt bruk av verk i bibliotek (ny § 16a) og bruk av verk i kringkasters ar-

kiver (ny § 32). Gjeldende avtalelisenshjemler for bruk av verk i undervisningsvirksomhet (§ 13) og bruk av verk i ervervsvirksomheter mv. (§ 14) foreslås endret slik at avtaler om digital bruk muliggjøres. For avtalelisensavtaler om gjenbruk av kringkastingsarkiver, foreslås at det skal være adgang for opphavsmannen til å nedlegge forbud mot bruk av sitt verk. Når det gjelder krav til organisasjon som inngår avtalelisensavtale (§ 38a), foreslås nasjonalitetskravet erstattet med et nasjonalitetsnøytralt krav.

Det foreslås enkelte endringer for å gjøre åndsverkloven mer oversiktlig. Paragrafsekkefølgen er beholdt, men bestemmelsene er oppdelt i paragrafer med avsnittoverskrifter som klargjør om bestemmelsen gjelder adgang til bruk uten vederlag, tvangslisens eller avtalelisens.

Adgangen til å kopiere til privat bruk foreslås videreført. I tilknytning til bestemmelsen om kopiering til privat bruk foreslås det innført et krav om såkalt lovlig kopieringsgrunnlag. Etter forslaget vil det ikke være tillatt å fremstille eksemplarer til privat bruk dersom brukeren vet at det skjer på grunnlag av en gjengivelse av verket i strid med rettighetshavernes enerett. Det vil i utgangspunktet heller ikke være adgang til å fremstille eksemplarer til privat bruk dersom det skjer etter en omgåelse av tekniske beskyttelsessystemer.

I henhold til direktivet foreslås visse endringer i avgrensingsbestemmelsene: Bl.a. gjelder dette innføring av et krav i § 16 (eksemplarfremstilling i arkiv, bibliotek og museer mv.), § 17 (eksemplarfremstilling for funksjonshemmede) og § 23 (om gjengivelse av kunstverk og fotografisk verk i tilslutning til tekst) om at bruken ikke må skje ervervsmessig. Adgangen til kopiering til privat bruk etter § 12 opprettholdes, men det foreslås forbud mot bruk av fremmed hjelp ved privatbrukskopiering av musikkverk og filmverk. På enkelte punkter utvides avgrensingsbestemmelsene. I § 16 om bibliotek foreslås at forsknings- og undervisningsinstitusjoner blir omfattet av bestemmelsen. Det foreslås videre en ny forskriftshjemmel om adgang til å gjøre verk i bibliotekene tilgjengelig via terminaler i lokalene. Paragraf 17, om eksemplarfremstilling til bruk for funksjonshemmede, endres slik at flere grupper av funksjonshemmede kan nyte godt av bestemmelsen, og slik at også elektronisk distribusjon kan tas i bruk for lydbøker til funksjonshemmede. Paragraf 21 om fri adgang til offentlig fremføring ved undervisning og gudstjeneste innskrenkes noe, slik at den ikke vil gjelde for overføringshandlinger ved ervervsmessig undervisning.

I henhold til EU-direktivet er en adgang til kopiering til privat bruk avhengig av at det innføres en rimelig kompensasjon til rettighetshaverne. En slik

kompensasjonsordning er foreslått i statsbudsjettet for 2005.

I henhold til opphavsrettsdirektivet foreslås det innført bestemmelser om forbud mot omgåelse av tekniske beskyttelsessystemer (kopisperrer) og vern av elektronisk rettighetsinformasjon. Det vil ikke være ulovlig å omgå kopisperrer for å spille av på relevant avspillingsutstyr.

Det foreslås en endring i bestemmelsen om overgang av opphavsrett ved arv (§ 39k), slik at arvinger som i fellesskap råder over et verk kan ta avgjørelse om bruk av offentliggjort verk ved flertallsavgjørelse. Etter gjeldende rett krever dette enstemmighet, slik at en arving i praksis får en vetorett.

## 1.2 Nærmere om lovforslaget

En vesentlig del av forslagene i proposisjonen gjelder forslag om gjennomføring av opphavsrettsdirektivet i norsk lov.

Lovforslaget her tar ikke sikte på å gjennomføre en helhetlig revisjon av åndsverklovens oppbygging og inndeling. Det er flere bestemmelser og problemstillinger som ikke er særskilt vurdert ved lovrevisjonsarbeidet som nå er gjort. Dette gjelder både bestemmelser om opphavsrettens overgang i kapittel 3, andre bestemmelser om eneretten i kapittel 1, sanksjonsbestemmelsene i kapittel 7 og flere andre bestemmelser. Departementet ser at det er behov for en gjennomgang både av innhold og ordlyd i flere bestemmelser i åndsverkloven, og et behov for en redigering av lovens struktur etter de mange lovendringer som er gjort det siste tiåret. Dette er arbeid som nå vil bli igangsatt.

En drøfting av disse og andre spørsmål som ikke er berørt i proposisjonen bør skje gjennom en bred og åpen høringsprosess, og departementet vil prioritere arbeidet med en helhetlig gjennomgang av åndsverkloven i tiden fremover.

Som følge av direktivet foreslås det i proposisjonen at enerettighetene presiseres og styrkes på enkelte punkter. Overføring i datanettverk av verk og arbeider skaper behov for en presisering av hva som skal regnes som et (elektronisk) eksemplar. Bl.a. foreslås en presisering av eksemplarfremstillingsretten i § 2 slik at det gjøres klart at denne gjelder både varige og midlertidige eksemplarer. Samtidig unntas visse midlertidige eksemplarer fra eneretten i forslaget til ny § 11a.

Direktivet gir alle rettighetshavere en enerett til å gjøre sine verk og arbeider tilgjengelig på en slik måte at den enkelte bruker kan velge sted og tid for tilgang til verket/arbeidet (såkalte på-forespørseltjenester). Samtidig vernes tekniske beskyttelsessystemer og informasjon om rettighetsforvaltning. På denne måten skapes et grunnlag for at rettighetshaverne i større grad på en sikker måte kan tilby sine verk og

arbeider digitalt via nettet. Proposisjonens forslag til presiseringer og endringer av lovens avgrensingsbestemmelser søker å finne en rimelig balanse mellom hensynet til rettighetshaver og de samfunnsbegrunnede hensyn til brukerne, herunder i hvilken grad ny teknologi kan tas i bruk på dette området.

Det er klart at lovgivning, selv der denne samordnes internasjonalt, ikke kan løse alle de utfordringer kunstnerne og innholdsindustrien står overfor som følge av ny teknologi. Både når det gjelder utvikling av kopisperrer og informasjon om rettighetsforhold, er det opp til bransjen selv å finne løsninger. Likeledes når det gjelder å komme frem til avtaler for digital levering av verk og arbeider som prismessig er interessant for forbrukerne.

Departementet vil samtidig peke på at visse forbrukerinteresser må ivaretas først og fremst i annen lovgivning.

Departementet sendte et utkast til endringer i åndsverkloven på bred høring i april 2003. Enkelte av høringsinstansene peker på at norske myndigheter generelt bør være varsomme med å gi lovbestemmelser som går ut over de minsteforpliktelser som følger av EØS-avtalen, og at en anvender unntaksreglene som direktivet åpner for. Flere høringsinstanser fra brukersiden, dvs. som anvender vernede verk i henhold til unntaksregler, mener at balansen mellom rettighetshaver- og brukerinteresser forrykkes i rettighetshavernes favør gjennom forslaget.

Departementet mener for sin del det må gjøres en selvstendig vurdering av behovet for endringer i åndsverkloven, uavhengig av EUs reguleringsinitiativ.

Flere høringsinstanser, så vel fra bruker- som rettighetshaversiden, mener loven er komplisert og vanskelig tilgjengelig. Det vises til at både struktur og språk behøver en modernisering for å gjøres lettere tilgjengelig for brukeren av loven. Departementet er enig i at det er behov for en gjennomgang av lovens struktur og begrepsapparat. Det har ikke vært rom for dette ved den revisjon som nå foreslås. Departementet vil imidlertid som nevnt sette i gang et slikt arbeid i tiden som kommer.

På grunn av opphavsrettens internasjonale karakter, og den aktivitet som fremdeles opprettholdes innen EU på området (flere ulike initiativ er nå under behandling i kommisjonen), må det påregnes at det i årene fremover vil måtte gjøres ytterligere endringer i loven, med de utfordringer dette gir i arbeidet med å finne en egnet struktur for lovverket som tar høyde for dette.

## 1.3 Alminnelige merknader

### 1.3.1 Eksemplarfremstilling

Departementet la i høringen til grunn at direktivet artikkel 2 sammenholdt med artikkel 5.1 tilsier en

lovendring. Departementet foreslo i høringsutkastet en utvidet angivelse av eneretten til eksemplarfremstilling i § 2, ved at det i lovteksten presiseres at både "varige" og "midlertidige" eksemplarer omfattes. Fra dette utgangspunkt gjøres etter forslaget i høringsutkastet unntak for visse midlertidige eksemplarer i ny § 11a, formulert tett opp mot ordlyden i direktivet artikkel 5.1.

Forslaget oppnådde i høringen stor grad av tilslutning. De merknader som er fremkommet knytter seg i hovedsak til formulering av gjennomføringsbestemmelsen, samt forståelsen av denne.

#### 1.3.1.1 VURDERING OG FORSLAG

##### 1.3.1.1.1 Opphavsretten

Den økende digitale bruk av åndsverk har opphavsrettslige implikasjoner også i den forstand at teknikken som benyttes for å muliggjøre digital verksutnyttelse forutsetter fremstilling av midlertidige kopier av verket. Dette gjelder også for former for verksutnyttelse som tradisjonelt sett ikke innebærer eksemplarfremstilling, for eksempel fremføring. Eneretten til eksemplarfremstilling bør defineres og avgrenses med hensyn til dette, og i direktivet er dette kommet til uttrykk i artikkel 2, jf. artikkel 5.1. Departementet foreslår at disse artiklene gjennomføres ved endring i åndsverkloven, henholdsvis § 2 første ledd samt innføring av ny § 11a.

For å skape sammenheng mellom § 2 og den nye § 11a foreslår departementet at ordlyden i § 2 første ledd endres slik at det uttrykkelig fremgår at eneretten til eksemplarfremstilling også omfatter retten til å fremstille midlertidige eksemplarer. På denne måte gjennomføres også direktivet artikkel 2 i åndsverkloven § 2 første ledd.

##### 1.3.1.1.2 Nærstående rettigheter

I 1995 ble §§ 42 og 45 endret fra å kreve samtykke til overføring/ettergjøring, til å kreve samtykke til eksemplarfremstilling av opptak av utøvende kunstners fremføring og av lyd- og filmopptak etter § 45. Hva som nærmere ligger i denne endringen fremgår av Ot.prp. nr. 15 (1994-95). Det var for utøvende kunstners del ønskelig å få tydeligere frem at den omfatter alle typer eksemplarer og uansett hvordan de fremstilles. For tilvirkerens del ble "ettergjøring" erstattet med "eksemplarfremstilling" i hovedsak for å skille den fra det daværende ettergjøringsvern for kataloger i § 43. Også for tilvirkeren gjelder at enhver form for eksemplarfremstilling av opptaket omfattes, også overføring til annen innretning som kan gjengi det.

Noe etterligningsvern er det for disse opptak ikke rom for. Eventuelle sanksjonsmidler mot etterligning av stil eller produkt må søkes i markedsføringsloven.

På samme måte som for opphavsretten, nødvendigjøre direktivet artikkel 2 sammenholdt med artikkel 5.1 lovendring. Departementet foreslår derfor å endre ordlyden i §§ 42 og 45, bl.a. slik at eksemplar-fremstillingsretten dekker varige eller midlertidige eksemplarer. Når det gjelder forholdet til de midlertidige eksemplarer, foreslår departementet at bestemmelsen i § 11a, så langt det passer, får tilsvarende anvendelse for nærstående rettigheter med en henvisning til § 11a.

### **1.3.2 Tilgjengeliggjøring for allmennheten**

#### **1.3.2.1 VURDERING OG FORSLAG**

##### **1.3.2.1.1 Opphavsretten**

Direktivet artikkel 3.1 foranlediger i utgangspunktet ikke endringer i § 2. I høringsutkastet foreslo departementet likevel at visse av de sentrale eneretts-handlinger som i dag faller inn under fremføringsbegrepet, presiseres uttrykkelig i § 2.

##### **1.3.2.1.1.1 Fremføringsbegrepet - kringkasting og annen overføring til allmennheten, herunder såkalte på-ferspørseltjenester**

I motsetning til i de år da vår nåværende åndsverklov ble forfattet, er det i dag langt større grad av formidling gjennom nettverk og kringkasting enn ved direkte fremføring for tilstedeværende publikum. Det er derfor etter departementets syn ønskelig å klargjøre i selve lovteksten at eneretten omfatter slik type formidling. På denne bakgrunn ble det i høringsutkastet foreslått en klargjøring innenfor den eksisterende inndeling av enerettsbeføyelsene i § 2 på den måten at overføring til allmennheten uttrykkelig nevnes som eksempel på hva som kan være offentlig fremføring.

De fleste av høringsinstansene uttaler seg ikke om dette spørsmålet, men av de som gjør det er det flere som foreslår en mer detaljert løsning enn det departementet foreslår.

Departementet har kommet til at overføring til allmennheten bør beholdes innenfor offentlig fremføring. Å innføre begrepet "overføring til allmennheten", jf. høringsuttalelse som sideordnet til offentlig fremføring vil antakelig ikke utvide gjeldende rett, men departementet kan heller ikke se at det medfører noen større klarhet så lenge det tas inn en presisering om at overføring hører inn under offentlig fremføring. Departementet vil gjennomgå og vurdere de forskjellige begrep i åndsverkloven ved en kommende gjennomgang av hele loven. Da vil paragrafene i større grad enn nå kunne ses i sammenheng og drøftes i et helhetlig høringsutkast.

##### **1.3.2.1.1.2 "Utenfor det private område"**

Departementet foreslo i høringsutkastet at uttrykket "fremføres utenfor det private område" i § 2 tredje ledd erstattes med "offentlig fremføring". Det er ikke tilsiktet noen realitetsendring, idet den opphavsrettslig relevante beføyelse fremdeles vil være knyttet til om fremføringen skjer innenfor det private område eller ikke. Det vil fortsatt være slik at grensen mot det private område må trekkes opp av domstolene etter en konkret vurdering i det enkelte tilfelle. Ved denne endring blir det bedre samsvar med lovens øvrige bestemmelser, bl.a. avgrensingsbestemmelser i 2. kapittel (f.eks. § 21), hvor uttrykket "offentlig fremføring" brukes. Dette bringer også begrepene bedre i samsvar med øvrige nordiske lands lovterminologi.

##### **1.3.2.1.1.3 Tilgjengeliggjøring for allmennheten og offentlig fremføring i forhold til interaktive brukersituasjoner**

I høringsutkastet ga departementet uttrykk for at enkelte nye brukersituasjoner ikke uten videre er å anse som tilgjengeliggjøring for allmennheten ved offentlig fremføring, f.eks. der hvor en datamaskin med internettilgang stilles til rådighet for personlig bruk i et lokale som er åpent for allmennheten. Til forskjell fra f.eks. et fjernsyns- eller radioapparat er det her i mye større utstrekning den enkelte som selv velger hva maskinen skal brukes til, noe som gjør at åndsverk og annet beskyttet materiale som eventuelt fremføres i slike sammenhenger som hovedregel ikke kan anses for å være gjort tilgjengelig for allmennheten av den som bare stiller utstyret til rådighet.

I høringsutkastet la departementet til grunn at den fremføring som skjer ved bruk av utstyr som er stilt til rådighet som nevnt, må vurderes som om bruker benyttet sitt eget utstyr hjemme, altså at fremføringen finner sted innenfor det private området. Det er imidlertid ikke dette som er det avgjørende ved vurderingen av om tilrådighetsstillelse av utstyr med internettilgang er en offentlig fremføring eller ikke. Det avgjørende er at ikke enhver handling som øker eller bidrar til allmennhetens tilgang til åndsverk kan anses som en selvstendig tilgjengeliggjøringshandling. Det må etter departementets oppfatning være en viss nærhet mellom handlingen og allmennhetens tilgang til verket.

Departementet opprettholder sitt standpunkt om at tilrådighetsstillelse av datautstyr med internettilgang uten noen videre tilrettelegging av hva den enkelte bruker kan se på skjermen, ikke er å anse som en tilgjengeliggjøring for allmennheten. Følgelig forestår heller ikke den som stiller utstyret til rådighet noen offentlig fremføring av de verk og arbeider som den enkelte bruker velger å konsultere. Som



Gramo anfører er det ikke tvil om at det er mye opphavsrettslig vernet materiale på Internett, men i ovenfor nevnte situasjon må rettighetshaverne forholde seg til den som har gjort materialet tilgjengelig på Internett, ikke den som stiller datautstyret til disposisjon. Annerledes vil det selvfølgelig være hvis dette er den samme, f.eks. ved at en internettkafé også gjør tilgjengelig verk fra sin egen server.

#### 1.3.2.1.1.4 Offentlig fremføring og offentlig visning

Nye formidlingsformer har økt behovet for å klargjøre skillet mellom disse to begreper.

Departementet foreslo i høringsutkastet at visningsbegrepet skal være forbeholdt de situasjoner der fysiske eksemplarer av verket vises direkte for et tilstedeværende publikum, f.eks. der et bilde henger i et museum, en litterær tekst vises fra en bok direkte for publikum etc. I alle tilfelle der verket gjøres tilgjengelig på indirekte vis, f.eks. ved utsendelse av fjernsynssignaler, digital overføring via nettverk eller skjermgjengivelse av et eksemplar på en fysisk bærer (diskett e.l.), foreslås at dette betegnes som en fremføring av verket. På denne måten vil det ikke lenger være et skille mellom verkstyper, men mellom tilgjengeliggjøringsmåter. Der et interaktivt undervisningstilbud gjengir fotografiske verk, billedkunst e.l., vil dette være en fremføring av verket. Dersom det i en forelesningssituasjon benyttes storskjerm eller lerret for gjengivelse av slike verk, vil det være en fremføring. Det samme vil gjelde der materialet gjøres tilgjengelig fra fjernsynssending der slike verk inngår, f.eks. fra kulturprogrammer og reportasjer fra gallerier/museer.

Etter dette vil det kun være snakk om visning der det fysiske verkseksemplarer vises direkte for publikum, mens all form for indirekte visning faller inn under fremføringsretten.

#### 1.3.2.1.2 Nærstående rettigheter

##### 1.3.2.1.2.1 Utvidelse av enerettighetene

Departementet foreslår at det blir innført en generell enerett til tilgjengeliggjøring for allmennheten for utøvende kunstnere hva gjelder opptak av deres fremføringer (§ 42) og tilvirkere av lyd- eller filmopptak (§ 45).

##### 1.3.2.1.2.2 Særlig om lov 14. desember 1956 nr. 4 om avgift på offentlig framføring av utøvende kunstneres prestasjoner m.v. (fondsloven)

For lydopptak vil eneretten gjelde all offentlig fremføring med unntak for den bruk som gir vederlagsrett etter åndsverkloven § 45b. Dette får betydning for fondslovens nedslagsfelt. I dag omfatter av-

giften til Fond for utøvende kunstnere (FFUK), jf. fondsloven § 3, all offentlig fremføring av lydopptak bortsett fra den som er vederlagspliktig etter åndsverkloven § 45b. Når på-forespørselretten tas ut av § 45b og gjøres om til en enerett, skal denne fortsatt holdes utenfor avgiftsplikten når det gjelder et vernet opptak.

### 1.3.3 *Konsumpsjon av sprednings- og visningsretten*

#### 1.3.3.1 SPREDNINGSRETTE OG KONSUMPSJON

Eneretten til spredning av åndsverk følger av åndsverkloven § 2 tredje ledd.

Konsumpsjon av eneretten reguleres i åndsverkloven § 19 når det gjelder salg og annen overdragelse av eksemplar. Hovedregelen er global (internasjonal) konsumpsjon, det vil si at konsumpsjon av spredningsretten er uavhengig av hvor i verden det første salg har funnet sted.

Når det gjelder enerett til spredning av åndsverk er åndsverkloven § 2 i samsvar med direktivet. Opphavsmannen har enerett til spredning. Det er imidlertid ikke samsvar når det gjelder konsumpsjon av spredningsretten i og med at direktivet fastsetter regional konsumpsjon.

Direktivet artikkel 4.2 om EØS-regional konsumpsjon gjennomføres med en endring i § 19 første ledd, slik at konsumpsjon av spredningsretten som hovedregel er betinget av at eksemplaret er solgt med opphavsmannens samtykke innenfor EØS.

Spredningsretten i opphavsrettsdirektivet berører ikke bestemmelsene om utleie- og utlånsrettigheter i utleiedirektivet. Departementet har ut fra dette lagt til grunn at global konsumpsjon kan beholdes for utlån og utleie og foreslår at det tas inn en bestemmelse om dette i § 19 første ledd. Global konsumpsjon for disse rettighetene vil gjøre det enklere for bibliotekene å opprettholde et utlånstilbud av fremmedspråklige bøker. Tilsvarende regulering er gjennomført i Danmark og foreslått i Finland for utlån. Selv om det antakelig ikke har stor praktisk betydning på grunn av begrensningen for utleie i § 19 andre ledd, foreslår departementet likevel at utleie likebehandles med utlån når det gjelder konsumpsjonsbestemmelsen i § 19 første ledd.

Videre foreslår departementet at det skal gjelde global konsumpsjon for eksemplarer av verk som en person har anskaffet utenfor EØS-området for eget bruk.

#### 1.3.3.2 VISNINGSRETTE OG KONSUMPSJON

Opphavsmannens enerett til visning følger av åndsverkloven § 2. Det foreslås en presisering i lovteksten om at visningsretten heretter skal omfatte det

at verket vises offentlig uten bruk av tekniske hjelpemidler.

### **1.3.4 Avgrensning av opphavsretten og forvaltning av rettigheter ved avtalelisens**

#### 1.3.4.1 INNLEDNING

##### 1.3.4.1.1 *Generelt*

Det foreslås en omredigering i 2. kapittel med formål å skape bedre oversikt og klargjøre forskjellen mellom bestemmelser om avtalelisens på den ene side og bestemmelser om tvangslisens og fri bruk på den andre side.

Departementet tar i denne omgang ikke sikte på en fullstendig gjennomgang og redigering av lovstrukturen og opprettholder forslaget i høringsutkastet på dette punkt. Departementet ser det imidlertid som viktig at det foretas en grundig gjennomgang av åndsverklovens struktur med tanke på et klarere lovverk. Dette er arbeid som departementet vil prioritere i tiden fremover.

##### 1.3.4.1.2 *Tretrinnssteden - balansen mellom rettigheter og unntak*

I Bernkonvensjonen er adgangen til unntak fra eksemplarframstillingsretten regulert gjennom artikkel 9(2), den såkalte "tretrinnssteden". Denne danner rammen for konvensjonspartenes adgang til å ha unntak fra denne eneretten i nasjonal lovgivning. Tretrinnssteden innebærer at et unntak må oppfylle tre vilkår - det skal bare gjelde i spesielle og avgrensede tilfelle, ikke skade den normale utnyttelse av verket og ikke på urimelig måte tilsidesette opphavsmanens legitime interesser.

Opphavsrettsdirektivet har inntatt tretrinnssteden som en generell ramme for alle de unntak som direktivet i utgangspunktet hjemler gjennom artikkel 5.5.

Tretrinnssteden inngår i dag som en internasjonalt anerkjent ramme for nasjonal handlefrihet når det gjelder adgangen til å gjøre unntak fra eneretten. Tretrinnssteden er som navnet tilsier et prinsipp alle nasjonale unntak skal kunne testes mot.

Enkelte høringsinstanser mener det prinsipp som tretrinnssteden reflekterer bør tas inn i loven. Departementet har ikke funnet tilstrekkelig grunnlag for dette. Det er ikke tradisjon i norsk rett for å lovfeste alle prinsipper som lovtekster bygger på, og som gjeldende rett skal forstås med utgangspunkt i.

##### 1.3.4.1.3 *Lovlig kopieringsgrunnlag*

Paragraf 12 og de øvrige avgrensingsbestemmelsene i åndsverkloven 2. kapittel har vilkår om at verket som benyttes skal være offentliggjort eller ut-

gitt, jf. § 8. Det er imidlertid verken i lovtekst eller forarbeider noe krav om at bruk etter bestemmelsene er betinget av at brukeren har lovlig tilgang til det eksemplar av verket som er grunnlag for bruken.

Gitt de kopieringsmuligheter den digitale teknologi har medført, er det behov for å klargjøre spørsmålet om lovlig kopieringsgrunnlag.

Opphavsrettsdirektivet regulerer ikke spørsmålet om lovlig kopieringsgrunnlag direkte, men direktivet artikkel 5.5 forutsetter at unntak og avgrensninger som fastsettes i nasjonal lov, ikke er i strid med tretrinnssteden.

Kravet om lovlig kopieringsgrunnlag foreslås gjort gjeldende kun for unntaket om kopiering til privat bruk. Det er begrunnet i at det særlig er denne type kopiering som har vært ansett som en trussel mot rettighetshavernes legitime interesser. Til dette kommer at de ulike avgrensingsbestemmelsene i åndsverkloven har ulik begrunnelse. Mens unntaket for privatbrukskopiering bl.a. er gitt av hensyn til eiendomsrettslige forhold, er hensynene bak eksempelvis sitatretten i større grad allmenne.

Departementet presiserer at kravet om lovlig kopieringsgrunnlag ikke foreslås gjort gjeldende for ny § 11a. Om det f.eks. ved nettleasing oppstår midlertidige eksemplarer som omfattes av § 11a, vil altså ikke dette være i strid med kravet om lovlig kopieringsgrunnlag, selv om grunnlaget for kopieringen er gjengitt i strid med § 2.

Departementet foreslår at overtredelse av bestemmelsene i dette forslaget bare bør gjøres straffbar og evt. erstatningsbetingende dersom det er utvist forsett. Departementet foreslår derfor endringer i § 54 og § 55 i loven for slik overtredelse, ettersom det etter disse bestemmelser er tilstrekkelig å påvise uaktsomhet hos gjerningsmann for å idømme straff eller erstatning. I tillegg er det gitt bestemmelser i § 55 som gir adgang til å kreve nettofortjeneste utbetalt ved ulovlige handlinger selv om ikke den nødvendige uaktsomhet kan bevises.

Hensikten med bestemmelsen er å avklare rettsstillingen og dessuten legge bedre til rette for rettslig forfølgning av brukere som kopierer i utstrakt grad og medvirkere som på ulikt vis bidrar til den omfattende ulovlige distribusjon av innhold som særlig skjer over nettverk. Ved et krav om forsett vil bestemmelsen nettopp ramme de som er klar over at de laster ned materiale fra kilder som ikke innhenter samtykke fra rettighetshaverne for sine aktiviteter.

Krav om lovlig kopieringsgrunnlag vil dessuten måtte antas å bidra til redusert bruk av ulovlig materiale, hvilket er klart ønskelig.

Medvirkning til opphavsrettskrenkelser er straffbar, se åndsverkloven § 54 gjeldende andre ledd. Ved innføring av et særskilt straffansvar for privatbruks-

kopiering på basis av ulovlig eksemplar, vil også medvirkning til dette kunne rammes.

#### 1.3.4.1.4 *Utgivelsesbegrepet*

Etter åndsverkloven § 8 er et åndsverk utgitt når "et rimelig antall eksemplar av verket med samtykke av opphavsmannen er brakt i handelen, eller på annen måte er spredt blant almenheten". Åndsverk gjøres etter hvert i større grad tilgjengelig over nettverk istedenfor ved masseoptrykk av eksemplar i rettighets-havers regi for spredning i handel. Dette har hatt betydning for utgivelsesbegrepets innhold. I Ot.prp. nr. 85 (1997-1998) om gjennomføringen av EUs databasedirektiv er det om dette spørsmål uttalt: "Verk som med opphavsmannens samtykke gjøres tilgjengelig for allmennheten i digitale nettverk, med muligheter for lokal fremstilling av eksemplar hos brukeren, vil for alle praktiske formål være å anse som utgitt i lovens forstand".

I forhold til bestemmelser der stedet for utgivelse har relevans for rekkevidden av åndsverklovens vern (§ 57), antar departementet det etter gjeldende rett må legges til grunn at en "nett-utgivelse" finner sted i det territorium der materialet med samtykke legges ut på server. Det vil si at dersom materialet legges på en server i USA, er det ikke derved utgitt i Norge, selv om det er tilgjengelig her.

Departementet har forståelse for at det kan være behov for en klargjøring av begrepet "utgivelse". Det foreslås likevel ikke at legaldefinisjonen i § 8 endres nå.

#### 1.3.4.1.5 *Ervervsmessighetskriteriet*

For visse av de unntak direktivet hjemler, er det satt som vilkår at bruken ikke er "kommersiell" (er-  
vervsmessig), eller at brukerens virksomhet ikke er det.

Departementet vil understreke at vurderingen av ervervsmessighetskriteriet varierer noe i direktivet, er vilkåret at eksemplarframstillingen ikke har en ervervsmessig fordel, for opptaksadgangen til sosiale institusjoner er vilkåret at deres virksomhet ikke er av kommersiell karakter, for hjemmelen om undervisning og forskning er vilkåret at formålet med bruken ikke er kommersiell. Normalt vil offentlig finansiert undervisnings- og forskningsvirksomhet som drives i institusjoner som har undervisning som hovedformål, oppfylle dette vilkåret. Men de enkelte, organiserte aktiviteter må vurderes for seg. De aktiviteter i den enkelte institusjon som har til formål å gi økonomisk overskudd, vil ikke miste sin karakter av å være ervervsmessige fordi overskuddet eventuelt nyttes til dekning av underskudd på andre aktiviteter.

#### 1.3.4.2 EKSEMPLARFREMSTILLING TIL PRIVAT BRUK

##### 1.3.4.2.1 *Gjeldende rett*

Åndsverkloven § 12 gir som hovedregel adgang til eksemplarframstilling av offentliggjorte verk og arbeider til privat bruk (privatbrukskopiering). Bestemmelsen avgrensner opphavsmannens enerett og opphavsmannen har ikke krav på vederlag.

Bestemmelsen gir en adgang til eksemplarframstilling og "bruk" som omfatter en begrenset rett til spredning og annen tilgjengeliggjøring innenfor en persons privatsfære.

Fra ovennevnte hovedregel gjelder enkelte unntak.

##### 1.3.4.2.2 *Endringsforslag*

Direktivet nødvendiggjør ingen endring i ordlyden i § 12, men direktivet krever at rettighetshaverne gis kompensasjon for denne avgrensning i eneretten.

Departementet foreslår at forbudet mot å kopiere musikkverk og filmverk ved fremmed hjelp utvides ved at vilkåret "ervervsøyemed" utgår.

Etter forslaget gjøres adgangen til privatbrukskopiering betinget av at lovlig kopieringsgrunnlag benyttes, jf. § 12 nytt fjerde ledd.

##### 1.3.4.2.3 *Personlig yrkesmessig bruk*

I høringsutkastet la departementet til grunn at direktivet artikkel 5.2 (b) medfører en viss innstramning i adgangen til eksemplarframstilling til personlig yrkesmessig bruk.

I høringen mente enkelte høringsinstanser at en eventuell innstramning i adgangen til eksemplarframstilling til personlig yrkesmessig bruk må lovfestes.

Departementet fastholder at det ikke er nødvendig eller ønskelig med en endring i lovteksten, idet ordlyden er dekkende i forhold til direktivet. Det avgjørende er at det ikke kan tas slike kopier i ervervsøyemed. Med utgangspunkt i lovteksten og forarbeidene må det vurderes i det enkelte tilfelle hvor grensen for tillatt bruk går.

Etter direktivet kan det fremstilles eksemplar for en fysisk person til privat bruk forutsatt at formålet verken direkte eller indirekte er kommersielt.

Departementet legger til grunn at adgangen til eksemplarframstilling til personlig yrkesmessig bruk etter dette som utgangspunkt vil være den samme for selvstendige yrkesutøvere og ansatte.

##### 1.3.4.2.4 *Fremmed hjelp*

###### 1.3.4.2.4.1 *Gjeldende rett*

Etter gjeldende rett er det adgang til å bruke fremmed hjelp ved eksemplarframstilling til privat bruk etter § 12.

#### 1.3.4.2.4.2 Forbud mot bruk av fremmed hjelp ved privatbrukskopiering av musikkverk og filmverk

Departementet foreslo i høringsutkastet en endring i § 12 slik at det innføres forbud mot bruk av fremmed hjelp ved privatbrukskopiering av musikkverk og filmverk på linje med det som i dag gjelder for "gjenstander av kunsthåndverk og kunstindustri, skulptur, billedvev eller kunstnerisk gjengivelse av andre kunstverk".

Departementet understreker at forbudet som foreslås ikke innebærer at brukeren er avskåret fra å la seg bistå av andre ved privatbrukskopiering. Det vil fortsatt være adgang til bistand innenfor familie- eller vennekretsen.

Departementet opprettholder i all hovedsak forslaget om innstramning av adgangen til kopiering av musikk- og filmverk. Departementet har likevel funnet å ville avgrense dette forbudet mot bruk av fremmed hjelp (uavhengig av om hjelpen gis i ervervsøyemed) ved at det ikke vil gjelde for funksjonshemmede som ellers ikke ville kunne dra nytte av hjemmelen for privatbrukskopiering. Formålet med dette er å sikre at funksjonshemmede i praksis likestilles med funksjonsfriske når det gjelder muligheter for å benytte verk og arbeider etter låneregler i loven.

#### 1.3.4.2.4.3 Nærmere om begrepet fremmed hjelp

Departementet bemerker at bestemmelsen om kopiering til privat bruk innebærer klare begrensninger for bruken av det kopierte materialet: Lærestedet, herunder den enkelte lærer, kan ikke selv sørge for kopiering til bruk i undervisning. Læreren kan heller ikke oppfordre studentene til selv å kopiere som ledd i undervisningen, ettersom bruken i så fall ikke er privat. Som følge av disse begrensningene, legger departementet til grunn at privatbrukskopiering av musikkverk og filmverk ved fremmed hjelp innenfor læresteder allerede er relativt begrenset. Uansett skal ikke hjemmelen for privatbrukskopiering ivareta behov i undervisning og forskning.

#### 1.3.4.2.4.4 Særlig om noter

Departementet foreslår at adgangen til å kopiere noter til privat bruk etter § 12 opprettholdes, men slik at det innføres et forbud mot bruk av fremmed hjelp ved kopiering av musikkverk (som omfatter noter) og filmverk.

Enkelte høringsinstanser ber om at loven gir en særskilt adgang til fotokopiering av noter ved fremmed hjelp i bibliotek og enkelte andre institusjoner.

Departementet viser til at lovgiver ikke bør legge til rette for privat eksemplarframstilling ved fremmed hjelp av noter i samlingene som erstatning for innkjøp av originaleksemplarer utover den snevre adgang biblioteket har til slik bruk etter forskrift til

åndsverkloven § 16. Departementet har foreslått en avtalelisenshjemmel for bibliotek, jf. forslaget til ny § 16a. En avtalelisensavtale kan omfatte noter dersom organisasjonene ønsker å inngå avtale om dette, og under forutsetning av det nødvendige samarbeid med utgiversiden.

#### 1.3.4.2.5 Rimelig kompensasjon for kopiering til privat bruk

Opphavsrettsdirektivet krever at rettighetshaverne kompenseres dersom åndsverklovens adgang til privatbrukskopiering videreføres.

Regjeringen går inn for en ordning finansiert over statsbudsjettet fremfor en privatrettslig vederlagsordning.

Det foreslås innført en lovhjemmel i § 12 om kompensasjon som omfatter både den eksisterende kollektive ordningen under Fond for lyd og bilde og den nye individuelle ordningen. Det foreslås videre lovhjemlet at Kongen kan gi forskrifter om fordeling av kompensasjonen for begge ordningene.

I henhold til forskriftshjemmelen vil Kongen kunne fastsette at fordelingen skal foretas av en rettighetshaverorganisasjon og fastsette nærmere regler for fordelingen.

### 1.3.4.3 KLARERING VED AVTALELISENS

#### 1.3.4.3.1 Gjeldende rett

Avtalelisenskonstruksjonen er en lovbestemt klareringsform som i varierende utstrekning finnes i samtlige nordiske lands opphavsrettslover, og ble første gang innført i norsk åndsverklov i 1961 for kringkasting av verk.

I 1979 ble det etablert en avtalelisensordning også for fotokopiering i skoleverket. I 1985 ble det også innført en avtalelisensordning for klarering av rettigheter til videresending i kabel av kringkastingsendinger. I 1995 ble avtalelisenssystemet ved lovendringer utvidet til å gjelde også for fotokopiering internt i virksomheter og for opptak av kringkastingsending til bruk i undervisning, samt for opptak av kringkasting og film til utlån til funksjonshemmede.

#### 1.3.4.3.2 Høringsutkastet

I høringsutkastet foreslo departementet å innføre utvidede hjemler for inngåelse av avtaler med avtalelisensvirkning:

- Avtalelisensen for undervisning ble foreslått utvidet til å gjelde ikke bare for fotokopiering og opptak av kringkasting, men all eksemplarframstilling, dvs. også digital anvendelse (§ 13b)
- Avtalelisensen for intern virksomhetskopiering ble på samme måte foreslått utvidet til å gjelde all form for eksemplarframstilling (§ 14)
- Tvangslisensen for gjengivelse av verk i samle-

verk til bruk ved gudstjeneste og undervisning (§ 18), ble foreslått omgjort til en avtalelisens og uten formålsbegrensning

- Visse former for gjengivelse av kunstverk/fotografiske verk ble foreslått omgjort fra fribruks/tvangslisens til avtalelisens (§ 24)
- Klarering for gjenbruk av vernet materiale i kringkastingsarkivene ble foreslått hjemlet ved en avtalelisensavtale (§ 30a)
- Bibliotek ble foreslått gitt mulighet til å inngå avtalelisensavtale om utvidet gjenbruk av materiale i samlingene (§ 16a).

I utkastet til nytt kapittel 2a med fellesbestemmelser om avtalelisens (gjeldende §§ 36 - 38b), ble følgende endringer foreslått:

- Bestemmelsen om adgang til å få tvister om videre sending avgjort ved nemnd ble foreslått opphevet (§ 36 andre ledd), og derved også henvisning til nemnda i § 37
- Henvisninger ble endret fordi nye hjemler for avtalelisens var foreslått
- Representativitetskravet til organisasjoner godkjent til å forhandle avtalelisensavtaler i § 38a ble foreslått endret
- Særlige regler om foreldelse av rettighetshavers krav overfor organisasjonene ble foreslått.

Innenfor undervisningsområdet, bibliotekområdet og ved bruk av kunstverk og fotografisk verk til ulike illustrasjons-/reportasjeformål, ble det foreslått en oppdeling av hjemler for bruk - fra fri, vederlagsfri adgang til bruk i visse snevre tilfelle til en noe videre bruk betinget av vederlag, til bruk som hjemles alene i en avtale med en representativ organisasjon som kan inngå avtale med videre avtalelisensvirkning. For det siste området vil rammene for bruken naturlig nok i langt større grad være regulert i den inngåtte avtale, men med visse begrensninger angitt i loven.

#### 1.3.4.3.3 Nærmere om enkelte problemstillinger

Fra så vel rettighetshaver- som brukersiden er det i høringen generelt støtte til en utvidelse av avtalelisenser til å gjelde for digital eksemplarframstilling og tilgjengeliggjøring.

Imidlertid peker samtidig høringsinstanser særlig fra utdanningssektoren på forhold som fra deres side anses som problematiske ved avtalelisenssystemet. Dette gjelder særlig balanseforholdet mellom avtalepartene med rettighetshaversiden i en monopolsituasjon og ønske om tvangselementer i tvisteløsning, forholdet mellom bruk i henhold til andre hjemler og en klarering ved avtalelisens, og forholdet mellom avtalelisenskonstruksjonen og den enkelte rettighetshaver.

Også visse andre høringsinstanser tar opp en del overordnede problemstillinger knyttet til bruk av avtalelisens som klareringsform og forholdet til våre konvensjonsrettslige forpliktelser på opphavsrettsområdet.

#### 1.3.4.3.3.1 Rammen for avtalelisens og konvensjonsrettslig forankring

Departementet fremholder at avtalelisensklarening er en effektiv enerettsforvaltning til bruk innenfor avgrensede områder. Denne klareringsform har også vunnet aksept på internasjonalt nivå. Departementet ser likevel at det innenfor de mer kommersielle bruksområder kan hevdes at den konvensjonsrettslige forankring er mer tvilsom, ikke minst fordi en i slike tilfelle beveger seg bort fra det naturlige utgangspunkt i avveiningen av eneretten mot samfunnsmessig viktige brukerinteresser.

Departementet har etter en fornyet vurdering kommet til at forslaget om innføring av avtalelisens for fremstilling av samleverk etter § 18 ikke bør innføres nå. Departementet har også funnet grunn til å nyansere forslaget knyttet til bruk av kunstverk mv. etter åndsverkloven §§ 23 og 24.

Forslaget til avtalelisens for kringkastingsseksjonenes gjenbruk av materiale i kringkastingsarkivene (§ 32 (høringsutkastet § 30a)), blir derimot opprettholdt selv om det dreier seg om en potensielt kommersiell utnyttelse. Departementet ser det som kulturpolitisk svært viktig at det etableres en slik klaringsmulighet for å sikre tilgang til disse deler av kulturarven. Her er det også foreslått at den enkelte rettighetshaver skal kunne nedlegge individuelt forbud, som for denne type bruk vil gi en bedre konvensjonsmessig forankring.

Øvrige forslag på avtalelisensområdet - for undervisning, internt i virksomheter, for bibliotek og for kringkasting - blir med enkelte justeringer opprettholdt.

#### 1.3.4.3.3.2 Organisasjonenes forhandlingsposisjon, tvisteløsning

De aller fleste høringsinstanser ser store fordeler med mulighetene for effektivt å klare for utnyttelse av eksisterende verk gjennom forvaltningsorganisasjoner også for nye typer utnyttelse.

Samtidig peker flere instanser på at den teknologiske utvikling øker muligheten for individuell klarering for skreddersydd bruk med enkel, direkte kontakt mellom bruker og rettighetsforvalter. Dette er en utvikling som vi foreløpig kun har sett starten av.

Flere høringsinstanser fremholder i sine høringsvar at de er bekymret for den allerede eksisterende monopolsituasjon rettighetshaverorganisasjonene

står i under forhandlinger med bruker i et avtalelisenssystem, og at dette vil forsterkes når lisensområdene utvides. Disse høringsinstanser tar derfor til orde for at utvidelser av avtalelisensområdene må kunne suppleres med en subsidiær tvisteløsning ved nemnd for det tilfelle at det ikke oppnås enighet i forhandlingene.

Departementet peker på at spørsmålet om en eventuell subsidiær nemndsløsning ved avtalelisensforhandlinger har vært drøftet bl.a. av opphavsrettsutvalget i NOU 1988: 22 og i Ot.prp. nr. 15 (1994-1995).

Departementet vil videre peke på at selv om organisasjoner som er godkjent til å forhandle avtalelisensavtaler vil ha vesentlig forhandlingsstyrke, er mekanismen etablert vel så mye for brukerne som et hensiktsmessig alternativ til individuell klarering. Departementet skal også bemerke at det er lang tradisjon også utenfor avtalemekanismesituasjonen med en felles forvaltning av enerettigheter.

I forbindelse med den helhetlige gjennomgang av åndsverkloven som departementet vil igangsette i tiden fremover, vil bl.a. også inngå en vurdering av behovet og mulighetene for en sekundær tvisteløsningsmekanisme i forbindelse med avtalelisens, særlig på utdannings- og forskningsområdet.

#### 1.3.4.3.3 Godkjenning av organisasjoner etter § 38a

I gjeldende fellesbestemmelser om avtalelisens, sies det i § 38a at en avtale, for at denne skal utløse avtalelisensvirkning etter § 36, må inngås av organisasjon som representerer en vesentlig del av "norske" opphavsmenn på området.

I Danmark ble den tilsvarende bestemmelsen i den danske opphavsretsloven endret i 2001 til "en væsentlig del af ophavsmænd til en bestemt art af værker, der anvendes i Danmark".

Gjennom EØS-avtalen gjelder forbudet mot diskriminering på grunnlag av nasjonalitet og prinsippet om fri utveksling av tjenesteytelser også i EØS-området. Departementet foreslo derfor i høringsutkastet at tilsvarende endring gjøres i åndsverkloven § 38a.

Departementet skal bemerke at forslaget ikke er ment å innebære endringer med hensyn til organisasjonsmessig utgangspunkt. Det er forutsatt, som etter gjeldende rett, at de organisasjoner som godkjennes etter § 38a skal representere originære rettighetshavere innenfor sitt verksområde. Det vil i realiteten si at det omfatter medlems-/fagorganisasjoner og ikke rene forvaltningsorganisasjoner.

Det er forutsatt i praksis at det etableres et forvaltningsmessig samarbeid mellom de ulike organisasjoner som godkjennes.

#### 1.3.4.4 BRUK AV VERK I UNDERVISNING

##### 1.3.4.4.1 Gjeldende rett

Adgangen til bruk av verk i undervisning er i dag regulert i ulike bestemmelser i loven. Den mest sentrale bestemmelse for masseutnyttelse av verk i undervisningssammenheng er avtalelisensen i gjeldende § 13. Hjemmelen til å inngå avtalelisensavtale på undervisningsområdet ble etablert allerede i 1979.

##### 1.3.4.4.2 Høringsutkastet

I forslaget til endringer i åndsverkloven ble fribruksbestemmelsene i gjeldende § 13 fjerde og femte ledd foreslått videreført. Tvangslisensen for bruk av verk ved offentlig eksamen i gjeldende § 18 andre ledd ble foreslått videreført uendret i ny § 13a.

Det ble i høringsutkastet foreslått å endre § 21 slik at offentlig fremføring ved undervisning i form av overføring kun er fri dersom undervisningen ikke er ervervsmessig.

Gjeldende avtalelisensbestemmelse i § 13 ble foreslått flyttet til ny § 13b og utvidet til å gjelde all eksemplarframstilling, slik at også det digitale område ble omfattet av hjemmelen til å inngå avtale med avtalelisensvirkning.

I høringsutkastet opprettholdt departementet betingelsen om at eksemplarframstillingen skulle skje til bruk i egen undervisningsvirksomhet, med unntak for adgangen til å la seg betjene ved opptakssentraler, som er særskilt regulert i utkastets § 13b andre ledd.

I høringsutkastet ble det også foreslått å oppheve den særskilte begrensningen i adgangen til fotokopiering av billedkunst og fotografi ved avtalelisens.

##### 1.3.4.4.3 Høringen og departementets vurdering

###### 1.3.4.4.3.1 Generelt

Spørsmålet om anvendelsen av unntakshjemler for undervisnings- og forskningsbruk er særlig kommentert av utdanningsinstitusjonene under høringen.

Det ble anført bl.a. at det må gjøres et klart skille mellom utnyttelse for ikke-kommersiell undervisning og kommersiell virksomhet, og det fremholdes at åndsverkloven må legge mer til rette for at institusjoner kan "utføre den samfunnsoppgave de er pålagt - å sørge for kunnskapsspredning og forskning".

Departementet fremholder på sin side at slik masseutnyttelse som i dag i praksis foregår innenfor ulike bruksområder, også den som anses samfunnsmessig viktig, ofte vil være av slik økonomisk relevans for rettighetshaverne at tretrinnsstegen sterkt vil begrense en hjemmel for fri bruk/unntak.

Departementet vil også understreke at utnyttelse av åndsverk innen undervisning har vært forankret til den nordiske avtalelisensmodellen i 25 år. Når en i dag befinner seg i en situasjon der teknologien har gjort det mulig med sterkt økende omfang av og be-

hov for kopiering innenfor det digitale område i forhold til det mer begrensede fotokopieringsområdet, tilsier dette ikke at man går bort fra lovens veletablerte system og hovedregel med klarering for masseutnyttelse gjennom avtale med representative rettighetshaverorganisasjoner.

Departementet foreslår derfor en videreføring og utvidelse av de eksisterende hjemler for forenklet klarering til undervisningsbruk gjennom avtalelisensavtale.

#### 1.3.4.4.3.2 Forslaget §§ 13 og 13a

Departementet bemerker at forslaget i § 13 første ledd viderefører gjeldende § 13 femte ledd og er tilsiktet et snevert anvendelsesområde som forsvarer en fribruksadgang. Den omfatter egen fremføring av et verk, for eksempel at det gjøres opptak av en elevs fremføring av et musikkstykke.

For så vidt gjelder hjemmelen i forslaget § 13 andre ledd om adgang til å gi bestemmelser om rett til opptak av kringkastingssending for tidsforskutt bruk, har departementet, i tråd også med forslag fra Kopinor, justert forslaget for å gjøre det klarere i ordlyden at det er opptak av kringkastingssending hjemmelen gjelder (for øvrig i samsvar med gjeldende rett).

Det har ikke vært særskilte høringsmerknader til bestemmelsen i forslaget § 13a om bruk av verk ved offentlig eksamen, og denne foreslås videreført uendret.

#### 1.3.4.4.3.3 Bestemmelsen i § 21 og undervisning

Departementet fastholder det forslag til endring i § 21 som ble lagt frem i høringsutkastet, men med det tillegg som følger av endringen i § 20. Bestemmelsen i § 21 er en fribruksbestemmelse som gir adgang til offentlig fremføring av et utgitt verk, og berører ikke hva som er kilden for fremføringen.

Sondringen mot overføring i ervervsmessig undervisning opprettholdes som foreslått.

#### 1.3.4.4.3.4 Hovedelementer i avtalelisensbestemmelsen i § 13b

Det gis både fra utdanningsinstitusjonenes og rettighetshavernes side generell støtte i høringen til en utvidelse av avtalelisensområdet for undervisning til å omfatte også digital eksemplarframstilling.

Departementet anfører at det kan være grunn til å gi spørsmålet om kopiering av visse verkstyper, herunder billedkunst og fotografi, særlig oppmerksomhet i forhandlinger om avtalelisensavtale og en særskilt regulering i avtalen. Som tidligere påpekt av departementet, er det nettopp ett av avtalelisensens kjennetegn at den gjennom frie forhandlinger mellom partene kan etablere et rammeverk for bruk som tar hensyn både til bruksområde, bruksomfang, verkstyper og andre varierende forhold. Ved endrin-

gen her vil også bestemmelsen være mer i tråd med øvrige nordiske lands regulering på området.

Med unntak for adgangen til opptak av kringkastingssending, som også kan omfatte ikke-utgitte verk, opprettholder departementet forslaget om at avtalelisensbestemmelsen skal gjelde for eksemplarframstilling av utgitte verk.

Departementet opprettholder også eksisterende vilkår om at eksemplarframstillingen skal skje til bruk i egen undervisningsvirksomhet. Dette innebærer at ut over den særskilte adgang opptakssentraler har til å betjene undervisningsinstitusjoner etter § 13b andre ledd, skal de fremstilte eksemplarer kun brukes innenfor den undervisningsvirksomhet som har initiert kopieringen.

Avtalelisenshjemmelen gir rom for den bruk av fremstilte eksemplarer som er nødvendig for at formålet med bestemmelsen skal oppnås. Avtalelisensen som gir tillatelse til digital eksemplarframstilling kan således også omfatte overføring av det digitale eksemplaret gjennom nettverk som ledd i undervisningen, uten at dette fremgår eksplisitt av lovteksten. Etter dette vil forslaget innebære at avtalelisenshjemmelen i § 13b vil gjelde for alle former for eksemplarframstilling, samt den bruk ved undervisning som ligger innenfor formålet.

#### 1.3.4.4.3.5 Nye undervisningsformer - nye problemstillinger

##### 1.3.4.4.3.5.1 Innledning

Flere høringsinstanser tar opp spørsmålet om hva som ligger i uttrykket "undervisningsvirksomhet", som i tråd også med gjeldende rett avgrenser området for avtalelisensen etter forslaget § 13b.

Departementet fastholder at uttrykket "undervisningsvirksomhet" bør beholdes som avgrensningskriterium, ettersom dette ikke gir noen avgjørende indikasjoner på hva slags konkret undervisningsopplægg som er omfattet, men kun trekker den nødvendige grense ved den systematiske opplæring, der behovet for forenklet klarering for antatt masseutnyttelse er til stede.

Departementet er likevel enig i at de trekk som høringsinstansene skisserer ved dagens - og fremtidens - undervisningssituasjon, gir grunnlag for nærmere drøftinger. Det faktum at opplæringsmålsettningene i større grad fokuserer på studentens/elevenes aktive informasjonsinnhenting, vil f.eks. antagelig innebære en større grad av verksutnyttelse enn tidligere. Samtidig vil forutsetningen om større grad av egeninitiert innhenting av materiale for å oppnå dette, kunne innebære at en del av denne bruken vil falle inn under bestemmelsen i § 12 om kopiering til privat bruk. En utvikling av nettbaserte undervisningstilbud har videre brakt med seg et større behov for avklaring av anvendelsesområdet til § 21 om offentlig fremfø-

ring av utgitte verk. Endelig har nye undervisningsmetoder og tilveksten av de nye mediefag økt behovet for bruk av audio- og audiovisuelle opptak i undervisningen, med de særskilte spørsmål dette bl.a. reiser med hensyn til bruk av filmverk.

#### 1.3.4.4.3.5.2 Aktivt læringsarbeid

Departementet antar at utviklingen i undervisnings- og opplæringsmetoder vil innebære mer kopiering av vernet materiale enn tidligere. Disse endringer har naturlig nok også sammenheng med de endrede arbeidsformer og muligheter ny teknologi gir.

En av de beskrevne konsekvensene er at eleven/studenten i større grad selv vil forestå kopiering av materiale vedkommende selv finner frem til. Dette reiser spørsmål om grensedragningen mellom rammen for privatbrukskopiering etter § 12 og den institusjonsbaserte kopiering som må ha hjemmel i en avtalelisensavtale.

Den grensedragning som her gjøres, har naturligvis først og fremst betydning for kopiering som finner sted på institusjonens utstyr. Det kan oppstå særlige spørsmål i forhold til den eksemplarframstilling som studenten foretar i studieøyemed fra sitt private hjem. Den kopiering som finner sted i den private sfære, vil normalt ikke berøre rettighetshaverne.

#### 1.3.4.4.3.5.3 Særlig om filmverk og musikkverk/lydopptak - bruk i undervisning og elevers egenproduksjoner

Departementet opprettholder forslaget om at den utvidede avtalelisenshjemmelen også skal inkludere eksemplarframstilling av utgitte musikkverk/lydopptak og filmverk. Høringssvarene fra utdanningsinstitusjoner har belyst at det er et behov for å ta i bruk også slike verk som ledd i ulike undervisningsopplegg. Det er generelt støtte til at også slike verk omfattes, men det har fra enkelte instansers hold vært etterlyst en nærmere vurdering av de særlige konvensjonsrettslige rammer for avgrensning av eneretten til filmverk.

### 1.3.4.5 AVTALELISENS FOR BRUK AV VERK INTERNT I VIRKSOMHETER

#### 1.3.4.5.1 Gjeldende rett og direktivet

Avtalelisens for fotokopiering av utgitte verk til bruk internt i virksomheter mv. ble innført i 1995.

#### 1.3.4.5.2 Høringsutkastet

Det ble foreslått en utvidelse av området for avtalelisensen i tråd med forslaget til utvidelse av avtalelisensområdet for undervisning, dvs. slik at ikke bare fotokopiering, men også annen form for eksemplarframstilling (såvel analog som digital) kan klare-

res på denne måten. Som for § 13b ble den særskilte bestemmelsen om kopigrunnlag for bruk av billedkunst m.m. foreslått opphevet.

#### 1.3.4.5.3 Høringen og departementets vurdering

Det er generell støtte til en utvidelse av avtalelisensområdet for § 14, så vel fra rettighetshaver- som brukersiden. Flere høringsinstanser ber om at det overveies å utvide avtalelisensområdet til også å omfatte opptak av kringkastingsprogram.

Departementet understreker at avtalelisensen på dette område skal dekke en avgrenset bruk der annen klarering ikke anses hensiktsmessig, og kan ikke utnyttet til en bruk som i realiteten fortrenger det ordinære markedet for de ulike verksutgivelser.

Avtalelisenshjemmelen vil muliggjøre klarering for digital eksemplarframstilling og den bruk av disse eksemplarer som er i samsvar med bestemmelsens formål og nærmere regulert i avtalen.

Departementet har overveid om bestemmelsen også bør omfatte en hjemmel for å klarere for opptak av kringkastingsending.

Departementet mener at det kan være praktisk å la avtalelisenshjemmelen også omfatte opptak av kringkastingsendinger. Det reiser seg heller ikke etter departementets syn særskilte betenkeligheter ved å inkludere dette.

Det foreslås et tillegg til § 14 hvorved det hjemles en avtalelisensavtale også for opptak av kringkastingsending. Departementet anser det hensiktsmessig at denne adgang begrenses når det gjelder sendinger som inneholder filmverk, i tråd med den begrensning som foreslås videreført i § 13b om adgangen til opptak av kringkastingsprogram i undervisning.

Etter departementets syn bør spørsmålet om det er grunn til å endre vilkåret om at bruken skal være til egen virksomhet, enten det er i §§ 13b eller 14, eventuelt drøftes i forbindelse med en bredere, prinsipiell gjennomgang av spørsmålet om kollektiv forvaltning og rammer for avtalelisensmekanismen, som departementet tar opp i proposisjonens pkt. 3.4.3 om klarering av avtalelisens.

### 1.3.4.6 OPPTAK AV KRINGKASTINGSENDING INNEN HELSEINSTITUSJONER MV.

#### 1.3.4.6.1 Gjeldende rett og direktivet

Paragraf 15 gjør unntak fra eneretten for opptak av kringkastingsending til fremføring innen kort tid i en institusjon. Det er ikke krav om vederlag til rettighetshaverne.

I direktivets fortale (42) blir begrepet "ikke-kommersiell" tolket i forhold til unntaket om undervisning og forskning.



#### 1.3.4.6.2 Høringen og departementets vurdering

I høringsutkastet kom departementet til at det ikke er nødvendig å innføre en avgrensning i § 15 mot institusjoner som driver ervervsmessig. Departementet foreslo derfor å videreføre bestemmelsen uendret.

Departementet fastholder forslaget om ikke å innsnevre § 15. Opptaket skal fremføres innen kort tid og deretter slettes. Det er ikke tillatt med hjemmel i bestemmelsen at institusjonen f.eks. bygger seg opp et eget arkiv med populære kringkastingsprogram.

Opptaksadgangen etter § 15 er svært begrenset. Departementet mener derfor at et eventuelt tap for rettighetshaverne må anses å være svært lite. Departementet vil derfor ikke foreslå kompensasjon til rettighetshaverne i § 15.

#### 1.3.4.7 EKSEMPLARFREMSTILLING I ARKIV, BIBLIOTEK, MUSEER M.M.

##### 1.3.4.7.1 Gjeldende rett og direktivet

Åndsverkloven § 16 er en forskriftshjemmel som hjemler rett for arkiv, bibliotek og museer til å fremstille eksemplar for nærmere definerte formål. Ordlyden i gjeldende § 16 er teknologinøytral. Bestemmelsen hjemler også den spredning som er nødvendig for at regelen skal kunne tjene formålet.

##### 1.3.4.7.2 Høringsutkastet

Ut over forutsetningen om at bruken ikke skal være ervervsmessig, gjør direktivet det ikke nødvendig med endringer i § 16. Det ble likevel fremmet forslag om en viss utvidelse av rammene for bruk av verk i samlingene til de institusjoner som er omfattet av hjemmelen.

Det skal ikke legges opp til ordninger som i nevneverdig grad konkurrerer med rettighetshavers økonomiske interesser.

Høringsforslaget la bl.a. opp til at hjemmelen til å fremstille eksemplar skulle utvides til også å omfatte andre format enn originaleksemplaret, herunder også å digitalisere verk i samlingene.

Det ble også foreslått å utvide hjemmelen til å omfatte undervisningsinstitusjoner.

I tråd med direktivet artikkel 5.2 (c), ble det foreslått innført et krav om at eksemplarframstilling med hjemmel i § 16 ikke skal være ervervsmessig.

Det ble foreslått en ny hjemmel for nærmere regler for å gjøre verk tilgjengelig på terminaler på stedet i den enkelte institusjons lokaler.

Forslaget skal kun hjemle tilgjengeliggjøring i internt nettverk av verk den enkelte institusjon har i sine egne samlinger.

I høringsforslaget ga departementet uttrykk for at en ikke så noen grunn til å utvide adgangen til å fremstille eksemplar av pliktavleverte dokumenter.

##### 1.3.4.7.2.1 Avtalelisens for bibliotek

Samtidig foreslo departementet en bredt formulert hjemmel for at bibliotekene kunne forhandle frem en avtale med avtalelisensvirkning.

Sett i lys av den teknologiske utvikling, mener departementet at det i visse tilfeller bør åpnes for å ta i bruk ny teknologi for eksemplarframstilling og utlevering/tilgjengeliggjøring av eksemplar fra bibliotek i større utstrekning enn det § 16 vil gi anledning til.

#### 1.3.4.7.3 Høringen og departementets vurdering

##### 1.3.4.7.3.1 Generelle kommentarer

Det er generelt støtte blant høringsinstansene til hovedpunktene i departementets forslag her, bl.a. at hjemmelen bør kunne gi utvidet adgang til å digitalisere verk i samlingene og en viss adgang til fjernlån, også av digitale eksemplar.

Departementet fremholder at § 16 er en fribruksbestemmelse, og at slike unntak fra eneretten som her hjemles må holdes innenfor slike rammer at de fremdeles kan la seg forsvare mot tretrinnssteden, uansett hvilke tekniske muligheter som måtte foreligge. Hjemmelen tar sikte på i større grad å kunne ta i bruk teknologien for å forenkle institusjonens arbeid og betjening av lånere, ikke å muliggjøre eksemplarspredning som ligger innenfor enerettsforvaltningen. Bibliotekenes tradisjonelle virksomhet har i stor grad basert seg på at utlånsretten til fysiske eksemplar de har anskaffet, konsumeres ved første salg. Dette har også hatt den konsekvens at biblioteket ikke kan låne ut flere eksemplar enn det har i samlingen. Ved en digitalisering av samlingene og potensial for nettverkstilgang, forsvinner disse fysiske rammer. Forslagene til unntak her tilsikter likevel på mange måter å videreføre en parallell til disse fysiske begrensninger - ved å legge til rette for at ny teknologi tas i bruk for at bibliotekene kan utføre sine samfunnsoppgaver samtidig som rettighetshaverne har kontroll med utnyttning av det potensial som ligger i de nye "digitale markeder".

Flere høringsinstanser støtter forslaget om også å inkludere undervisningsinstitusjoner i hjemmelen. Som påpekt av departementet i høringsutkastet, er forslaget til utvidelse av hjemmelen til å omfatte "undervisningsinstitusjoner" kun ment å ivareta visse særlige behov, som ikke antas å berøre rettighetshavernes legitime forventninger om egen utnyttelse.

##### 1.3.4.7.3.2 Digitalisering og utlån/fjernlån/utlevering

Det er generell støtte i høringen til at institusjoner som nevnt i § 16 skal kunne digitalisere samlingene.

Når det gjelder omfanget av eksemplarframstillingen og i hvilken utstrekning fremstilte eksemplar

etter bestemmelsen skal kunne spres til lånere/andre institusjoner, vil departementet bemerke at det i hovedsak er hensynet til bevaring og effektiv plassutnyttelse som ligger bak en videre adgang til digitalisering. Adgangen til å fremstille eksemplarer for spredning må holdes innenfor klare rammer. På bakgrunn av merknadene fra flere høringsinstanser, gjennomgår departementet visse særskilte problemstillinger knyttet til både i hvilken grad det skal være rom for å låne ut og/eller utlevere kopier istedenfor originaleksemplaret i samlingen. Det vises til proposisjonen side 77 flg.

#### 1.3.4.7.3.3 Adgangen til bruk i terminaler på stedet

Generelt er det støtte til den hjemmel som her er foreslått.

Det reises spørsmål om denne hjemmel i andre ledd er nødvendig, med bakgrunn i at en adgang til å fremstille digitale eksemplarer med hjemmel i forskrifter til første ledd, også vil gi rett til å spre og gjøre eksemplaret tilgjengelig på annen måte innenfor rammen av formålet med unntaksbestemmelsen. Andre ledd vil imidlertid under enhver omstendighet ha selvstendig betydning i forhold til digitale eksemplarer som er fremskaffet utenfra til samlingen. Departementet mener det også av hensyn til digitaliserte eksemplarer, som er fremstilt med hjemmel i forskrifter til § 16 første ledd, er behov for en særskilt regulering av slik tilgjengeliggjøringsadgang i lovteksten. Bestemmelsen klargjør også at bruken etter andre ledd kun gjelder for materiale i institusjonens egen samling. Dette betyr bl.a. at digitaliserte eksemplarer som fjernlånes fra en institusjon til en annen med hjemmel i bestemmelser etter første ledd, ikke på samme måte kan gjøres tilgjengelig ved overføring i terminal på mottakerbiblioteket etter hjemmelen i andre ledd.

#### 1.3.4.7.3.4 Pliktavlevert materiale

Departementet ser at nye digitale distribusjonsmåter og nettverk gir et helt annet potensial for utveksling og deling av samlinger og innhold. Dette potensial skal først og fremst realiseres av de som har rettigheter til innholdet, ikke de som forvalter innhold på grunnlag av unntaksbestemmelser.

Det er viktig å understreke at pliktavlevert materiale til dels skal og må behandles annerledes enn materiale biblioteker har ervervet til sine samlinger på ordinært vis. Relevant avleveringsmateriale går langt ut over den type materiale alminnelige bibliotek besitter. Det omfatter bl.a. kringkastingsprogram og norske internettsider. Dersom disse eksemplarer skulle kunne bli kilde til en omfattende spredning til allmennheten gjennom bruk av digital nettverksteknologi, enten direkte til brukere eller i nettverk til andre institusjoner, vil dette åpenbart stride mot rettighets-

havernes krav på selv å få rå over hvordan deres rettigheter skal utnyttes.

Departementet ser at det er behov for en grundigere avklaring og gjennomgang av forholdet mellom ny teknologi, pliktavleveringsinstitusjoners muligheter med hensyn til eget arkiv og forholdet til den opphavsrettslige enerett. Flere av høringsinstansene tar opp spørsmål av slik mer generell karakter. Dette er spørsmål departementet til dels vil komme nærmere tilbake til.

#### 1.3.4.7.3.5 Avtalelisens for bibliotek

Departementet vil fremholde at avtalelisenshjemmelen er tenkt å dekke et praktisk behov for forenklet klarering. Alle berørte rettighetsorganisasjoner vil medvirke til en slik forhandling, som bare vil etterspørres der brukerne ellers ser at en individuell klarering av enerettene for en hensiktsmessig utnyttelse vanskelig vil la seg gjøre. Det er ellers grunn til å peke på at bestemmelsen i § 37 andre ledd om rett for utenforstående til å kreve vederlag for sannsynliggjort bruk av hans verk, vil gjelde tilsvarende for en avtalelisens etter § 16a.

Departementet mener at avtalelisenshjemmelen som påpekt av flere instanser, bør begrenses til å gjelde materiale i det avtalesluttende biblioteks samling. Dette vil også omfatte materiale som biblioteket midlertidig besitter gjennom hjemlet fjernlån fra annet bibliotek. Avtalelisensavtale vil derfor være nødvendig for all spredning av eksemplarer fremstilt etter fribruksbestemmelsen i § 16 som går ut over de rammene forskriftene gir for dette, og all eksemplarfremstilling som går ut over rammene for § 16 (for eksempel digitale kopier for utlån).

Departementet fastholder som uttrykt i høringsutkastet at pliktavlevert materiale ikke skal omfattes av den avtalelisenshjemmel som nå foreslås.

Norsk filminstitutt mener lisenshjemmelen også bør omfatte arkiver og museer som brukere.

Departementet ser at ønsket om enklere og mer effektivt å kunne tilby informasjonstjenester til publikum eller særskilte formål, ikke bare er aktuelt for bibliotek. Departementet skal likevel bemerke at til forskjell fra de ordinære samlinger av innkjøpt materiale i bibliotekene, der adgangen til videre spredning gjennom utlån er konsumert etter hovedregelen i åndsverkloven § 19, vil materiale i arkiv og museers samlinger ofte være innsamlet på annen måte enn gjennom erverv i handel. Det er ikke grunn til å likestille alt materiale i slike institusjoner med hensyn til graden av videre utnyttelse. Når det nå i lovutkastet blir presisert at hjemmelen bare vil gjelde for utgitte verk i samlingene, antar likevel departementet at også visse arkiver og museers materiale bør kunne klareres på denne måten. Dette vil likevel i denne omgang ikke gjelde pliktavlevert materiale i slike ar-

kiv. Departementet vil derfor foreslå at avtalelisensbestemmelsen vil gjelde de bibliotek, arkiv og museer som er omfattet av regler gitt i § 16 første ledd.

#### 1.3.4.8 EKSEMPLARFREMSTILLING TIL BRUK FOR FUNKSJONSHEMMEDE

##### 1.3.4.8.1 Gjeldende rett og direktivet

Åndsverkloven § 17 første og andre ledd hjemler adgang til eksemplarfremstilling til bruk for blinde og svaksynte samt hørsels- og talehemmede.

I § 17 tredje ledd gis det hjemmel for å fastsette forskrifter om opptak av utgitte verk for vederlagsfritt utlån til funksjonshemmede.

Direktivet artikkel 5.3 (b) tillater unntak fra enerechten for bruk av verk og arbeider til fordel for funksjonshemmede.

Direktivet favner funksjonshemmede generelt. Gjeldende § 17 omfatter kun visse grupper funksjonshemmede for så vidt gjelder fribruksregelen i første ledd.

Direktivet omfatter en adgang til å gjøre unntak for en bestemt "anvendelse" av verk og arbeider.

##### 1.3.4.8.2 Høringsutkastet

Det ble for det første foreslått en redaksjonell justering med det mål å skape større klarhet.

Kravet i direktivet om at bruken ikke skal være ervervsmessig innebar at bestemmelsen i § 17 ble foreslått avgrenset mot ervervsmessig bruk. Dette ble foreslått både i forslaget § 17 (som viderefører fribruksregelen) og § 17a (som viderefører lydbokbestemmelsen).

I tråd med direktivets rammer, ble fribruksregelen i § 17 foreslått endret slik at flere grupper funksjonshemmede kan omfattes. Det avgjørende etter forslaget ville være at bestemmelsen skulle være til fordel for personer som på grunn av funksjonshemningen ikke kan tilegne seg verket på vanlig måte.

##### 1.3.4.8.3 Høringen og departementets vurdering

Det er generelt støtte til de foreslåtte endringer. Det har ikke fremkommet innvendinger til den rent redaksjonelle justeringen, og denne opprettholdes.

##### 1.3.4.8.3.1 Ervervsmessighetskriteriet

Det har ikke vært særskilte innvendinger til avgrensning av bestemmelsene om fribruk og tvangslisens til slik bruk som ikke er ervervsmessig. Departementet legger til grunn at så lenge bruken ikke har som formål å gå med økonomisk overskudd, vil hjemlene i forslaget § 17 (fri bruk) og § 17a (tvangslisens) være anvendelige. Etter departementets oppfatning vil det være hos den som har ansvar for produksjonen og distribusjonen at vurderingen av ervervsmessighetskriteriet skal skje. Den funksjons-

hemmedes bruk av eksemplaret må normalt antas å være innenfor det private område, og departementet antar at direktivet ikke er til hinder for at den funksjonshemmede anvender et slikt fremstilt eksemplar i sitt arbeid.

Departementet skal bemerke at hjemmelen i gjeldende § 17 og forslaget §§ 17 og 17a ikke pålegger den funksjonshemmede noen betalingsforpliktelse.

##### 1.3.4.8.3.2 Endringsforslaget § 17 - fri bruk

For så vidt gjelder forslaget om å utvide gruppen av funksjonshemmede som kan tilgodeses gjennom fribrukshjemmelen i forslaget § 17, er de fleste høringsinstanser positive.

Departementet peker på at fribruksbestemmelsen i § 17 ble utvidet i 1995 fra å gjelde kun fremstilling av eksemplar i blindeskrift til å omfatte alle former for eksemplarfremstilling. Dette omfatter også fremstilling av eksemplar i elektronisk lagret form, for eksempel slik at det er tilpasset en bruk sammen med programvare som gjør at verket kan leses ved bruk av leselist etc. Samtidig ble det presisert at de eksemplar som med hjemmel i bestemmelsen kunne fremstilles, måtte være særlig tilrettelagt for den blinde eller svaksynte.

Når nå gruppen av funksjonshemmede som kan tilgodeses ved fribrukshjemmelen i forslaget § 17 utvides, kan departementet se at nye problemstillinger vil oppstå, herunder hvordan man skal avklare hva som innebærer en særskilt tilrettelegging av verket for bruk av den funksjonshemmede. Særlig reiser spørsmålet om mulighetene for å betjene personer med leseproblemer av en slik art at det regnes som dysleksi, noen utfordringer. Diagnostisering av dysleksi er en utfordring, men departementet forutsetter at dette gjøres av fagfolk på en måte som gjør det forholdsvis enkelt å avgrense brukerguppen.

Formålet med bestemmelsen (§ 17) er å gi funksjonshemmede tilgang til verk de ellers ikke ville kunne tilgodegjøre seg.

Departementet understreker at bestemmelsen ikke regulerer spørsmål om praktisk tilgjengelighet i fysiske lokaliteter der den funksjonshemmede ferdes. Eventuell plikt og omfang av slik tilrettelegging er ikke et spørsmål som reguleres gjennom åndsverkloven. Åndsverkloven § 17 regulerer ikke spørsmål om omfanget av rettigheter den funksjonshemmede måtte ha vis a vis det offentlige som tilrettelegger, men regulerer kun den adgang til slik produksjon som kan skje uten klarering med rettighetshaver. Bestemmelsen i loven § 17 hjemler produksjon av tilrettelagte eksemplar, og berører derfor ikke spørsmål om tilrettelagte omgivelser for øvrig.

Departementet presiserer at den institusjon som vil benytte seg av en hjemmel i §§ 17 eller 17a til å produsere særskilt tilrettelagte eksemplar av verk til

bruk for funksjonshemmede, også har ansvaret for å påse at det er denne gruppen som betjenes.

#### 1.3.4.8.3.3 Endringsforslaget § 17a - lydbøker

Forslaget i § 17a (videreføring av gjeldende § 17 tredje ledd) om endring fra "utlån" til "bruk" tok utgangspunkt i at utlånsbegrepet tradisjonelt er knyttet til fysiske eksemplarer, og at det burde muliggjøres andre måter å formidle lydbøkene til brukerne på enn forsendelse av fysiske eksemplarer. Høringsforslaget opprettholdes på dette punkt, slik at lydbøker kan fremstilles for "vederlagsfri bruk for funksjonshemmede". Dette er også mer i samsvar med fribruksregelen i første ledd. Til forskjell fra første ledd, mener likevel departementet at dette ikke bør omfatte også utlevering til eie.

Det er ikke foreslått endringer i gruppen av personer som etter bestemmelsen kan nyte godt av hjemmelen for produksjon av lydbøker, i det dette allerede etter gjeldende rett omfatter "funksjonshemmede", herunder også personer med dysleksi.

Forleggerforeningen, legger vekt på at omfanget av lydbokproduksjon er blitt langt større enn påregnet da man i sin tid aksepterte en tvangslisens, og at omfanget nå er så stort at gruppen av tilgodesette bør innsnevres. Departementet vil ikke nå foreslå endringer i bestemmelsen som går ut over de spørsmål som er berørt i høringsutkastet - høringsforslaget til endringer i lydbokbestemmelsen omfattet kun distribusjonsmåte, ikke omfanget av brukergruppe.

#### 1.3.4.9 SAMLEVERK

##### 1.3.4.9.1 GJELDENE RETT OG DIREKTIVET

Paragraf 18 første ledd er en tvangslisens for fremstilling av samleverk, dvs. sammenstilling av flere verk. Bestemmelsen gir hjemmel til å "gjengi" deler av litterære eller vitenskapelige verk eller musikkverk bestemt til bruk ved "gudstjeneste eller undervisning". For kunstverk og fotografiske verk begrenses adgangen til gjengivelse til "i tilslutning til teksten".

##### 1.3.4.9.2 Høringen, vurdering og forslag

I høringsutkastet foreslo departementet bl.a. at dagens tvangslisens omgjøres til avtalelisens fordi gjeldende § 18 ikke samsvarer med de krav som stilles i direktivet. Til bruk ved gudstjeneste antok departementet at tvangslisensen i prinsippet kan videreføres, men på undervisningsområdet må en innsnevring uansett til, i alle fall hva gjelder digital eksemplarframstilling.

Forslaget om å omgjøre tvangslisensen til en avtalelisens, samt å la denne gjelde uten krav til bruks-situasjon, ble i høringen møtt med bred motstand.

Det hevdes at en så vidtgående avtalelisens også vil kunne være konvensjonsstridig.

Departementet har kommet til at det likevel ikke bør foreslås en avtalelisens på dette området. I stedet foreslår departementet at dagens ordning med tvangslisens videreføres, men begrenses til bare å gjelde for analog eksemplarframstilling. For digital gjengivelse må etter dette klarering skje individuelt.

#### 1.3.4.10 BRUK AV KUNSTVERK, FOTOGRAFISKE VERK, BYGGVERK OG PERSONBILDE

##### 1.3.4.10.1 Gjeldende rett

Etter åndsverkloven § 22 er det "tillatt å sitere fra et offentliggjort verk i samsvar med god skikk og i den utstrekning formålet betinger". Adgangen til gjengivelse av kunstverk reguleres i §§ 23 og 24.

##### 1.3.4.10.2 Høringsutkastet

Departementet foreslo i høringsutkastet at bestemmelsene i §§ 23 andre og tredje ledd (gjengivelse i allmennopplysende fremstilling, ved omtale av dagshending og ved underordnet betydning) og 24 (avbildning i katalog eller salgsmeddelelse eller ved oppsetning på offentlig sted mv.) videreføres uten materielle endringer.

Departementet antok at bestemmelsene i § 23 første ledd må endres for å være i overensstemmelse med direktivet. Vederlagsfri gjengivelse etter bestemmelsen i første punktum kan etter forslaget i høringsutkastet bare skje dersom gjengivelsen ikke har ervervsmessige formål. For den ervervsmessige gjengivelse (som for øvrig er i tråd med første punktum) ble det foreslått innført en avtalelisens. Videre ble tvangslisensen i andre punktum foreslått omgjort til en avtalelisens. Tredje punktum ble med henvisning til direktivet artikkel 5.3 (o) foreslått videreført for det analoge området. Det ble foreslått en presisering av bestemmelsen, slik at det fremgår klart at "personbilde" bare omfatter fotografisk verk eller bilde.

##### 1.3.4.10.3 Vurdering og forslag

###### 1.3.4.10.3.1 Generelt

Departementet viderefører ikke forslaget fra høringsutkastet på alle punkt.

Departementet viderefører ikke forslaget om innføring av avtalelisens. For likevel å kunne videreføre en rimelig adgang til gjengivelse av kunstverk mv., vil det i større grad enn tilfellet var i høringsutkastet være nødvendig å skille mellom den analoge og digitale gjengivelse. Dette henger sammen med at allerede eksisterende nasjonale unntak for "bruk i visse an-

dre tilfeller av mindre betydning" kan videreføres på det analoge området, så lenge dette "ikke berører den frie bevegelse for varer og tjenester i Fellesskapet".

Departementet mener ellers at det kan være grunn til å vurdere en ytterligere klargjøring av hjemlene for bruk i §§ 23 og 24. Endringsforslaget i denne omgang tar imidlertid sikte på i hovedsak å bringe bestemmelsene i samsvar med direktivet. Det er nærliggende å komme tilbake til spørsmålet på noe bredere grunnlag i forbindelse med den helhetlige gjennomgang av åndsverkloven som departementet vil prioritere i tiden fremover.

#### 1.3.4.10.3.2 Gjengivelse i fremstilling som ikke er av allmennopplysende karakter

Flere høringsinstanser støtter forslaget fra høringsutkastet om at det for gjengivelse i fremstilling som ikke er av allmennopplysende karakter innføres et krav om ikke-erhvervsmessig formål. Andre mener imidlertid at et slikt krav ikke bør innføres, subsidiært at det presiseres at bruk i avis ikke er ervervsmessig.

Departementet ser at kravet om at gjengivelsen ikke skal være ervervsmessig kan være vanskelig å håndtere i enkelte tilfeller. Både forfatters og utgivers forhold skal vurderes, og disses motivasjoner kan være ulike. Dette kan medføre at en gjengivelse i en artikkel som gis ut i et tidsskrift ofte vil være ervervsmessig, selv om forfatteren ikke har hatt ervervsmessige formål. Samtidig må i andre situasjoner vurderingen av kravet om ikke-erhvervsmessighet antas å være uproblematisk, for eksempel når offentlige instanser benytter illustrasjoner ifm. opplysningskampanjer. Gitt disse sistnevnte tilfeller vil det etter departementets oppfatning være uhensiktsmessig å legge all digital gjengivelse til eneretten. Departementet er etter dette kommet til at forslaget om innføring av et krav om ikke-erhvervsmessighet bare videreføres for adgangen til digital gjengivelse, mens adgangen til analog gjengivelse også videreføres for tilfeller hvor gjengivelsen vil være ervervsmessig. For ervervsmessig gjengivelse i digital form må etter dette rettighetshavers samtykke innhentes. Departementet legger til grunn at forslaget er i overensstemmelse med direktivet artikkel 5.3 (a) og 5.3 (o). Bestemmelsen foreslås som § 23 første ledd, jf. fjerde ledd.

En målsetning om økonomisk overskudd vil være ervervsmessig, en aktivitet som skjer til selvkost eller til symbolsk betaling vil derimot ikke være det. For øvrig skal begrepet "ervervsmessig" forstås vidt, slik at både den direkte og indirekte ervervsmessige motivasjon omfattes.

#### 1.3.4.10.3.3 Gjengivelse i fremstilling som er av allmennopplysende karakter

Etter gjeldende § 23 første ledd andre punktum kan offentliggjort fotografisk verk gjengis mot vederlag i kritisk eller vitenskapelig fremstilling av allmennopplysende karakter og til klargjøring av teksten i skrifter bestemt til bruk i opplæring. Bestemmelsen kan ikke videreføres i nåværende form, da direktivet ikke hjemler digital gjengivelse i slike fremstillinger av allmennopplysende karakter, og for digital gjengivelse ifm. opplæring setter krav om at bruken ikke er ervervsmessig.

Departementet opprettholder ikke forslaget om avtalelisens på dette området. I stedet foreslår departementet at gjeldende tvangslisens videreføres, men begrenses til gjengivelse i analog form. Departementet legger til grunn at dette er i samsvar med direktivet artikkel 5.3 (o). Bestemmelsen foreslås som § 23 andre ledd.

Det er viktig å merke seg at bestemmelsen bare gir rett til gjengivelse av offentliggjort fotografisk verk, og ikke til offentliggjort kunstverk.

#### 1.3.4.10.3.4 Gjengivelse av personbilde i skrift av biografisk innhold

Departementet legger til grunn at gjeldende § 23 første ledd siste punktum kan videreføres for det analoge området, jf. direktivet artikkel 5.3 (o).

Det presiseres i høringsutkastet at "personbilde" i gjeldende § 23 første ledd tredje punktum bare vil omfatte fotografi.

Departementet opprettholder forslaget på dette punkt. Bestemmelsen vil etter dette ikke hjemle gjengivelse av for eksempel et maleri av den personen det biografiske skrift omhandler. Bestemmelsen foreslås videreført som en fribruksregel i § 23 tredje ledd.

#### 1.3.4.10.3.5 Gjengivelse ved omtale av dagshending

Departementet foreslår at bestemmelsene i gjeldende § 23 andre ledd om gjengivelse av verk mot vederlag ved omtale av dagshending videreføres uendret, og legger til grunn at dette er i tråd med direktivet artikkel 5.3 (c). Bestemmelsene hjemler både digital og analog gjengivelse.

#### 1.3.4.10.3.6 Avbildning i katalog eller i meddelelse

Etter gjeldende rett kan kunst- og fotografisk verk som inngår i en samling avbildes i katalog over samlingen. Videre kan kunst- og fotografisk verk som utstilles eller utbys til salg avbildes i meddelelse om utstillingen eller salget.

Departementet foreslår at bestemmelsen om avbildning i katalog over samlingen videreføres, men at det presiseres at den bare gir adgang til analog gjengivelse.

givelse. Bestemmelsen om avbildning i meddelelse om utstilling eller salg foreslås videreført også for det digitale området.

#### 1.3.4.10.3.7 Kunst- og fotografisk verk på offentlig plass eller ferdselsvei

Kunst- og fotografisk verk kan etter gjeldende rett avbildes når det varig er satt opp på eller ved offentlig plass eller ferdselsvei. Dette gjelder likevel ikke når verket klart er hovedmotivet og gjengivelsen utnyttes ervervsmessig.

Departementet legger til grunn at gjeldende § 24 andre ledd er i overensstemmelse med direktivet artikkel 5.3 (h), og foreslår at bestemmelsen videreføres uten endringer. Bestemmelsen gir anledning til gjengivelse i både analog og digital form.

#### 1.3.4.11 KRINGKASTING

##### 1.3.4.11.1 *Avtalelisens for kringkasting av verk - § 30*

###### 1.3.4.11.1.1 Gjeldende rett

Etter gjeldende § 30 kan NRK og andre kringkastingselskaper som Kongen bestemmer, kringkaste utgitte verk med basis i en avtale som utløser avtalelisens.

Avtalelisensordningen er annerledes formulert enn for øvrige avtalelisenser som er kommet til senere, da det for kringkasting har vært presisert at bruken skal skje "mot vederlag". Dette innebærer at det har vært forutsatt individuell betaling av vederlag. Dersom det er tvist om vederlagets størrelse i konkrete tilfelle, kan slike tvister bringes inn til fastsettelse av nemnd etter åndsverkloven § 35 første ledd, og regler om slik nemnd som er gitt i forskrifter til § 35.

###### 1.3.4.11.1.2 Høringsutkastet

Det ble foreslått å endre § 30 slik at de alminnelige bestemmelser om avtalelisens i §§ 36 flg. også skulle gjelde for avtalelisensklarering etter § 30. Det ble foreslått at bestemmelsen om tvisteløsning ved nemnd i § 35 ikke lenger skal gjelde for dette området.

###### 1.3.4.11.1.3 Høringen og departementets vurdering

Departementet opprettholder forslaget fra høringsutkastet. Kringkastingsforetakets adgang til å kringkaste verket etter bestemmelsen vil derved følge betingelsene for avtalelisens i § 36.

Det ble i høringsrunden etterlyst en klargjøring av hvilke konsekvenser forslaget får for eksisterende ordning mellom kringkaster og organisasjoner.

For så vidt gjelder spørsmålet om fordeling, forutsetter departementet at en fortsatt individuell fordeling av vederlag ved bruk etter § 30 bør kunne skje. Departementet kan heller ikke se at gjeldende praksis

med at NRK som bruker betaler vederlaget direkte til rettighetshaverne, ikke kan videreføres på grunn av endringen.

Departementet knytter i proposisjonen også visse merknader til Kopinors spørsmål om endrede partskonstellasjoner og hvem den enkelte rettighetshaver kan forholde seg til i forhold til eksisterende ordning der rettighetshaveren kan kreve vederlaget direkte fra kringkaster.

##### 1.3.4.11.2 *Bruk av verk i kringkasternes samlinger*

###### 1.3.4.11.2.1 Gjeldende rett

Det er etter gjeldende rett ingen bestemmelser i åndsverkloven som konkret gjelder rettighetsklarering for gjenbruk av verk i kringkasternes samlinger.

###### 1.3.4.11.2.2 Høringsutkastet

Allmennkringkasterne i Norden har via Nordisk Råd gjort departementene oppmerksom på problemer knyttet til utnyttelse av det de såkalte "døde arkiver" - eldre arkivproduksjoner med mange og vanskelig ettersporebare rettighetshavere. Spørsmålet er ikke behandlet i direktivet.

For å sikre at disse arkivproduksjoner - som er en viktig del av den nyere, nasjonale kulturarv - kunne gjøres tilgjengelig igjen, foreslo departementet i høringsutkastet at det ble etablert en hjemmel for at kringkasteren kan inngå avtalelisensavtale med representative rettighetshaverorganisasjoner på området. Det ble forutsatt at kun kringkasterens egne produksjoner som har vært kringkastet skulle kunne klareres for gjenbruk på denne måten.

Første januar 1997 ble foreslått som skjæringspunkt for når gjenbruk skulle kunne klareres gjennom slik avtalelisens. Fra dette tidspunkt forventet departementet at alle avtaler kringkasterne måtte inngå for sine produksjoner tok høyde for slike nye former for gjenbruk. Av praktiske hensyn ble det foreslått samme skjæringspunkt for så vidt gjelder gjenbruk ved ny kringkasting.

###### 1.3.4.11.2.3 Høringen og departementets vurdering

Organisasjoner som representerer ulike rettighetshavergrupper har i det vesentlige gått imot forslaget.

Departementet opprettholder i all hovedsak forslaget fra høringen. Departementet opprettholder den kulturpolitiske begrunnelse for at det bør åpnes for en praktisk klareringsmulighet som øker allmennhetens tilgang på kringkasterens arkivproduksjoner. Det antas at en del av det eldre programmateriale har et så begrenset markeds potensial at det for kringkasteren ikke vil være regningssvarende å ta de administrative kostnader med å forsøke individuell klarering og forhandling overfor alle deltagende rettighetshavere.

Mye av dette materiale i kringkastingsarkivet er viktige deler av den norske kulturhistorie - NRKs posisjon som allmennkringkaster og i mange år eneste kringkastingsforetak i Norge, har gitt NRK rollen som nasjonens speil gjennom mange tiår med forandring. Det gis ikke rom for at andre enn kringkasteren selv utnytter eget materiale som er klarert på denne måten.

Bestemmelsen vil gjelde for alle verk og arbeider som inngår i kringkastingssending, og det er en forutsetning at programmet har vært kringkastet.

Når det særlig gjelder spørsmålet om skjærings-tidspunkt for hvilke produksjoner hjemmelen kan anvendes for, mener departementet det er hensiktsmessig å opprettholde det skjæringstidspunkt som er foreslått. Departementet presiserer at avtaler inngått med hjemmel i den nye § 32 må respektere eventuelle eldre avtaler der det er tatt stilling til bruk i form av gjenutsendelse eller på-forespørselbruk eller begge deler. Det betyr bl.a. at skjæringstidspunktet 1. januar 1997 bare har selvstendig betydning der avtaler for produksjoner også etter dette tidspunkt skulle være tause om gjenbruk.

Departementet vil understreke at eksisterende avtaler som regulerer den bruk avtalelisensen gjelder, ikke skal berøres av en avtalelisensavtale.

Departementet peker videre på at hvilket behov NRK ved gjennomgang av sine avtaler vil ha for en avtalelisensklarering, beror på en konkret vurdering. Avtalelisensavtalen vil ikke som sådan løse NRK fra eksisterende avtaleforpliktelser. Hvor langt disse går, vil måtte bero på tolkning av de enkelte avtaler/avtaletyper.

Med tanke på det anvendelsesområde avtalelisensforslaget kan ha, vil departementet opprettholde adgangen for opphavsmannen til å nedlegge individuelt forbud. En slik meddelelse om forbud må gis kringkastingsforetaket av opphavsmannen og konkret angi verket/de verk som det motsettes bruk av. I likhet med tilsvarende forbudsbestemmelse i § 30 kan også opphavsmannens rettsetterfølgere nedlegge forbud.

Departementet foreslår at den nye avtalelisensbestemmelsen plasseres i åndsverkloven § 32.

### **1.3.5 Tekniske beskyttelsessystemer og elektronisk rettighetsinformasjon**

#### 1.3.5.1 TEKNISKE BESKYTTELSESSYSTEMER

##### 1.3.5.1.1 Innledning

Åndsverkloven gir rettighetshaverne råderett over sine verk og arbeider.

Tekniske systemer for å begrense tilgang og bruk kan gi rettighetshaverne langt bedre muligheter til å forhindre piratproduksjon og ulovlig tilgjengeliggjøring. Det er et dilemma for innholdsleverandøren at

systemer som skal beskytte mot skadelig piratvirksomhet også legger til dels sterke bånd på den alminnelige forbrukers anvendelse av lovlig ervervet eksemplar. Dette reiser også spørsmål om hvilket vern slike systemer skal gis, og i hvilken utstrekning vernet skal gjelde.

I tillegg til at åndsverkloven skal ivareta rettighetshavernes interesser, er det også en oppgave for lovgiver å ivareta andre samfunnsmessige interesser innenfor rammen av våre internasjonale forpliktelser. Det er likevel etter departementets syn først og fremst industrien selv som skal møte utfordringen med å finne gode tekniske løsninger, og utvikle et variert tilbud av digitalt innhold som forbrukerne vil ha.

Ved forslaget her innføres særlige bestemmelser om vern for tekniske beskyttelsessystemer i tråd med obligatoriske bestemmelser i opphavsrettsdirektivet.

##### 1.3.5.1.2 Høringsutkastet

I høringsutkastet ble direktivets bestemmelse om tekniske beskyttelsessystemer i artikkel 6, foreslått gjennomført i åndsverkloven.

Departementet la i høringsutkastet til grunn at vernet av de tekniske beskyttelsessystemer ikke bør være til hinder for brukers adgang til å spille av et kopisperret eksemplar innenfor det private området. Det ble derfor foreslått en avgrensning av vernet, ved at bare de systemer som utelukkende anvendes for å hindre eller begrense eksemplarfremstilling og tilgjengeliggjøring for allmennheten ble omfattet av vernet.

Departementets forslag til avgrensning av vernet av tekniske beskyttelsessystemer ble i høringen viet stor oppmerksomhet. Man ser et skille mellom rettighetshavere og brukere, hvor en del av rettighetshaverne etterlyser et sterkere vern, mens grupperinger på brukersiden uttrykker tilfredshet med avgrensningen.

##### 1.3.5.1.3 Vurdering og forslag

Departementet opprettholder forslaget om at direktivet artikkel 6 gjennomføres ved særskilte bestemmelser i åndsverkloven. Det foreslås et nytt kapittel 6a i loven, med bestemmelser om både tekniske beskyttelsessystemer og elektronisk rettighetsinformasjon. I tillegg foreslås bestemmelsen i åndsverkloven § 54a om tekniske innretninger som beskytter datamaskinprogrammer flyttet til nytt kapittel 6a som ny § 53c. Åndsverklovens sanksjonskapittel foreslås gjort gjeldende også for nytt kapittel 6a.

De fleste av høringsinstansene som uttaler seg om forslaget til gjennomføring av direktivet artikkel 6 uttrykker tilfredshet med at det foreslås innført regler til vern for tekniske beskyttelsessystemer, og at direktivforpliktelsen gjennomføres i nytt kapittel 6a i åndsverkloven.

Motstanderne av innføring av denne type vern hevder vernet vil ramme brukernes rådighet over verkseksemplar i urimelig grad, og at digitalt materiale utstyrt med tekniske beskyttelsessystemer vanskelig kan sikres og vedlikeholdes uten nøkler/koder. Videre fryktes at et slikt vern vil kunne misbrukes av store leverandører som ønsker bruk av lukkede, proprietære formater, som de selv kontrollerer på bekostning av åpne standarder som brukes av flere aktører.

#### 1.3.5.1.3.1 Hva er et teknisk beskyttelsessystem?

Etter direktivet artikkel 6.3 første punktum er enhver teknologi, innretning eller komponent, som anvendes i tilknytning til verk eller arbeider for nærmere angitte formål, omfattet av vernet.

Definisjonen av hva som er et teknisk beskyttelsessystem gjelder uavhengig av om beskyttelsen anvendes på et verk eller arbeid som er inkorporert i et fysisk produkt eller ikke. Etter artikkel 6.3 er beskyttelsessystemet bare omfattet om det anvendes i tilknytning til vernet verk eller arbeid, noe som innebærer krav til vernetid, og for verkets vedkommende også til verkshøyde.

Systemene kan tenkes som både program- og maskinvare, men må altså for å være effektive oppfylle beskyttelsesformålet. Departementet antar at det i dette ikke ligger veldig strenge krav til systemet, og at det f.eks. ikke kan kreves at det er så effektivt at det nærmest er umulig å omgå. Samtidig kan systemet ikke være altfor enkelt utformet, og dets formål må til en viss grad oppfylles.

##### 1.3.5.1.3.1.1 Opphavsrettslig relevante handlinger

Direktivet verner de systemer som under sin normale funksjon skal hindre eller begrense handlinger som rettighetshaver ikke har gitt tillatelse til. I likhet med de andre nordiske land, har departementet lagt til grunn at dette er handlinger som er tillagt rettighetshaver i kraft av å være rettighetshaver, altså eksemplarframstilling og tilgjengeliggjøring for allmennheten.

Etter forslaget vil det således bare være de systemer som anvendes for å kontrollere opphavsrettslig relevante handlinger som kan være tekniske beskyttelsessystemer i lovens forstand.

##### 1.3.5.1.3.1.2 Systemer som er til hinder for privat fremføring

Det vil i praksis ikke alltid kunne skilles mellom systemer som anvendes for å kontrollere handlinger som er opphavsrettslig relevante og systemer som anvendes for å kontrollere handlinger som ikke er opphavsrettslig relevante.

Etter høringsforslaget vil de systemer som anvendes for å kontrollere opphavsrettslig relevante handlinger, men som også er til hinder for handlinger som ikke er opphavsrettslig relevante, ikke være omfattet av vernet. Dersom en adgangs- eller kopisperre er til hinder for avspilling innenfor det private område, vil sperren etter høringsforslaget ikke være et teknisk beskyttelsessystem i lovens forstand. I høringen ble forslaget om en slik avgrensning imøtegått av et flertall av rettighetshaverne, og i relasjon til diskusjonen om den opphavsrettslige relevans var det denne del av forslaget som først og fremst ble kritisert.

Det er departementets prinsipielle oppfatning at tekniske beskyttelsessystemer ikke bør være til hinder eller begrensning for tilegnelse av verket innenfor det private område. Like fullt er departementet etter fornyet vurdering kommet til at avgrensningen vil bli for vidtgående i relasjon til spørsmålet om hva som er et teknisk beskyttelsessystem. Forslaget om at systemer som er til hinder for privat fremføring ikke kan være tekniske beskyttelsessystemer i lovens forstand, opprettholdes således ikke. Avgjørende for spørsmålet om hva som er et teknisk beskyttelsessystem er om systemet anvendes for å kontrollere opphavsrettslig relevante handlinger, ikke om det også er til hinder for handlinger som ikke er opphavsrettslig relevante.

##### 1.3.5.1.3.2 Avgrensning mht. praktisk anvendelse av tekniske beskyttelsessystemer

Tekniske beskyttelsessystemer som anvendes for å kontrollere opphavsrettslig relevante handlinger vil ofte være til hinder eller begrensning for brukers mulighet til å tilegne seg verket innenfor det private området. Disse systemer vil være tekniske beskyttelsessystemer i lovens forstand, og de er således vernet mot omgåelse og en nærmere angitt befatning med verktøy egnet for slik omgåelse. Imidlertid vil en regulering i tråd med dette kunne gi urimelige utslag.

Departementet har derfor kommet til at vernet av systemer som er til hinder for brukers tilegnelse av verket innenfor det private området ikke bør være absolutt, og vil foreslå et unntak for ivaretagelse av sentrale forbrukerhensyn. Unntaket som foreslås vil være vesentlig mindre vidtfavnende enn avgrensningen i høringsforslaget. Unntaket skal bare gjelde fra forbudet mot omgåelse, ikke forbudet mot en nærmere angitt befatning med omgåelsesverktøy. Videre stilles vilkår om at omgåelse er nødvendig for å muliggjøre avspilling på relevant avspillingsutstyr.

##### 1.3.5.1.3.3 Omgåelsesforbudet

Departementet foreslår innført en bestemmelse som gjør det forbudt å omgå effektive tekniske beskyttelsessystemer som anvendes for å kontrollere



eksemplarframstilling eller tilgjengeliggjøring for allmennheten av vernet verk eller arbeid.

Om rettighetshaver anvender systemer som hindrer eller begrenser adgangen til både avspilling og kopiering, vil det ikke være forbudt å omgå disse systemer for å spille av på relevant utstyr innenfor det private området.

Departementet presiserer at det etter forslaget her alltid vil være forbudt å foreta kopiering på grunnlag av det omgåtte eksemplar, med mindre kopieringen er nødvendig for å muliggjøre avspilling på relevant utstyr innenfor det private område. Departementet er av den oppfatning at når anvendte beskyttelsessystemer umuliggjør privat brukers tilegnelse av verket på relevant utstyr, må rettighetshaver finne seg i at lovgivningen ikke gjør det ulovlig å foreta nødvendig omgåelse av beskyttelsen for å tilegne seg verket. Det blir således opp til rettighetshaverne å utstyre sine produkter med tekniske beskyttelsessystemer som ikke hindrer privat brukers mulighet til å tilegne seg verket på relevant utstyr.

Vilkåret om at avspillingen bare kan skje på relevant avspillingsutstyr er avgjørende for rekkevidden av lovens avgrensning, og således for om en befinner seg innenfor eller utenfor forbudet mot omgåelse.

Departementet understreker at det f.eks. ikke med rimelighet kan forventes at en CD-plate lar seg spille av i en MP3-spiller, og en MP3-spiller kan da ikke være en relevant avspiller for en CD-plate. Dette innebærer at beskyttelsessystemet på en kopisperret CD-plate ikke kan omgås for å muliggjøre avspilling av musikken i en MP3-spiller, og en evt. omgåelse for å muliggjøre dette vil rammes av omgåelsesforbudet.

#### 1.3.5.1.3.4 Forbudet mot nærmere angitt befatning med omgåelsesverktøy

Departementet foreslår innført bestemmelser som setter forbud mot nærmere angitt befatning med verktøy som er egnet for bruk ved omgåelse av tekniske beskyttelsessystemer.

Forbudet knyttes til hva som er et vernet effektivt teknisk beskyttelsessystem.

Med omgåelsesverktøy menes innretning, produkt, komponent eller tjeneste som tilbys eller ytes i forbindelse med omgåelse av tekniske beskyttelsessystemer.

Departementet mener også at formidling av omgåelsesverktøy ved overføring bør omfattes av forbudet.

Departementet legger til grunn at rettighetshavere har en betydelig egeninteresse i å utvikle systemer som i minst mulig grad er til hinder for brukers mulighet til å tilegne seg verket innenfor det private området. Det ligger i dette at departementet forventer at rettighetshavere ikke vil benytte systemer som hin-

drer privat fremføring i den grad separat avspillings- og kopieringsbeskyttelse kan benyttes. Selv om forslaget fra høringsutkastet om avgrensning av vernet mot systemer som er til hinder for privat fremføring ikke videreføres for forbudet mot en nærmere angitt befatning med omgåelsesverktøy, antar departementet at det innenfor det private området likevel bør være adgang til ikke-erhvervsmessig distribusjon av innretninger som er nødvendige for å muliggjøre privat brukers tilegnelse av verket på relevant utstyr. Det samme bør gjelde for tjenester.

#### 1.3.5.1.3.5 Særlig om forskning i kryptologi

Vernet av tekniske beskyttelsessystemer bør ikke hindre forskning i kryptologi, jf. fortalen (48) siste setning.

Departementet er av den oppfatning at unntaket ikke bør angis for snevert, og er kommet til at det for eksempel ikke bør stilles krav om tilknytning til lærested for å omfattes av unntaket.

Departementet foreslår at det inntas i loven et unntak fra vernet av tekniske beskyttelsessystemer til fordel for forskning i kryptologi. Unntaket gjelder både i forhold til forbudet mot omgåelse og forbudet mot den nærmere angitte befatning med verktøy egnet for slik omgåelse.

#### 1.3.5.1.3.6 Særlig om datamaskinprogrammer

Gjennomføringen av direktivet skal ikke gripe inn i fellesskapsbestemmelser om rettslig beskyttelse av datamaskinprogrammer, jf. artikkel 1.2 (a). Direktivets bestemmelser om vern av tekniske beskyttelsessystemer skal således ikke gjelde for datamaskinprogrammer. I forbindelse med gjennomføringen av edb-direktivet ble det i åndsverkloven innført nye regler i bl.a. § 54a, som gir vern for tekniske innretninger til beskyttelse av datamaskinprogrammer.

#### 1.3.5.1.3.7 Forholdet mellom tekniske beskyttelsessystemer og visse brukerhensyn

Etter forslaget til gjennomføring av direktivet innføres regler til vern for tekniske beskyttelsessystemer som gir rettighetshaver større mulighet til å utøve kontroll med den bruk som finner sted. Vern av tekniske beskyttelsessystemer kan på denne måte medføre en for brukere av åndsverk innskrenket rådighet over ervervet eksemplar. Åndsverkloven skal ivareta hensynet til både rettighetshaver og allmennhet, og søke å balansere disse hensynene på en best mulig måte. Denne interesseavveining er også kommet til uttrykk i direktivet artikkel 6, ved at det av artikkel 6.4 første ledd fremgår at nærmere angitte typer av bruk skal kunne finne sted også når tekniske beskyttelsessystemer anvendes. Det er samfunnsmessig viktige brukerhensyn som ivaretas gjennom

disse bestemmelser, og direktivet legger opp til at det mellom rettighetshaver og brukergruppene skal inngås frivillige avtaler som muliggjør aktuell bruk.

Departementet foreslår, som i høringsutkastet, at direktivet artikkel 6.4 gjennomføres i ny § 53b. Bestemmelsen angir hvilken bruk som skal muliggjøres selv om tekniske beskyttelsessystemer anvendes. Hvis rettighetshaver ikke legger til rette for den bruk etter åndsverkloven 2. kapittel det henvises til i § 53b første ledd, kan han etter forslaget pålegges dette av særskilt opprettet nemnd, jf. forslaget til bestemmelser i andre ledd. Det skal først søkes inngått frivillige avtaler mellom rettighetshaver og bruker som muliggjør aktuell bruk.

Departementet opprettholder også forslaget om at det bør være mulig for nemnda å fatte vedtak som setter en frist for å gi brukeren det verktøy eller den informasjon som er nødvendig for å gjøre bruk av verket, og at nemnda også bør gis adgang til i vedtaket å bestemme at hvis fristen ikke overholdes, kan bruker straffritt foreta slik omgåelse som er nødvendig for å utøve rettmessig bruk.

#### 1.3.5.1.3.7.1 Særlig om privatbrukskopiering

Åndsverkloven § 12 hjemler kopiering av offentliggjort verk til privat bruk.

Direktivet artikkel 6.4 andre ledd gir medlemslandene adgang til å bestemme at anvendelse av tekniske beskyttelsessystemer ikke skal være til hinder for kopiering til privat bruk. Det er imidlertid ingenting i veien for at rettighetshaver anvender et kopibegrensende system.

Departementet foreslo i høringsutkastet ikke noen bestemmelse som benyttet adgangen i artikkel 6.4 andre ledd, men understreket samtidig at om det viser seg at adgangen til privatbrukskopiering i fremtiden blir marginalisert eller helt fraværende, vil departementet se det som naturlig å vurdere å foreslå endringer som vil legge til rette for en viss grad av privatbrukskopiering.

Departementet skal bemerke at hva gjelder kompensasjon for privatbrukskopiering er forutsetningen at det er den faktiske, lovlige kopiering som skal kompenseres. Produkter som bare tilbys i kopibeskyttet form vil, med unntak for tilgjengeliggjøring i kringkasting, ikke lovlig kunne kopieres. Rettighetshaverne til disse produktene vil således ha et svært begrenset, om noe, krav på kompensasjon når denne skal fordeles.

Departementet understreker at de opphavsrettslige regler til enhver tid må vurderes sammen med tilstøtende regelverk. Dette gjelder ikke bare regler til vern for forbrukerrettighetene, men også konkurranse-, markedsførings- og personvernregler, for å nevne noen. For eksempel kan en CD-plate som ikke lar seg avspille pga. et teknisk beskyttelsessystem anses

mangelfull etter forbrukerkjøpsloven, og markedsføringen kan rammes av markedsføringsloven § 3 som forbyr utilstrekkelig veiledning i markedsføring til forbrukere.

Departementet er etter en helhetsvurdering kommet til at adgangen til å gjøre unntak i vernet av tekniske beskyttelsessystemer til fordel for kopiering til privat bruk ikke bør foreslås benyttet nå. Det understrekes at balansen mellom de ulike hensyn åndsverkloven skal ivareta med dette ikke tilsiktes forskjøvet. Forslaget må på dette punkt ses i sammenheng med avgrensningen av omgåelsesvernet mot systemer som er til hinder for tilegnelse av verket på relevant avspillingsutstyr innenfor det private område. Slike systemer vil ikke være vernet mot omgåelse, noe som også innebærer at bruker kan fremstille eksemplar i den utstrekning det er nødvendig for å muliggjøre avspilling på relevant utstyr innenfor det private område.

Det er departementets klare forutsetning at faktisk adgang til privatbrukskopiering også i fremtiden skal være til stede. I den grad utviklingen synes å gå klart i en annen retning vil departementet se det som naturlig å vurdere en endring i regelverket slik at den lovhjemlede adgang til privatbrukskopiering forblir en realitet. Imidlertid tilsier den betydelige ulovlige tilgjengeliggjøring av digitalt innhold, samt det relativt tidlige stadium man befinner seg på hva gjelder utvikling av tekniske beskyttelsessystemer, at rettighetshaverne gis anledning til å utvikle velfungerende systemer før man eventuelt vurderer situasjonen på nytt.

#### 1.3.5.1.3.8 Sanksjoner

Det foreslås at overtredelse av nytt kapittel 6a kan sanksjoneres etter § 54, dvs. at det kan reageres med bøter og fengsel. Dessuten kan det kreves erstatning etter alminnelige erstatningsrettslige regler, jf. § 55. Bestemmelsene i § 56 om inndragning m.m. vil også gjelde.

I motsetning til straffeloven §§ 145 og 262, kreves det etter åndsverkloven ikke forsett for å kunne straffes, også uaktsomhet omfattes.

### 1.3.5.2 ELEKTRONISK RETTIGHETSINFORMASJON

#### 1.3.5.2.1 Innledning

Digitale eksemplar av åndsverk kan utstyres med informasjon som for eksempel identifiserer verket som original eller som gir opplysninger om tillatt bruk. Den elektroniske rettighetsinformasjonen vil gjerne fremstå som et internasjonalt standardiseringsnummer. Denne informasjonen kan igjen kombineres med et teknisk beskyttelsessystem som i praksis skal hindre bruk i strid med rettighetshaverens vilkår.

Direktivet artikkel 7.1 pålegger medlemsstatene å innføre en passende rettslig beskyttelse mot bevisst og uhjemlet fjerning eller endring av elektronisk rettighetsinformasjon.

#### 1.3.5.2.2 Høringen og departementets vurdering

I høringsutkastet foreslo departementet at direktivet artikkel 7 gjennomføres i åndsverkloven som ny § 53d. Bestemmelsen setter bl.a. forbud mot fjerning og endring av elektronisk rettighetsinformasjon fra vernet verk eller arbeid.

Departementet opprettholder forslaget om at direktivet artikkel 7 gjennomføres i åndsverkloven ny § 53d. Bestemmelsen foreslås plassert i nytt kapittel 6a, og gjør det forbudt uten rettighetshavers samtykke å fjerne eller endre elektronisk rettighetsinformasjon som er tilføyd vernede verk eller arbeider. Det vil heller ikke være tillatt å spre eller innføre for spredning eksemplarer av vernet verk eller arbeid om den elektroniske rettighetsinformasjonen er fjernet eller endret uten rettighetshavers samtykke. På samme måte vil det være forbudt å overføre eller på annen måte å gjøre vernet verk eller arbeid tilgjengelig for allmennheten om den elektroniske rettighetsinformasjonen er fjernet eller endret uten rettighetshavers samtykke.

Med elektronisk rettighetsinformasjon menes alle opplysninger som er levert av rettighetshaver, og som identifiserer denne eller det vernede verk eller arbeid, eller som angir tillatt bruk, samt tall eller koder som utgjør slike opplysninger. Rettighetsinformasjonen må være knyttet til et eksemplar av verket eller fremtre i forbindelse med formidlingen av det til allmennheten. Videre må rettighetsinformasjon være knyttet til vernede verk og arbeider, noe som f.eks. vil innebære at det ikke er forbudt å fjerne eller endre elektronisk rettighetsinformasjon fra et verk eller arbeid som er falt i det fri.

### 1.3.6 Andre endringsforslag

#### 1.3.6.1 OPPHAVSRETT I SAMEIE MELLOM ARVINGER

##### 1.3.6.1.1 Gjeldende rett

Etter åndsverkloven § 39k får de alminnelige regler om arv, ektefellers felleseie og rett til å sitte i uskiftet bo anvendelse på opphavsretten.

Etter § 6 har arvingene opphavsrett til verket i fellesskap. Skal et verk offentliggjøres for første gang kreves det samtykke fra alle arvingene. Det samme gjelder hvis verket skal offentliggjøres på annen måte eller i en annen form enn tidligere. En enkelt arving kan da nedlegge veto, selv om flertallet av arvingene skulle ønske å utnytte verket.

##### 1.3.6.1.2 Høringen og departementets vurdering

Departementet viderefører forslaget fra høringsutkastet som innebærer at offentliggjorte verk flere arvinger i fellesskap har opphavsretten til, ikke lenger behandles på samme måte som fellesverk.

For verk som er offentliggjort i opphavsmannens levetid vil det etter forslaget være opp til et flertall av arvingene å avgjøre om verket skal offentliggjøres på annen måte eller i annen form enn tidligere. Den nye offentliggjørelse må være i tråd med innholdet i opphavsmannens testament, samt opphavsmannens ideelle rettigheter

I tilknytning til forslaget om å la flertallsvedtak være tilstrekkelig for offentliggjørelse på annen måte eller i annen form enn tidligere, ble det i høringen reist spørsmål om flertallet skulle ha sitt grunnlag i antall arvinger eller disses arveandel.

Med mindre det er grunnlag for annet, skal sameierne etter sameieloven § 2 regnes for å ha like store andeler. I dette ligger at annet delingstall skal benyttes om det foreligger.

#### 1.3.6.2 FORHOLDET MELLOM VEDERLAG ETTER ÅNDSVERKLOVEN § 45B OG AVGIFT ETTER FONDSLOVEN § 3

For offentlig fremføring av lydopptak som er vernet etter åndsverkloven skal det betales vederlag etter åndsverkloven § 45b. For offentlig fremføring av ikke-vernede opptak skal det betales avgift til Fond for utøvende kunstnere, jf. fondsloven § 3.

Regelverket på området ble sist endret ved lov 23. juni 2000 nr. 52. Det ble i den forbindelse forutsatt at avgiften skulle komme som et rent tillegg til vederlaget. Etter forutsetningen skal altså avgiften ikke virke inn på vederlagets størrelse.

I avgjørelse av 19. mars 2004 uttaler nemnd etter åndsverkloven § 35 første ledd at det ved fastsettelsen av hva som er et "rimelig vederlag" må tas hensyn til den totalbelastning som både en vederlagsrett og en fondsavgift medfører for brukerne.

Det er departementets oppfatning at nemndsavgjørelsen innebærer at Stortingets forutsetning ikke oppfylles. Det er videre departementets oppfatning at en videreføring av fondsordningen i stor grad avhenger av at forutsetningen om at avgiften ikke skal virke inn på vederlagets størrelse tas inn i lovteksten, og på denne bakgrunn foreslår departementet at slik presisering tas inn i åndsverkloven § 45b.

## 2. KOMITEENS MERKNADER

Komiteen, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Eirin Faldet, Trond Giske og Torny Pedersen, fra Høyre, Brit I. H. Andreassen, lederen Sonja Irene Sjøli og Olemic Thommessen, fra

Fremskrittspartiet, Ulf Erik Knudsen og Karin S. Woldseth, fra Sosialistisk Venstreparti, Magnar Lund Berge og May Hansen, fra Kristelig Folkeparti, Ola T. Lånke og Oddny Omdal, og fra Senterpartiet, Eli Sollied Øveraas, viser til at Kultur- og kirke departementet i Ot.prp. nr. 46 (2004-2005) legger frem odelstingsproposisjon om endringer i lov 12. mai 1961 nr. 2 om opphavsrett til åndsverk mv. (åndsverkloven) og i lov 14. desember 1956 nr. 4 om avgift på offentlig framføring av utøvende kunstners prestasjoner m.v. (fondsloven). En vesentlig del av forslagene i proposisjonen gjelder gjennomføring av Europaparlaments- og rådsdirektiv 2001/29/EF av 22. mai 2001 om harmonisering av visse aspekter av opphavsrett og nærstående rettigheter i informasjonssamfunnet (opphavsrettsdirektivet). De foreslåtte endringene som følger av opphavsrettsdirektivet vil også gjøre det mulig å tiltre to internasjonale traktater på området, vedtatt i Verdensorganisasjonen for intellektuell eiendomsrett (WIPO). Det vil bli lagt frem en stortingsproposisjon med forslag om at Norge tiltrer de nevnte traktater.

I tillegg til de endringer som er en følge av direktivet og WIPO-traktatene, foreslås enkelte andre endringer.

### Innledning

Komiteen er enig med Regjeringen i at det må vektlegges å opprettholde den etablerte balanse mellom hensynet til opphavsmenns interesser i å ha kontroll over bruk av sine åndsverk og allmennhetens interesse i at flest mulig får tilgang til åndsverk.

Komiteen viser til lov 12. mai 1961 nr. 2 om opphavsrett til åndsverk mv. (åndsverkloven) er en viktig kulturpolitisk lov ved at den fastsetter rettsregler om beskyttelsen og utnyttelsen av litterære, vitenskapelige og kunstneriske verk.

I proposisjonen skriver departementet:

"Sett fra samfunnets side er det viktig at den skapende og utøvende virksomhet på dette området sikres med rettsregler som gjør det mulig for opphavsmenn og nærstående rettighetshavere å ha kontroll med og å kunne kreve vederlag for bruk av deres verk og arbeider. Dette sikrer dem et økonomisk utkomme som stimulerer til fortsatt kreativ innsats på området, noe som er grunnleggende for den videre samfunnsutvikling. På den annen side er det også fra et samfunnsmessig synspunkt viktig at allmennheten på fornuftige vilkår gis adgang til åndsverk. Rettsreglene som sikrer den skapende og kunstneriske innsats må ikke være så rigide at det hindrer at den enkelte bruker av åndsverk skal kunne disponere over dette på en fornuftig måte."

Komiteen deler dette synet.

Komiteen mener at reglene til enhver tid også må ta hensyn til de muligheter ny teknologi gir når det gjelder både lagring, spredning og bruk av åndsverk og annet vernet materiale. I denne sammenheng er det klart at den digitale teknologi gir muligheter for både bruk og misbruk på en helt annen måte enn tidligere. Et åndsverk i digital form er enklere å kopiere i et stort antall eksemplarer på kort tid, kopiene blir like bra som originalen - og originalen er dyr å produsere, men billig å kopiere.

Komiteen viser til at denne utviklingen har økt mulighetene for misbruk. Samtidig egner åndsverk seg meget godt både for distribusjon og bruk i digital form. Utviklingen av datanettverk, spesielt Internett, har gjort det mulig å distribuere åndsverk raskt over lange distanser og på tvers av landegrensene. Dette gjør at behovet for internasjonale regler har blitt enda viktigere enn tidligere, selv om det på opphavsrettsområdet helt fra 1886 har vært et utstrakt internasjonalt samarbeid gjennom multinasjonale konvensjoner. Den viktigste av disse er Bern-konvensjonen om vern av litterære og kunstneriske verk fra 1886. Norge tiltrådte konvensjonen i 1896. I lys av den teknologiske utvikling har konvensjonen blitt revidert flere ganger og er i dag tiltrådt av 158 land.

For nærstående rettigheter er Roma-konvensjonen av 1961 om vern av utøvende kunstnere, fonogramprodusenter og kringkastingsselskap den mest sentrale. Norge tiltrådte denne i 1978 og konvensjonen er i dag tiltrådt av 79 land.

Komiteen viser ellers til at de nevnte konvensjonene forplikter i hovedsak det enkelte medlemsland til å behandle åndsverk og arbeider fra andre medlemsland på samme måte som det behandler slike fra eget land. I tillegg fastsetter konvensjonene visse minimumskrav med hensyn til det vern åndsverk og arbeider skal ha i det enkelte medlemsland. I forvaltningen av konvensjonene har Verdensorganisasjonen for intellektuell eiendomsrett - WIPO (World Intellectual Property Organization) en sentral rolle. I regi av WIPO ble det i 1996 forhandlet frem to nye traktater, en om opphavsrett og en om nærstående rettigheter, begge spesielt for å gi internasjonal regulering på området i en digital virkelighet. Innenfor avtaleverket om Verdens handelsorganisasjon (WTO) er det en egen avtale om handelsrelaterte sider ved immaterielle rettigheter (TRIPS-avtalen).

Komiteen viser også til at EU siden 1989 har utvist stor aktivitet på opphavsrettsfeltet, og det er vedtatt en rekke direktiver for å harmonisere reglene innenfor det indre marked. Disse direktivene er gjort til en del av EØS-avtalen og gjelder dermed også for Norge. Den 22. mai 2001 ble det vedtatt et nytt direktiv om harmonisering av visse aspekter av opphavsrett og nærstående rettigheter i informasjonssamfunnet (opphavsrettsdirektivet).

Ny teknologi gir på opphavsrettsområdet nye muligheter, men også store utfordringer for både rettighetshavere, brukere og lovgiver.

### **Om forretningsmessige endringer**

Komiteen viser til at åndsverk og arbeider enkelt tilbys i digital form, og er av denne grunn særlig sårbare for ulovlig kopiering og distribusjon. Digital teknologi muliggjør rimelig og rask distribusjon til mange mottakere. Når dette skjer uten rettighetshavernes samtykke, kan det gi store økonomiske tap for rettighetshavere. Til nå er det særlig innenfor musikkindustrien dette har vært et problem. Nedlasting til privat bruk av musikkfiler som er lagt ut ulovlig er ikke uvanlig.

Komiteen er i hovedsak enig i departementets syn om at på tross av den hurtige teknologiske utvikling, har det ikke vært behov for å introdusere nye begreper i åndsverkloven for å tilpasse loven til de nye utnyttelsesformer. Eksempelvis har etter åndsverkloven § 2 opphavsmannen til et verk enerett til å fremstille eksemplarer av verket og å gjøre dette tilgjengelig for allmennheten. Tilgjengeliggjøring for allmennheten omfatter etter gjeldende norsk rett bl.a. offentlig fremføring, kringkasting og tilgjengeliggjøring på forespørsel i nettverk. Tilgjengeliggjøringsbegrepet har vist seg å være fleksibelt og har kunnet ta opp i seg nye former for verksformidling.

Komiteen mener det er klart at lovgivning, selv der denne samordnes internasjonalt, ikke kan løse alle de utfordringer kunstnerne og innholdsindustrien står overfor som følge av ny teknologi. Både når det gjelder utvikling av kopisperrer og informasjon om rettighetsforhold, er det i stor grad opp til bransjen selv å finne løsninger innenfor det regelverk som vedtas. Likeledes når det gjelder å komme frem til avtaler for digital levering av verk og arbeider som prismessig er interessant for forbrukerne.

Komiteen merker seg at Regjeringen har redegjort for hvordan DRM kan være en utfordring for konkurransemyndighetene.

Komiteens medlemmer fra Framskrittspartiet viser til at også førsteamanuensis Espen Andersen (Handelshøyskolen BI) i brev til komiteen diskuterer de forretningsmessige konsekvenser av den nye teknologien og Regjeringens forslag til ny åndsverklov. Disse medlemmer sier seg enige med førsteamanuensis Andersen når han "argumenterer for at den utvidete beskyttelse av tekniske kopisperrer, slik den nye åndsverksloven legger opp til i den foreslåtte § 53 a, ikke er i artistenes, kundenes eller samfunnets interesse".

Disse medlemmer merker seg videre:

"Ut fra en analyse av bransjen i Norge, lignende teknologiske nyvinninger i andre markeder, og be-

traktninger rundt bransjeutviklingen i andre land vil jeg hevde følgende:

- Platesalget i Norge har sunket noe de siste årene, men det skyldes i hovedsak konkurranse fra andre underholdningsprodukter og -medier, ikke piratkopiering.
- Platebransjen i Norge består av store utenlandske firma som selger utenlandsk musikk inn i et marked med liten konkurranse. Bransjen er ikke i krise, verken nå eller i fremtiden, og trenger ikke særskilte beskyttelsestiltak.
- Kopisperrer og DRM-teknologi vil ikke hjelpe bransjen, bare utsette en nødvendig restrukturering for å gå over til ny teknologi.
- Overgangen til ny teknologi - musikkdistribusjon på Internett - er spesielt vanskelig for de eksisterende plateselskapene, fordi de ikke kan oppgi sitt gammeldagse og fremdeles lønnsomme distribusjonssystem. Dette dilemmaet er velkjent innen teknologi- og økonomisk forskning, under betegnelsen "disruptive technology". Dette har skjedd i mange bransjer tidligere.
- Den nye teknologien vil føre til at nye firma kommer inn, at noen av de gamle firmaene klarer overgangen til det nye markedet, og at andre vil gå under. Fordi den nye teknologien er mer effektiv og gir kundene et bedre tilbud, blir markedet større, men med mindre inntjening pr. enhet. Kundene får mer musikk, artistene tjener mer, samfunnet nyter godt av en akselerert kunstnerisk utvikling. De eneste som tjener mindre, er mellommennene."

### **Høringer**

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmene fra Høyre og Kristelig Folkeparti, viser til den åpne høringen 6. april 2005 i Stortinget om proposisjonens innhold.

Flertallet viser til at enkelte av høringsinstansene (i høringen foretatt av departementet) peker på at norske myndigheter generelt bør være varsomme med å gi lovbestemmelser som går ut over de minste forpliktelser som følger av EØS-avtalen, og at en bør anvende unntaksreglene som direktivet åpner for. Flere høringsinstanser fra brukersiden, dvs. de som anvender vernede verk i henhold til unntaksregler, mener at balansen mellom rettighetshaver- og brukerinteresser forrykkes i rettighetshavernes favør gjennom forslaget.

Flertallet deler dette syn. Flertallet ser det som viktig at man anvender det spillerom direktivet gir når det gjelder unntak m.m., på en måte som ivaretar velfungerende forvaltningssystemer og samfunnsmessig viktige brukerinteresser på en god måte.

Komiteens medlemmer fra Framskrittspartiet og Senterpartiet viser til brev fra Politiets Fellesforbund av 23. februar 2005 vedrørende endring i åndsverkloven:

"Skal man dømme etter reaksjonene i media er det spesielt to av forslagene som strider mot vanlig folks rettsoppfatning.

- Det ene er forslaget om å kriminalisere kopiering fra lovlig kjøpt CD med kopisperre til formatet MP3, mens tilsvarende kopiering til vanlig CD ikke blir kriminalisert forutsatt at det er til privat bruk. Samtidig blir det fortsatt lovlig å kopiere en CD uten kopisperre til formatet MP3.
- Det andre forslaget som skaper reaksjoner er forslaget om å kriminalisere nedlasting av åndsverk fra internett når dette åndsverket er lagt ut uten samtykke fra rettighetsinnehaver.

Politiets Fellesforbund er ikke motstander av vern om åndsverk. Vi reagerer på at det foreslås å vedta lovendringer som det i praksis ikke blir mulig å håndheve. Politiet vil ikke ha noen mulighet for å undersøke og fastslå om folks MP3 spillere inneholder musikk som i utgangspunktet var utgitt på CD med kopisperre. Vi ser det også som tilnærmet umulig å bevise at en person visste at åndsverket han eller hun lastet ned fra internett var tilgjengeliggjort uten samtykke fra rettighetsinnehaver.

Politiets Fellesforbund er opptatt av respekt for loven, men også av at loven samsvarer med folks rettsoppfatning. Det er etter vårt syn viktig at vedtatte lover og forskrifter lar seg håndheve innenfor de ramme politiet tildeles. Med dagens nivå på tildeling kan vi ikke se at politiet er i stand til å håndheve de foreslåtte endringene i åndsverkloven. Dermed blir de kriminaliserte handlingene i praksis ikke kriminelle. Folks respekt for lovgivere og lovverk blir dermed svekket.

Politiets Fellesforbund vil av den grunn advare mot å vedta lovendringer som ikke lar seg håndheve."

Komiteens medlemmer fra Høyre og Kristelig Folkeparti mener det er positivt at lovforslaget har vært gjenstand for bred høring, og at mange aktører har fremlagt sitt syn på saken. Disse medlemmer har også merket seg at høringene i stor grad har synliggjort at Regjeringens lovforslag på en god måte ivaretar både brukernes og rettighets-havernes interesser, innenfor de bestemmelser som direktivet gir.

Komiteen har også merket seg at flere høringsinstanser, så vel fra bruker- som rettighetshaver-siden, mener loven er komplisert og vanskelig tilgjengelig. Det vises til at både struktur og språk behøver en modernisering for å gjøres lettere tilgjengelig for brukeren av loven. Komiteen tar til etterretning at departementet er enig i at det er behov for en gjennomgang av loven når det gjelder disse forhold. Komiteen forstår at det har ikke vært rom for dette ved den revisjon som nå foreslås, men ber om at man ved fremtidig lovrevisjoner vurderer disse forhold.

### Eksemplarfremstilling

Komiteen viser til at opphavsmenn har en vitgående enerett til eksemplarfremstilling etter

åndsverkloven § 2. Denne retten dekker alt fra å etterligne et kunstverk med egen pensel til å skanne inn analoge eksemplarer eller lagre digitalt, vernet materiale på en server. Også midlertidige eksemplarer er dekket av eneretten, selv om dette ikke fremgår uttrykkelig av ordlyden i § 2. Etter gjeldende rett er imidlertid eneretten avgrenset mot visse eksemplarer av kort varighet, som blir til som et ledd i overføringen av et verk i nettverk eller i forbindelse med sluttbrukers nettleasing eller konsultering av verkseksemplarer på skjerm mv.

Komiteen viser videre til at den økende digitale bruk av åndsverk har opphavsrettslige implikasjoner også i den forstand at teknikken som benyttes for å muliggjøre digital verksutnyttelse forutsetter fremstilling av midlertidige kopier av verket. Dette gjelder også for former for verksutnyttelse som tradisjonelt sett ikke innebærer eksemplarfremstilling, for eksempel fremføring. I departementets høringsutkast fremholdes det at eneretten til eksemplarfremstilling bør defineres og avgrenses med hensyn til dette, og i direktivet er dette kommet til uttrykk i artikkel 2, jf. artikkel 5.1. Departementet foreslår at disse artiklene gjennomføres ved endring i åndsverkloven, henholdsvis § 2 første ledd samt innføring av ny § 11a.

Komiteen viser ellers til at eneretten til eksemplarfremstilling av datamaskinprogrammer og databaser er regulert gjennom egne direktiver som tidligere er gjennomført i norsk rett. Både edb-direktivet og databasedirektivet stipulerer unntak fra eneretten for visse brukersituasjoner, hvor det f.eks. er nødvendig å fremstille eksemplarer i forbindelse med lovlig bruk, jf. artikkel 6.1 i databasedirektivet og artikkel 5.1 i edb-direktivet, jf. også åndsverkloven § 39h. Disse verkstyper berøres i utgangspunktet derfor ikke av opphavsrettsdirektivets avgrensning av eksemplarfremstillingsretten, jf. direktivet artikkel 1.

Komiteen merker seg at departementet etter en fornyet vurdering er kommet til at forslaget om å la § 11a også gjelde for datamaskinprogrammer og databaser, ikke videreføres. De nevnte unntaksregler i edb- og databasedirektivet dekker alternativet i § 11a om "lovlig bruk", og dessuten avhjelper gjennomføringen av ansvarsfrihetsreglene i e-handelsloven mangel av særskilt avgrensingsbestemmelse for fremstilling av midlertidige eksemplarer ved overføring av datamaskinprogrammer og databaser i nettverk. Forslaget samsvarer med det som er foreslått, eller allerede gjennomført, i de øvrige nordiske land.

Komiteen sier seg enig i dette.

### Om kopiering vs. aksessering

Komiteen merker seg at Regjeringens forslag kun drøfter kopiering og kringkasting av åndsverk, men ikke aksessering. Aksessering kan forstås som adgang eller tilgang til innholdsinformasjon. Med da-

gens systemer er det selvfølgelig viktig å forholde seg til hvor og i hvilken form kopier av åndsverk eksisterer. Det vil kanskje bli mindre interessant, straks fysisk lagring og nettverk utbygges. Man kan forestille seg at en forbruker kjøper en kopi av et åndsverk, lagrer det for eksempel hjemme på egen server og aksesserer det via mange kanaler (slik som hjemmeanlegg for audiovisuell avspilling, mobiltelefon, PC på jobben, etc.). På den måten blir diskusjonen om eksemplarkopiering mindre interessant. Samtidig er det viktig at forbrukerens rettighet til å benytte seg av åndsverket ikke begrenses av systemer som hindrer forbrukerens aksess til åndsverket. Den fremtidige utviklingen i systemer for hvordan forbrukeren faktisk benytter seg av åndsverk vil ganske sikkert by på utfordringer som det foreslåtte lovverk ikke tar stilling til.

Komiteen mener at det er viktig at Regjeringen følger med på den teknologiske utviklingen og kommer tilbake med forslag til endringer i loven som i størst mulig grad opprettholder balansen mellom opphavsrettigheter og forbrukerrettigheter når utviklingen gjør det nødvendig.

### **Tilgjengeliggjøring for allmennheten**

Komiteen viser til at åndsverkloven § 2 bruker begrepet "tilgjengeliggjøring for allmennheten" for den enerett som gis opphavsmannen ut over eksemplarframstillingsretten. Dette begrepet er teknologinøytralt og dekker både eneretten til spredning av eksemplarer, offentlig fremføring og offentlig visning av verket. De rettigheter som gis i direktivet artikkel 3.1 er allerede etablert i § 2.

Komiteen viser videre til at offentlig fremføring dekker så vel kringkasting, videresending til allmennheten, annen overføring f.eks. i nettverk for individuell tilgang, og dessuten det å gjøre verket tilgjengelig for et tilstedeværende publikum - enten ved levende fremføring eller ved hjelp av mottaker- eller avspillerapparat.

Komiteen viser også til at departementet i høringsutkastet ga uttrykk for at enkelte nye brukersituasjoner ikke uten videre er å anse som tilgjengeliggjøring for allmennheten ved offentlig fremføring, f.eks. der hvor en datamaskin med internettilgang stilles til rådighet for personlig bruk i et lokale som er åpent for allmennheten. Til forskjell fra f.eks. et fjernsyns- eller radioapparat er det her i mye større utstrekning den enkelte som selv velger hva maskinen skal brukes til, noe som gjør at åndsverk og annet beskyttet materiale som eventuelt fremføres i slike sammenhenger som hovedregel ikke kan anses for å være gjort tilgjengelig for allmennheten av den som bare stiller utstyret til rådighet.

Komiteen merker seg at departementet i proposisjonen opprettholder sitt syn om at tilrådighets-

stillelse av datautstyr med internettilgang uten noen videre tilrettelegging av hva den enkelte bruker kan se på skjermen, ikke er å anse som en tilgjengeliggjøring for allmennheten. Følgelig forestår heller ikke den som stiller utstyret til rådighet noen offentlig fremføring av de verk og arbeider som den enkelte bruker velger å konsultere. Komiteen deler dette syn. Komiteen er ikke tvil om at det er mye opphavsrettslig vernet materiale på Internett, men i ovenfor nevnte situasjon må rettighetshaverne forholde seg til den som har gjort materialet tilgjengelig på Internett, ikke den som stiller datautstyret til disposisjon. Annerledes vil det selvfølgelig være hvis dette er den samme, f.eks. ved at en internettkafé også gjør tilgjengelig verk fra sin egen server.

Komiteen slutter seg følgelig til departementets syn.

### **Spredningsretten og konsumpsjon**

Komiteen viser til at eneretten til spredning av åndsverk følger av åndsverkloven § 2 tredje ledd.

Komiteen viser videre til at konsumpsjon av eneretten reguleres i åndsverkloven § 19 når det gjelder salg og annen overdragelse av eksemplarer. Hovedregelen er global (internasjonal) konsumpsjon, det vil si at konsumpsjon av spredningsretten er uavhengig av hvor i verden det første salg har funnet sted.

### **Avgrensning av opphavsretten og forvaltning av rettigheter ved avtalelisens**

Komiteen merker seg at det foreslås en omredigering i 2. kapittel med formål å skape bedre oversikt og klargjøre forskjellen mellom bestemmelser om avtalelisens på den ene side og bestemmelser om tvangslisens og fri bruk på den andre side.

Så vel nasjonal lovgivning som internasjonale konvensjoner på opphavsrettsområdet har tradisjonelt søkt å balansere behovet for vern av immaterialrettigheter mot samfunnets og den enkeltes ulike behov for å kunne nytte åndsprodukter uten å være avhengig av et samtykke.

Komiteen viser til at i Bern-konvensjonen er adgangen til unntak fra eksemplarframstillingsretten regulert gjennom artikkel 9(2), den såkalte "tretrinns-testen". Denne danner rammen for konvensjonspartenes adgang til å ha unntak fra denne eneretten i nasjonal lovgivning. Tretrinns-testen innebærer at et unntak må oppfylle tre vilkår - det skal bare gjelde i spesielle og avgrensede tilfelle, ikke skade den normale utnyttelse av verket og ikke på urimelig måte tilside-sette opphavsmannens legitime interesser.

Komiteen viser videre til at i TRIPS-avtalen under WTO ble partene enige om å gjøre tretrinns-testen (i tilnærmet identisk ordlyd fra Bern-konvensjonen) gjeldende som betingelse for alle unntak fra opphavsretten, så vel eksemplarframstilling som an-

nen utnyttning, f.eks. fremføring. I den nye opphavsrettstraktaten i WIPO, WCT, fra 1996, er også tretrinnssteden satt som ramme for unntak for alle utnyttingsrettigheter.

Tretrinnssteden inngår derfor i dag som en internasjonalt anerkjent ramme for nasjonal handlefrihet når det gjelder adgangen til å gjøre unntak fra eneretten. Tretrinnssteden er som navnet tilsier et prinsipp alle nasjonale unntak skal kunne testes mot.

I likhet med departementet ser komiteen tretrinnssteden i utgangspunktet som et verktøy for lovgiver. Det har heller ikke tidligere, i forbindelse med tilslutning til Bern-konvensjonen og TRIPS-avtalen, vært aktuelt å lovfeste selve tretrinnssteden.

Komiteen ser med dette ikke grunn til å lovfeste tretrinnssteden.

### **Avtalelisens for bruk av verk internt i virksomheter**

Komiteen registrerer at avtalelisens for fotokopiering av utgitte verk til bruk internt i virksomheter mv. ble innført i 1995, etter forslag fra Opphavsrettsutvalget. Den gjelder både for ervervsvirksomheter, forvaltning og eksempelvis utdannings- og forskningsinstitusjoner ved intern kopiering som ikke dekkes av bestemmelsen i gjeldende § 13 om undervisning, og heller ikke er hjemlet på annen måte. Bestemmelsen er for øvrig bygget opp på samme måte som avtalelisensbestemmelsen for undervisning, men omfatter i gjeldende form ikke adgang til opptak av kringkastingssendinger.

Direktivet nødvendiggjør ikke endringer i § 14, jf. fortalen (18), og omtale av avtalelisensen etter gjeldende rett og direktivet.

Komiteen viser til at det ble foreslått en utvidelse av området for avtalelisensen i tråd med forslaget til utvidelse av avtalelisensområdet for undervisning, dvs. slik at ikke bare fotokopiering, men også annen form for eksemplarframstilling (så vel analog som digital) kan klareres på denne måten. Som for § 13b ble den særskilte bestemmelsen om kopigrunnlag for bruk av billedkunst m.m. foreslått opphevet.

Komiteen viser videre til at forslaget innebar at det i ordlyden ble klargjort at bruken av slike fremstilte eksemplarer også kan omfatte tilgjengeliggjøring på annen måte enn ved at fysiske eksemplarer spres til mottakerne - f.eks. slik at eksemplaret kan gjøres tilgjengelig i virksomhetens intranett. Forslaget innebar også en mulighet for avtalelisensavtale for eventuell tilgjengeliggjøring av utgitte verk uavhengig av en forutgående eksemplarframstilling, idet ordlyden i høringsutkastet (som for utkastet til § 13b) dekket det å "tilgjengeliggjøre eksemplarer av utgitt verk".

Som for undervisningslisensområdet, dekket høringsforslaget også eksemplarframstilling av lydopptak og film.

Komiteen er enig i at det kan være praktisk å la avtalelisenshjemmelen utvides.

### **Opptak av kringkastingssending innen helseinstitusjoner mv.**

Komiteen viser til at § 15 gjør unntak fra eneretten for opptak av kringkastingssending til fremføring innen kort tid i en institusjon. Det er ikke krav om vederlag til rettighetshaverne.

Komiteen viser også til at direktivet artikkel 5.2 (e) krever at institusjonen som foretar opptak skal ha et ikke-kommersielt formål. Det gjelder ingen tilsvarende presisering i § 15. Dagens bestemmelse omfatter også bl.a. private sykehus, jf. Ot.prp. nr. 15 (1994-1995) s. 114 flg.

Komiteen er enig med departementets vurdering om å fastholde forslaget om ikke å innsnevre § 15. Direktivet tillater reproduksjoner og krever ikke at opptakene slettes. Den norske ordningen er følgelig mye snevrere enn det direktivet tillater. Departementet legger derfor til grunn at den kan videreføres uendret.

Komiteen merker seg at formålet med § 15 er å tillate opptak slik at f.eks. pasienter i helseinstitusjoner skal ha en noenlunde lik tilgang på kringkastingssendinger som i sine hjem, jf. Ot.prp. nr. 15 (1994-1995) s. 114 flg. Det er også forutsatt at opptak bare kan gjøres på døgninstitusjoner, og bare når brukerne vanskelig kan følge kringkastingssendingene når de sendes. Opptaksadgangen etter § 15 er således svært begrenset. Departementet mener derfor at et eventuelt tap for rettighetshaverne må anses å være svært lite. Departementet vil derfor ikke foreslå kompensasjon til rettighetshaverne. Komiteen deler dette syn.

### **Offentlig sektor**

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmene fra Høyre og Kristelig Folkeparti, viser til at Internett brukes aktivt til informasjon og kompetanseoppbygging i tjenesteproduksjonen som offentlig sektor utfører. Dette skjer for eksempel i skoler, biblioteker, tekniske etater og i administrasjonen.

Flertallet mener at Regjeringens forslag om at det ikke vil være adgang til å laste ned og på annen måte utnytte verk som lovlig er lagt ut på Internett, uten at rettighetshaveren har gitt et uttrykkelig samtykke eller det foreligger avtalelisens, vil gjøre tjenesteproduksjonen mindre rasjonell. Flertallet mener at åndsverk, herunder utskrifter fra Internett i rimelig utstrekning, bør kunne benyttes i ikke-kommersiell virksomhet, som kommuner og fylkeskommuner, uten at det gjøres avhengig av samtykke og/eller betaling. Bruk av beskyttet materiale avgjøres i forhandlinger.



Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet viser til at Kommunenes sentralforbund mener at den rettsoppfatning som kommer til uttrykk på dette området i proposisjonen ikke er riktig, at den vil ha store og negative konsekvenser og gi store ekstra kostnader for kommuner og fylkeskommuner.

### ***Bruk av verk i undervisning***

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmene fra Høyre og Kristelig Folkeparti, vil understreke at den kjernevirksomhet som drives ved de offentlige universitetene og høyskolene er ikke-kommersiell. Gratisprinsippet er slått fast i den nye høgskole- og universitetsloven. Flertallet vil også peke på at universitetene og høyskolene har viktige samfunnsoppgaver som krever at åndsverk i rimelig grad kan benyttes til undervisning og forskning uten samtykke og/eller vederlag. I fortalens punkt 34 og 42 til Opphavsdirektivet åpnes det for unntak og innskrenkninger i opphavsretten for forskning og undervisning av ikke-kommersiell karakter. Flertallet mener at dagens praksis med å laste ned eller på annen måte utnytte verk som er lovlig lagt ut på Internett kan videreføres uten at rettighetshaverne har gitt uttrykkelig samtykke til dette og uten at det foreligger avtalelisens. Flertallet viser til at dette har vært innarbeidet praksis og lovtolkning både i Norge og utlandet at verk som er lovlig lagt ut uten begrensninger i bruk, kan benyttes av brukere også utover de begrensninger åndsverkloven fastsetter. Flertallet er av den oppfatning at når verk er lovlig lagt ut på Internett, er det gitt et stilltiende samtykke fra rettighetshaverne om andres ikke-kommersielle bruk.

Flertallet mener at en annen praksis med begrensninger og avtalelisens vil ha dramatiske begrensninger i bruken av slike verk i undervisnings- og forskningsformål. Flertallet ser ingen grunn til å endre dagens praksis på dette området.

Flertallet støtter at det innføres digital avtalelisens. Det er likevel viktig å understreke at det må etableres tvisteløsningsmekanismer som løser uenighet mellom den representative organisasjonen, i praksis Kopinor, og universitetene og høyskolene. Regjeringen legger opp til at endringer i avtalelisenskonstruksjonen, og dermed også tvisteløsningsmekanismen, skal skje ved særskilt høring. Flertallet støtter dette og ber om at saken legges fram for Stortinget så raskt som mulig.

Flertallet mener at det må være mulig å få hjelp til å kopiere noter i særskilte tilfeller og for spesielle forsknings- og studieformål. Noter som har gått ut av salg, er vanskelig å få tak i. Bibliotekene ved lærestedene og Nasjonalbiblioteket blir da nesten eneste mulighet til å få adgang til slike verk. Flertallet

mener at definisjonen av fremmed hjelp ikke skal omfatte kopiering i slike særskilte tilfeller. Flertallet viser til at Nasjonalbiblioteket mener at en slik snever adgang til kopiering ikke vil være i strid med direktivet.

Flertallet vil understreke at dette ikke er en generell ordning og at adgang til fremmed hjelp til privatbrukskopiering her må være så snever at denne ikke kommer i konflikt med direktivet og tretrinns-testen.

Flertallet mener at direktivet ikke fører til noen innstramning av adgangen til kopiering til personlig yrkesmessig bruk og er derfor enig med Regjeringen i at det ikke fremmes endringer på dette området.

Flertallet vil også understreke at studentenes bruk av kopieringsutstyr på utdanningsinstitusjoner, herunder bibliotek ved institusjonen, ikke defineres som fremmed hjelp.

Komiteens medlemmer fra Høyre og Kristelig Folkeparti viser til proposisjonen s. 53 og 54, når det gjelder bruk av materiale som er lagt ut på Internett og hvor spørsmålet om implisitt samtykke til videre bruk er drøftet. Disse medlemmer er av den oppfatning at det ikke er grunnlag for å si at det eksisterer en praksis og lovtolkning som tillater bruk ut over det som fremgår av avtale eller lov. Disse medlemmer mener at gjeldende rett bør opprettholdes. Med mindre det følger av unntaksreglene i åndsverkloven kapittel 2 er det ikke grunnlag for å hevde at det offentlige skal ha noen særbehandling når det gjelder bruk av åndsverk. Dette vil være et betydelig inngrep i rettighetshavernes enerett til sine verk og arbeider. En slik lovgivning vil være i strid med tretrinns-testen, fordi den helt klart skader rettighetshavernes økonomiske interesser.

I forhold til kopiering av noter vil disse medlemmer vise til at noter er spesielt sårbare for kopiering. Ved at det her er lett å kopiere hele verk istedenfor å kjøpe inn nye, er det ikke rimelig å tillate fremmed hjelp. Disse medlemmer understreker at det fremdeles vil være adgang til kopiering til privat bruk. Noter som ellers er vanskelig å få tak i, vil kunne fremstilles på biblioteket innenfor den avtalelisensordning som nå foreslås.

### **Eksemplarfremstilling i arkiv, bibliotek, museer m.m.**

Komiteen viser til at åndsverkloven § 16 er en forskriftshjemmel som hjemler rett for arkiv, bibliotek og museer til å fremstille eksemplarer for nærmere definerte formål.

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmene fra Høyre og Kristelig Folkeparti, vil presisere

viktigheten av at det ikke foretas større begrensninger i de offentlige bibliotekenes handlingsrom i den digitale tidsalder enn det som EU-direktivet forutsetter og krever. Forslaget om å forby muligheter for utskrift av papirkopier fra materiale i digital form på bibliotekets utstyr, vil også skape nye praktiske og økonomiske problemer for bibliotekene ved at bibliotekene må administrere egne ordninger for egen-digitalisert materiale og andre for Internett og lisensbasert materiale som tillater kopiering/utskrift. Dette er dessuten en innskjerping i adgangen til privatbrukskopiering, en kopiering som når det gjelder papirutskrifter er juridisk uproblematisk i forhold til EU-direktivet.

Flertallet mener derfor at det må være mulig for bibliotekbrukere å ta papirutskrifter av digitalisert materiale fra bibliotekenes samlinger, på lik linje med fotokopier fra samme verk.

Flertallet peker på viktigheten av at den nye loven ikke hindrer bibliotekene i å utføre sin lov-hjemlede plikt til å bevare åndsverk for ettertiden. Flertallet peker videre på at den nye loven ikke må hindre bibliotekenes adgang til kopiering av åndsverk til spesielle formål.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet vil understreke at dette innebærer at gjeldende hovedregel skal opprettholdes; digitalisering kan skje i et bibliotek kun der originaleksemplarer ikke er å få kjøpt i ordinær handel, og dessuten kun på videre spesielle vilkår (f.eks. sikrings- og konserverings hensyn eller dersom originalen er særlig utsatt for skade ved utlån og vanskelig kan erstattes dersom denne går tapt). Disse medlemmer vil understreke at det fortsatt er en forutsetning at det enkelte biblioteket kun kan fremstille digitale kopier på bakgrunn av originaler som det enkelte bibliotek allerede har i sine samlinger, og den digitale kopien skal fortsatt kun tillates brukt innenfor det enkelte biblioteks eget fysiske lokale. Innenfor bibliotekets fysiske lokale skal brukeren kunne se verket på en terminal eller ta en papirutskrift. Bibliotekene skal heller ikke tillates å dele på digitale kopier seg imellom, eller distribuere digitale kopier til brukere som befinner seg utenfor det aktuelle bibliotekets fysiske lokaler.

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmene fra Høyre og Kristelig Folkeparti, er ikke overbevist om at en løsning der bibliotekene reelt sett risikerer å bli prisgitt rettighetshavers velvilje for å kunne omgå kopisperrer til nevnte formål, er tilstrekkelig god. Flertallet mener at Norges handlefrihet innenfor EU-direktivet bør brukes, slik at bibliotekene i visse tilfeller får direkte adgang til å få utlevert

åndsverk uten tekniske beskyttelsessystemer, eller får utlevert nødvendig informasjon fra rettighetshavere til å fjerne slike sperrer i tilfeller der dette kan tillates. Flertallet mener videre at det bør lovfestest i åndsverkloven av denne ikke skal være til hinder for eksemplarframstilling der åndsverk er utstyrt med tekniske beskyttelsessystemer, i forbindelse med pliktavlevering.

Flertallet fremmer følgende forslag:

"§ 53a nytt siste ledd skal lyde:

Bestemmelsene i første ledd skal ikke være til hinder for eksemplarframstilling etter § 16."

Flertallet fremmer følgende forslag:

"§ 53b skal lyde:

Rettighetshaver skal påse at den som har lovlig tilgang til et vernet verk, uten hinder av effektive tekniske beskyttelsessystemer, kan gjøre bruk av verket, herunder fremstille nye eksemplarer, i henhold til §§ 13a, 15, 16, 17, 17a, 21, 26-28 og 31.

Dersom rettighetshaver etter begjæring fra berettiget etter bestemmelsene ovenfor ikke gir tilgang som nevnt i første ledd, kan han etter begjæring fra den berettigede pålegges å gi slike opplysninger eller annen bistand som er nødvendig for å muliggjøre bruk av verket i samsvar med formålet. Begjæring rettes til nemnd opprettet av departementet etter regler som Kongen gir. Nemnda kan i tillegg til pålegg som nevnt, bestemme at berettiget etter nevnte bestemmelser uten hinder av § 53a kan omgå anvendte tekniske beskyttelsessystemer dersom rettighetshaver ikke overholder den frist nemnda setter for å etterkomme pålegget.

Eksemplar av verk som faller inn under lov om avleveringsplikt for allment tilgjengelige dokument av 9. juni 1989 nr. 32, skal likevel alltid utstyres med nødvendig informasjon til at omgåelse av tekniske beskyttelsessystemer for lovlig eksemplarframstilling, er mulig. Bestemmelsene i denne paragraf gjelder ikke der vernet verk på avtalte vilkår ved overføring stilles til rådighet for allmennheten på en slik måte at den enkelte selv kan velge tid og sted for tilgang til verket.

Bestemmelsene i denne paragraf gjelder ikke for datamaskinprogram. Kongen kan fastsette at enkelte institusjoner innen abm-sektoren automatisk får avlevert nødvendig informasjon til at omgåelse av tekniske beskyttelsessystemer for lovlig eksemplarframstilling, skal være mulig."

Komiteen er positiv til avtalelisens for utvidelse av bibliotekenes handlingsrom. Avtalelisens bør imidlertid først og fremst brukes til nettopp å utvide bibliotekenes handlingsrom utover det som er

hjemlet i unntak. Komiteen vil her vise til at proposisjonen sier da også at avtalelisens skal avgrenses mot bruk som allerede er klarert på annen måte (f.eks. gjennom abonnementsordning, individuell klarering osv.) eller som av andre årsaker ikke skal klareres, f.eks. fordi vernetiden er utløpt eller det gjelder verk som er uten vern etter åndsverkloven. Avtalelisens avgrenses mot etablert og lovhemlet fri bruk i § 12 og § 16. Da henvises til forhandlinger mellom partene. Komiteen mener det er viktig å ikke bruke avtalelisensmekanismen til å snevre inn fribruksområder. Det skal ikke betales for det som allerede er betalt eller som det ikke skal betales vederlag for.

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmene fra Høyre og Kristelig Folkeparti, legger på denne bakgrunn til grunn at avtalelisens for bibliotekene ikke skal komme til anvendelse for materiale/bruk som ikke skal klareres med basis i §§ 9, 12, 16, 39, 39a og 40.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet og Sosialistisk Venstreparti vil bemerke at vi er i begynnelsen av en rivende og lite oversiktlig utvikling. Det er ikke forsvarlig å legge opp til å løse alle problemstillinger før 1. juli. 2005. Disse medlemmer mener det vil bli nye revisjoner av loven ganske snart. Vi tror at utskriftsproblematikken i alle fall i den nærmeste framtid vil begrense seg selv, og at ordninger i bibliotekene som skal differensiere mellom utskrifter fra Internett og utskrifter fra digitale verk vil bli krevende å administrere.

Komiteens medlemmer fra Sosialistisk Venstreparti viser til uttalelsen fra Andreassen i Norsk faglitterær forfatter- og oversetterforening som sier:

"Vi er enige i at omfanget av utskrifter kanskje er begrenset de første årene. Men vi tror fremtiden kan bli meget annerledes."

Slik disse medlemmer ser det kan han ha rett i denne betraktningen, og ut fra denne bakgrunn ønsker disse medlemmer at det er stor årvåkenhet rundt dette og at Regjeringen vurderer nødvendige tiltak ut fra den teknologi som til enhver tid er tilgjengelig. Disse medlemmer er opptatt av at forfatterne skal beholde sine vederlag. Disse medlemmer mener at Kopinor er en fornuftig måte å administrere dette på, både for forfatterne og kulturlivet generelt. Derfor vil disse medlemmer pålegge Regjeringen å følge utviklingen nøye og være klare med forslag for å sikre rettighetshaverne dersom det blir nødvendig.

På denne bakgrunn fremmer disse medlemmer følgende forslag:

"Stortinget ber Regjeringen overvåke i hvilket omfang utskrifter av digitaliserte verk vil foregå på biblioteker, arkiv og museer og universiteter/høyskoler, og på denne bakgrunn vurdere tiltak for å sikre at rettighetshavere opprettholder sine vederlag uavhengig av hvilken teknologi brukerne benytter."

Komiteens medlemmer fra Høyre og Kristelig Folkeparti viser til at det er viktig å skille mellom bibliotekenes vanlige utlån og den kopiering som kan finne sted iht. den spesielle unntaksregelen i § 16. Disse medlemmer viser til at når bibliotekene låner ut eksemplar, både i analog og digital form, kan brukerne ta kopi til privat bruk. Dersom bibliotekene gir brukerne tilgang til Internett via PC-er i bibliotekets lokaler, kan brukerne skrive ut det de finner på Internett. Disse medlemmer vil peke på at det i lovforslaget er lagt til rette for at bibliotekene skal kunne tilby en slik tilgang, ved at det er lagt til grunn at tilrådighetsstillelse av datautstyr ikke skal anses som tilgjengeliggjøring av åndsverk fra bibliotekenes side. Disse medlemmer vil videre påpeke at når det gjelder materiale i digital form som bibliotekene har kjøpt inn eller abonnerer på - og gjør tilgjengelig via terminaler - vil det være avtalen som regulerer om brukerne kan foreta utskrift. Disse medlemmer viser til at unntakshjemmelen i § 16 gjelder eksemplarframstilling til særskilte formål. Lovforslaget åpner for at det iht. denne bestemmelsen skal kunne gis forskrifter om at bibliotekene skal kunne digitalisere verk de har i sine samlinger. Disse medlemmer viser også til at det i § 16 andre ledd åpnes for at bibliotekenes digitale samlinger skal kunne gjøres tilgjengelig på terminaler i bibliotekenes lokaler. Disse medlemmer vil peke på at forslaget fra Regjeringen er en utvidelse av bibliotekenes adgang til eksemplarframstilling og tilgjengeliggjøring. Det er i proposisjonen åpnet for større utskriftsadgang enn i dag, men ikke i forbindelse med den nye adgangen til å vise verk i digital form på terminaler. Direktivet art. 5.2 (n) åpner bare for tilgjengeliggjøring på terminaler i bibliotekets lokaler, ikke at brukeren i denne forbindelse skal kunne ta utskrift.

Disse medlemmer viser også til at det tidligere har vært komiteens forutsetning at "forskriftene ikke må utformes slik at kopieringsadgangen kan komme til å innebære en nevneverdig økonomisk konkurranse med opphavsmennene" (Innst. O. XI (1960-1961)).

Disse medlemmer mener at departementets forslag, hvor det åpnes for en avtalelisensordning, er en god og hensiktsmessig løsning i forhold til dette.

Disse medlemmer viser videre til at det i den fremlagte proposisjonen nettopp påpekes at bestemmelsene om vern av tekniske sperrer ikke gjelder i forhold til pliktavlevert materiale, og at direktivet ikke er til hinder for at rettighetshaverne i pliktavleveringsloven pålegges å gi fra seg nøkler eller bistå med omgåelse for pliktavlevert materiale. Disse medlemmer mener derfor at Regjeringen bør komme tilbake med forslag til endringer i pliktavleveringsloven for å ivareta tilgang til eksemplarframstilling i forbindelse med pliktavlevering.

Disse medlemmer viser til at de øvrige unntaksbestemmelser, herunder § 16, dekkes av § 53b om at rettighetshaver har plikt til å gi tilgang, eventuelt etter nemndavgjørelse.

Komiteen vil peke på at det lovbestemte gratisprinsippet (bibliotekloven § 1) i folkebibliotekene sikrer at materiale (bøker og annet egnet materiale) stilles til disposisjon gratis i det fysiske biblioteklokalet og at tjenester ytes til brukere samme sted. Ofte innebærer dette også utlån (hjemlån) av materiale der hvor dette er praktisk mulig og kan aksepteres av bibliotekene. I slike tilfeller er også dette gratis etter loven. Loven skiller ikke mellom materiale i papirform og digitalt materiale (jf. uttalelse fra Justisdepartementets lovavdeling 13. februar 1995).

Komiteen vil understreke at avtalelisenser er ment å være et supplement til eksisterende mekanismer der disse ikke fungerer eller er hensiktsmessige. Komiteen mener at å inngå lisensavtaler for å gi utvidet adgang til materiale i biblioteket ikke vil være noe prinsipielt nytt sett i forhold til gratisprinsippet. Det å åpne for avtalelisens i bibliotekene gir ikke grunnlag for å reise spørsmålet om gratisprinsippet i bibliotekutredningen.

### **Eksemplarframstilling til bruk for funksjonshemmede**

Komiteen viser til at åndsverkloven § 17 første og andre ledd hjemler adgang til eksemplarframstilling til bruk for blinde og svaksynte samt hørsels- og talehemmede. Bestemmelsen er et unntak fra eneretten uten at det skal betales vederlag, dvs. en hjemmel for fri bruk.

Komiteen viser til at det i § 17 tredje ledd gis hjemmel for å fastsette forskrifter om opptak av utgitte verk for vederlagsfritt utlån til funksjonshemmede. Dette er hjemmelen for bestemmelser om adgang til å produsere lydbøker for funksjonshemmede, og rettighetshaverne har et krav på vederlag ved dette unntaket. Vederlaget betales av staten, som også i praksis står for all lydbokproduksjon etter bestemmelsen i dag. Det er gitt bestemmelser om lydbok-

produksjon og nærmere vilkår for dette i forskrift til åndsverkloven av 21. desember 2001.

Komiteen viser videre til at i § 17 fjerde ledd gis hjemmel for forskrifter om opptak av utgitt film eller bilde og av utsendt kringkastingsprogram, dersom det inngås avtalelisensavtale. Det er ikke fastsatt forskrifter om slike opptak, og det har ikke meldt seg særskilte behov for dette.

Komiteen merker seg at direktivet artikkel 5.3 (b) tillater unntak fra eneretten for bruk av verk og arbeider til fordel for funksjonshemmede. Bruken må være i det omfang som er påkrevd av hensyn til funksjonshemmingen og være i direkte forbindelse med denne. Det er et vilkår at bruken er av en ikke-kommersiell karakter.

I tråd med direktivets rammer ble fribruksregelen i § 17 foreslått endret slik at flere grupper funksjonshemmede kan omfattes. Komiteen ser positivt på dette.

Når nå gruppen av funksjonshemmede som kan tilgodeses ved fribrukshjemmelen i forslaget § 17 utvides, kan komiteen se at nye problemstillinger vil oppstå, herunder hvordan man skal avklare hva som innebærer en særskilt tilrettelegging av verket for bruk av den funksjonshemmede. Særlig reiser spørsmålet om mulighetene for å betjene personer med leseproblemer av en slik art at det regnes som dysleksi, noen utfordringer.

### **Samleverk**

Komiteen viser til at § 18 første ledd er en tvangslisens for framstilling av samleverk, dvs. sammenstilling av flere verk. Bestemmelsen gir hjemmel til å "gjengi" deler av litterære eller vitenskapelige verk eller musikkverk bestemt til bruk ved "gudstjeneste eller undervisning".

Komiteen viser videre til at i høringsutkastet foreslo departementet bl.a. at dagens tvangslisens omgjøres til avtalelisens fordi gjeldende § 18 ikke samsvarer med de krav som stilles i direktivet.

Som nevnt er det behov for lovendring som følge av direktivet. Departementet har kommet til at det likevel ikke bør foreslås en avtalelisens på dette området. I stedet foreslår departementet at dagens ordning med tvangslisens videreføres, men begrenses til bare å gjelde for analog eksemplarframstilling. For digital gjengivelse må etter dette klarering skje individuelt.

For bruk ved gudstjeneste kunne i utgangspunktet tvangslisensen videreføres for all utnyttelse, dvs. også for digital utnyttelse. Det ble imidlertid ikke tatt til orde for dette i høringsforslaget, i hovedsak fordi en ikke så noe praktisk behov for dette. Departementet fremmer derfor ikke forslag om dette nå.

Komiteen slutter seg til dette syn.

### **Bruk av kunstverk, fotografiske verk, byggverk og personbilde**

Komiteen viser til at etter åndsverkloven § 22 er det "tillatt å sitere fra et offentliggjort verk i samsvar med god skikk og i den utstrekning formålet betinger". Selv om sitatretten prinsipielt gjelder for alle typer av verk, vil kunstverk og fotografiske verk bare unntaksvis kunne gjengis med hjemmel i denne bestemmelsen. Adgangen til tilsvarende gjengivelse av slike verk reguleres i § 23.

Komiteen viser videre til at unntakshjemlene i § 23 er knyttet til ulike brukssituasjoner. For enkelte tilfeller er det hjemmel for fri bruk, mens det i andre tilfeller skal betales vederlag. Valg av løsning beror på en avveining av hvilket hensyn som ligger bak unntaket og om bruken bør gi grunnlag for vederlag fordi den er relevant for rettighetshavernes økonomiske interesser.

Etter gjeldende rett kan kunst- og fotografisk verk som inngår i en samling avbildes i katalog over samlingen. Videre kan kunstverk og fotografisk verk som utstilles eller utbys til salg avbildes i meddelelse om utstillingen eller salget.

Komiteen merker seg at bestemmelsene i hovedsak blir foreslått videreført uten materielle endringer, og støtter dette.

### **Kringkasting**

Komiteen viser til at etter gjeldende § 30 kan NRK og andre kringkastingsselskaper som Kongen bestemmer, kringkaste utgitte verk med basis i en avtale som utløser avtalelisens. Avtalen skal inngås av organisasjon som representerer en vesentlig del av norske opphavsmenn på området, og det skal betales vederlag til opphavsmennene. Denne avtalelisensbestemmelsen ble opprettet allerede i 1961, også i øvrige nordiske land, for å sikre at kringkasterens bruk av verk var lovlig.

Komiteen viser videre til at i høringen som departementet gjennomførte, ble det foreslått å endre § 30 slik at de alminnelige bestemmelser om avtalelisens i §§ 36 flg. også skulle gjelde for avtalelisensklarering etter § 30. Det ble pekt på at dette er i samsvar med forholdet i de øvrige nordiske land. Hensikten er å klargjøre skillet mellom avtalelisens og tvangslisens og gi mest mulig ensartede fellesbestemmelser for den enerettsklarering som skjer ved lovhjemlet avtalelisens. Det ble derfor foreslått at bestemmelsen om tvisteløsning ved nemnd i § 35 ikke lenger skal gjelde for dette området. Forslaget la ikke opp til å endre gjeldende plikt for kringkastingsforetaket til å betale individuelt vederlag.

### **Tekniske beskyttelsessystemer og elektronisk rettighetsinformasjon**

Komiteen viser til at åndsverkloven gir rettighetshaverne råderett over sine verk og arbeider. Råderetten innebærer at de selv bestemmer om og i hvilket omfang materialet skal kunne utnyttes, og ny teknologi øker den reelle mulighet for kontroll. For eksempel kan rettighetshaverne begrense tilgangen til og bruken av verk og arbeider de velger å gjøre tilgjengelig for allmennheten, enten dette skjer ved direktekoblede (online) tjenester eller ved spredning av fysiske eksemplarer i elektronisk form som f.eks. DVD- og CD-plater.

Komiteen viser videre til at tekniske systemer for å begrense tilgang og bruk kan gi rettighetshaverne langt bedre muligheter til å forhindre piratproduksjon og ulovlig tilgjengeliggjøring. Samtidig vil anvendelse av tekniske beskyttelsessystemer kunne få virkning for i utgangspunktet helt legitime brukerinteresser.

Komiteen ser at det er et klart dilemma for innholdsleverandøren at systemer som skal beskytte mot skadelig piratvirksomhet, også legger til dels sterke bånd på den alminnelige forbrukers anvendelse av lovlig ervervet eksemplarer. Dette reiser også spørsmål om hvilket vern slike systemer skal gis, og i hvilken utstrekning vernet skal gjelde.

Komiteen merker seg at departementet foreslår innført en bestemmelse som gjør det forbudt å omgå det som omtales som "effektive tekniske beskyttelsessystemer" som anvendes for å kontrollere eksemplarfremstilling eller tilgjengeliggjøring for allmennheten av vernet verk eller arbeid. Bestemmelsen gjennomfører direktivet artikkel 6.1, jf. artikkel 6.3. Når det gjelder hva som er et "effektivt teknisk beskyttelsessystem", er dette klart et definisjonsproblem, da få eller ingen systemer pr. i dag synes å være umulig å omgå. Komiteen legger til grunn at systemer som en bruker uten formell eller yrkesmessig spesiell kompetanse/tilknytning kan omgå, ikke kan sies å falle inn under det som etter denne lov skal defineres som "effektiv".

Komiteen registrerer at proposisjonen også tar til orde for en avgrensning av omgåelsesvernet som innebærer at tekniske beskyttelsessystemer ikke er vernet mot den omgåelse som er nødvendig for at privat bruker skal kunne tilegne seg verket på relevant avspillingsutstyr. Konsekvensen av dette unntaket fra omgåelsesvernet er at om rettighetshaver anvender systemer som hindrer eller begrenser adgangen til både avspilling og kopiering, vil det ikke være forbudt å omgå disse systemer for å spille av på relevant utstyr innenfor det private området.

Komiteen presiserer at det alltid vil være forbudt å foreta kopiering på grunnlag av det omgåtte eksemplarer, med mindre kopieringen er nødvendig for

å muliggjøre avspilling på relevant utstyr innenfor det private området. Dette fremgår også av forslaget om å innføre et krav om lovlig kopieringsgrunnlag for bruk etter åndsverkloven § 12. Presiseringen om at kopiering kan skje der dette er nødvendig for å muliggjøre avspilling på relevant utstyr, antar komiteen nettopp er foreslått fordi slik kopiering i en del tilfeller vil være en forutsetning for å muliggjøre rettmessig avspilling. Komiteen er av den oppfatning at når anvendte beskyttelsessystemer umuliggjør privat brukers tilegnelse av verket på relevant utstyr, må rettighetshaver finne seg i at lovgivningen ikke gjør det ulovlig å foreta nødvendig omgåelse av beskyttelsen for å tilegne seg verket. Komiteen legger til grunn at det blir opp til rettighetshaverne å utstyre sine produkter med tekniske beskyttelsessystemer som ikke hindrer privat brukers mulighet til å tilegne seg verket på relevant utstyr.

Komiteen påpeker at vilkåret om at avspillingen bare kan skje på relevant avspillingsutstyr er avgjørende for rekkevidden av lovens avgrensning, og således for om en befinner seg innenfor eller utenfor forbudet mot omgåelse.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet og Senterpartiet viser til at opphavsrettsdirektivets artikkel 6 nummer 1 pålegger å sørge for tilstrekkelig rettslig vern mot omgåelse av effektive, tekniske beskyttelsessystemer, slik som beskrevet i proposisjonens kapittel om opphavsrettsdirektivet. Samtidig setter ikke direktivet begrensninger på nasjonale krav til at slike systemer også må forholde seg til andre sider ved norsk og europeisk lov. Også konkurranselovens krav, som er utformet i henhold til norske forpliktelser i henhold til EØS-avtalen, må kunne gjøres gjeldende for at systemene skal få lovvern. Derav følger retten til å stille nasjonale krav til slike systemer.

Disse medlemmer foreslår derfor:

"§ 53a får følgende tillegg - nytt femte og sjette ledd:

For at effektivt teknisk beskyttelsessystem skal oppnå vern etter denne lov, forutsettes det at det finnes tilgjengelig lovlig avspillere for verk vernet av systemet på de tekniske plattformer der det er relevant å spille av beskyttede verk. Det forutsettes videre at spillerne på de ulike plattformene er av samme kvalitet, har de samme kapabiliteter og er tilgjengelig for forbrukerne.

Dersom den som kontrollerer et spesifikt teknisk beskyttelsessystem velger å ikke tilby avspillere på bestemte relevante tekniske plattformer, skal bestemmelsen i første ledd ikke være til hinder for at en uavhengig tredjepart utvikler, selger, reklamerer for, besitter og/eller bruker en slik avspiller. En slik spiller utviklet av tredjepart må imidlertid gi verkets opp-

havsperson det samme vern mot ulovlig eksemplar-fremstilling som den avspiller den imiterer."

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmene fra Høyre og Kristelig Folkeparti, merker seg at spørsmålet om å sikre nyhets- og sitatrett er tatt opp av flere presse- og medieorganisasjoner. Flertallet mener vernet om tekniske beskyttelsessystemer i konkrete situasjoner må veies opp mot hensynet til ytringsfriheten og pressefriheten. Således kan det ikke anses som straffbart å bryte slike mekanismer der dette skjer i form av nyhetsformidling eller legitim sitatbruk i saker som er av allmenn interesse eller skjer i vitenskapelig sammenheng.

Komiteens medlemmer fra Høyre og Kristelig Folkeparti viser til proposisjonen side 124, 2. spalte, 2 avsnitt hvor tekniske beskyttelsessystemer er drøftet i forhold til sitatretten.

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmene fra Høyre og Kristelig Folkeparti, mener at den raske teknologiske utvikling tilsier at hva som utgjør relevant utstyr i lovens forstand bør forstås relativt fleksibelt. Hvorvidt et avspillingsutstyr er relevant må vurderes konkret i det enkelte tilfelle, og et sentralt moment i denne vurderingen vil være hvilke forventninger til avspilling forbruker med rimelighet kan ha til det aktuelle produkt.

Flertallet har merket seg at departementet mener en MP3-spiller ikke kan være en relevant avspiller for en CD-plate. Flertallet deler ikke dette syn. Flertallet ser at digitale musikkspor innkjøpt til avspilling på en CD klart bør kunne overføres og brukes på en MP3-spiller.

Flertallet fremmer følgende forslag:

"§ 53a tredje ledd skal lyde:

Bestemmelsen i denne paragraf skal ikke være til hinder for forskning i kryptologi. Bestemmelsen i første ledd skal heller ikke være til hinder for privat brukers tilegnelse av lovlig anskaffet verk på det som i alminnelighet oppfattes som relevant avspillingsutstyr. For tekniske innretninger til beskyttelse av et datamaskinprogram gjelder i stedet det som er bestemt i § 53c."

Komiteen har merket seg den debatt som pågår om kopiering fra CD-plater med kopisperre til MP3-avspillere. Komiteen har videre merket seg:

- Plateselskapene har så å si uten unntak i mediene uttalt at det bør være lov å kopiere fra kopisperrede CD-plater til MP3. Under den åpne høringen i Stortinget uttalte både Gramart og Musikernes fellesorganisasjon seg i samme retning.
- Plateselskapene har opplyst at det utvikles tekno-

logi som skal gjøre det mulig å ta et visst antall kopier til privat bruk også når det er lagt inn sperrer.

- Det er uttalt fra IFPIs representant under den åpne høringen i Stortinget at kopisperre på CD-er vil forsvinne, og at plateselskapene innenfor ny teknologi vil tillate at det tas et visst antall kopier til privat bruk.
- Kun en mindre andel av CD-platene som selges i Norge er utstyrt med kopisperre.

I denne situasjonen mener komiteen det ikke er rimelig at forbrukerne skal bære ulempene for at bransjen ikke har ferdig utviklet den teknologi som de selv mener vil gi en rimelig løsning ved bruk av kopisperre. Komiteen har derfor kommet til at det bør være tillatt å overføre musikk fra CD til MP3-avspiller eller tilsvarende avspiller, selv om dette innebærer at innlagte sperre må brytes. I denne sammenheng betyr CD den velkjente fysiske bæreren, også om den er utstyrt med kopisperre som gjør at den avviker fra CD-audio-standardene.

Komiteens medlemmer fra Høyre og Kristelig Folkeparti legger til grunn at dette vil være en midlertidig ordning til bransjen som varslet selv presenterer teknologi som kan opprettholde kopiering til privat bruk også i denne sammenheng. Disse medlemmer forventer at departementet kommer tilbake med relevant lovendringsforslag når nevnte teknologi er tilgjengelig og fungerer etter forutsetningene.

På bakgrunn av dette fremmer disse medlemmer følgende forslag:

"§ 53a tredje ledd skal lyde:

Bestemmelsene i denne paragraf skal ikke være til hinder for forskning i kryptologi. Bestemmelsen i første ledd skal heller ikke være til hinder for privat brukers tilegnelse av verket på relevant avspillingsutstyr. Bestemmelsen skal heller ikke være til hinder for privat brukers overføring av lydopptak fra CD til avspiller for annet format innenfor reglene om kopiering til privat bruk i § 12. For tekniske innretninger til beskyttelse av et datamaskinprogram gjelder i stedet det som er bestemt i § 53c.

§ 12 siste ledd, siste komma skal lyde:

"(...), med mindre slik eksemplarframstilling er nødvendig etter § 53a tredje ledd."

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmene fra Fremskrittspartiet og Senterpartiet, mener at proposisjonen detaljert drøfter direktivets krav til vern av tekniske beskyttelsessystemer og elektronisk

rettighetsinformasjon, og at det innenfor direktivets rammer fremmes et balansert lovforslag.

Flertallet vil, når det gjelder DRM, gi uttrykk for en støtte til åpne standarder og at mest mulig innhold gjøres tilgjengelig på forskjellige plattformer. Flertallet kan imidlertid ikke slutte seg til en lovbestemmelse i åndsverkloven som pålegger en produsent å sørge for at hans/hennes produkt fungerer på en hvilken som helst plattform. I utgangspunktet må den enkelte rettighetshaver kunne velge hvilket format han vil bruke for å gjøre sitt innhold tilgjengelig. I denne sammenheng kan det vises til at platebransjen i lang tid har blitt kritisert for å ikke sørge for lovlige alternativer for formidling på Internett. Når det nå etableres slike lovlige alternativer, bør det ikke fastsettes regler som kan underminere det lovlige alternativet. Flertallet har tiltro til at innholdsleverandørene vil gjøre sine produkter tilgjengelig for flest mulig - og at dette etter hvert innebærer tilgjengeliggjøring i forskjellige formater, på forskjellige plattformer. Hvis dette ikke skjer, men i stedet en konkurransevridning i markedet for avspillere, vil det være en oppgave for konkurransemyndighetene å ta stilling til om dette er ulovlig. Flertallet mener at konkurransemyndighetene må ha en spesiell oppmerksomhet omkring denne problemstillingen. Flertallet vil understreke at den fremlagte proposisjon ikke gjør noen endringer i åndsverkloven § 39 i, som gir adgang til omvendt utvikling (dekompilering) av datamaskinprogram for å få til samvirke med andre program. Flertallet viser til proposisjonen s. 128, hvor det klart forutsettes at retten til å kopiere til privat bruk også i fremtiden skal være til stede. Dette er en av Teknologirådets to anbefalinger knyttet til åndsverkloven, jf. nevnte nyhetsbrev. Den andre anbefalingen er at enkelte aktører bør ha anledning til å bryte kopisperre. Dette er ivare tatt i lovforslaget § 53b.

Komiteen sier seg enig med departementet i at vernet av tekniske beskyttelsessystemer ikke bør hindre forskning i kryptologi. Det ble på denne bakgrunn i høringsutkastet foreslått et unntak fra omgåelsesforbudet til fordel for slik forskning.

Komiteen mener digitale eksemplarer av åndsverk kan utstyres med informasjon som for eksempel identifiserer verket som original eller som gir opplysninger om tillatt bruk. Den elektroniske rettighetsinformasjonen vil gjerne fremstå som et internasjonalt standardiseringsnummer (tilsvarende for eksempel ISBN for bøker og ISRC for lydopptak). Denne informasjonen kan igjen kombineres med et teknisk beskyttelsessystem som i praksis skal hindre bruk i strid med rettighetshavernes vilkår.

Komiteen antar at systemer for elektronisk rettighetsinformasjon vil kunne få stor betydning ved

tilgjengeliggjøring av opphavsrettsbeskyttet materiale i nettverk, og en kan regne med at fremtidig anvendelse av slike systemer vil innebære betydelige forklaringer med hensyn til rettighetsklarering og -forvaltning. En mer utstrakt anvendelse forutsetter at det utarbeides felles standarder og systemer av rettighetshaverne i samarbeid med produsenter for avspillingsutstyr. Det understrekes at hensynet til brukernes person- og forbrukervern, samt avtalefrihet, må ivaretas.

Komiteen viser til at direktivet artikkel 7.1 pålegger medlemsstatene å innføre en passende rettslig beskyttelse mot bevisst og uhjemlet fjerning eller endring av elektronisk rettighetsinformasjon. Den rettslige beskyttelsen gjelder ikke bare mot handlinger som medfører fjerning eller endring av rettighetsinformasjonen. Artikkel 7 omfatter også eksemplarspredning, import med henblikk på eksemplarspredning, kringkasting samt overføring til eller annen tilgjengeliggjøring for allmennheten av vernet verk eller arbeid, hvorfra elektronisk rettighetsinformasjon er fjernet eller endret uten tillatelse. Spredning vil dekke både gratis utdeling, salg og utleie av slike innretninger.

Komiteen viser til at skyldkravet etter artikkel 7.1 er oppfylt når handlingen er utført bevisst og på tross av at man vet eller har rimelig grunn til å vite at slike handlinger foranlediger, muliggjør, letter eller skjuler en opphavsrettslig eller opphavsrettslignende krenkelse eller en krenkelse av sui generis-vernet for databaser.

Den gjeldende åndsverkloven § 54a omfatter ikke fjerning eller endring av elektronisk rettighetsinformasjon. Derimot har straffeloven flere bestemmelser som kan være aktuelle.

Komiteen viser til at i høringsutkastet av 2. april 2003 foreslo departementet at direktivet artikkel 7 gjennomføres i åndsverkloven som ny § 53d. Bestemmelsen setter bl.a. forbud mot fjerning og endring av elektronisk rettighetsinformasjon fra vernet verk eller arbeid. Elektronisk rettighetsinformasjon er informasjon som vil kunne identifisere rettighetshaver/verk, og som vil kunne utvikles til å bli et nyttig instrument i forbindelse med digital rettighetsforvaltning/-klarering. Bestemmelsen i høringsforslaget gjennomfører skyldkravet som er angitt i direktivet.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet merker seg at det i proposisjonen vises til høringsuttalelse fra Elektronisk Forpost Norge (EFN), som prinsipielt er imot vern av tekniske beskyttelsessystemer, men som likevel i utgangspunktet stiller seg "positiv til forslaget om å forby fjerning av elektronisk rettighetsinformasjon". EFN mener imidlertid at det finnes tilfeller der rettighets-

informasjon bør kunne fjernes, for eksempel for å kunne nyttiggjøre seg verket på selvvalgt avspillingsutstyr. Det påpekes videre:

"Rettighetsinformasjon i form av produkt-identifikatorer kan misbrukes i markedsføringsøyemed og være i strid med personvernet. En intelligent avspillingsmekanisme med nett-tilgang kan bruke produkt-identifikator til å kartlegge brukerens forbruksvaner for siden å ta dette i bruk til aggressiv markedsføring. I slike tilfeller bør brukeren kunne fjerne rettighetsinformasjon for å kunne nyttiggjøre seg produktet på en rimelig måte som ikke krenker brukerens personvern."

Disse medlemmer deler dette syn og foreslår derfor:

"§ 53d får følgende tillegg:

Det er likevel lov å fjerne rettighetsinformasjon i slike midlertidige eksemplarer som er nevnt i § 11a og i privatbrukskopier som beskrevet i § 12, hvis dette er nødvendig for å muliggjøre ellers lovlig bruk."

Disse medlemmer viser til at i proposisjonen opprettholdes forslaget om at direktivet artikkel 7 gjennomføres i åndsverkloven ny § 53d. Bestemmelsen foreslås plassert i nytt kapittel 6a, og gjør det forbudt uten rettighetshavers samtykke å fjerne eller endre elektronisk rettighetsinformasjon som er tilføyd vernede verk eller arbeider.

I tillegg til at man har endret ordlyden noe har departementet foreslått at skyldkravet innskjerpes. Åndsverkloven § 54 vil gjelde også i forhold til ny § 53d, og skyldkravet vil være tilfredsstillt når simpel uaktsomhet utvises. Disse medlemmer er uenige i dette. Disse medlemmer ser ingen grunn til at skyldkravet på dette felt skal være strengere angitt enn hva direktivet krever.

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmene fra Fremskrittspartiet og Senterpartiet, viser til at det fra Regjeringens side er lagt til grunn at rettighetshaverinformasjon ikke hindrer tilgang. Informasjonen vil ikke hindre lovlig bruk. Flertallet mener derfor at et forslag til unntak i § 53d som vil gi brukeren anledning til å fjerne rettighetsinformasjon, vil kunne muliggjøre distribusjon av det samme materiale uten informasjon lagt inn. Dette vil være i strid med direktivet. Samtidig er det i proposisjonen lagt til grunn at de nye reglene ikke skal svekke personvernet.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet viser til at det ikke nødvendigvis er slik at rettighetsinformasjon kan hindre tilgang. Det er heller ikke slik tilgangshindring som er begrunnelsen for forslaget. Det er andre årsaker til at rettighets-



informasjon, under noen sterkt begrensede omstendigheter, bør kunne fjernes. Det er slik at tilgang og mulighet til lovlig bruk ikke er det samme. Man kan ha tilgang, uten å kunne bruke lovlig, f.eks. hvor informasjonskapsler (Cookies) sperrer brukeren ute fra tilgang hvor spesiell programvare ikke brukes, eller hvor brukeren ikke identifiserer seg. Forslaget er ment å sikre at man i tillegg til tilgang, også lovlig kan bruke innholdet uten at ens personvernrettigheter blir krenket. Samtidig er det en klar forutsetning at kopier hvor rettighetsinformasjon har blitt helt eller delvis fjernet, etter denne bestemmelse, ikke blir videredistribuert.

Disse medlemmer merker seg at det i proposisjonen er lagt til grunn at de nye reglene ikke skal svekke personvernet, og mener at forslaget er i tråd med dette. Motstand mot forslaget, samtidig som man hevder at personvernet ikke skal svekkes er, i beste fall, inkonsekvent.

#### ***Om begrensninger på rettighetsperiodens varighet***

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet og Senterpartiet har merket seg at flere av høringsuttalelsene som har kommet inn (bl.a. fra Norsk Filmklubbforbund) er kritiske til opphavsrettighetsperiodens varighet. Varigheten på opphavsrettigheter har ved flere anledninger blitt økt, og i internasjonal opphavsrett omtales den øvre grense ofte som "Mikke Mus-grensen", med henvisning til at grensen flere ganger har blitt utvidet slik at opphavsrettigheten til Mikke Mus akkurat har forblitt opphavsrettslig beskyttet. Det interessante i denne sammenheng er at enhver beskyttelse av opphavsrettighet bør utformes på en slik måte at den ikke går ut over rettighetsperiodens varighet. Disse medlemmer mener derfor at eventuelle systemer for ivaretagelse av opphavsrettigheter må utformes på en slik måte at de opphører å begrense bruken innen utløpet av opphavsrettighetsperiodens varighet.

Disse medlemmer foreslår derfor:

"§ 53a får følgende tillegg - nytt fjerde ledd:

Tekniske beskyttelsessystem skal utformes på en slik måte at de opphører å beskytte innholdet når rettighetsperiodens varighet går ut."

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmene fra Fremskrittspartiet og Senterpartiet, mener det fremlagte lovforslag om å knytte vernet av beskyttelsessystemene til vernet av verket medfører at beskyttelsessystemene heller ikke er vernet når vernet for innholdet har gått ut, slik det også er drøftet i proposisjonen s. 115, 2. spalte øverst.

Flertallet viser til at det ikke foreslås noen endring i åndsverkloven 4. kapittel om vernetidens lengde.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet merker seg at hvis tekniske beskyttelsessystemer ikke utformes på en slik måte at de opphører å beskytte innholdet når rettighetsperiodens varighet går ut, vil dette medføre store vanskeligheter for allmennheten. Et eksempel kan her være på sin plass: La oss tenke oss at 78-plater hadde blitt kryptert med enigma-maskinen. Når de fleste 78-plater ikke lenger har opphavsrettslig beskyttelse, kan det derfor være interessant for folk å kopiere disse, for eksempel over på digitale format. Etter Regjeringens forslag skulle det da være lovlig å bryte enigma-krypteringen og så kopiere. For de fleste ville et slikt ekstra steg utgjøre et for høyt hinder. Folk ville dermed ha valget om å fortsatt være begrenset til å spille sine 78-plater på platespiller med 78-fart, eller med store vanskeligheter spore opp nødvendig utstyr for å kopiere platene over på annet format. Det finnes egentlig ikke noen parallell problemstilling for analoge åndsverk. Derfor er det spesielt viktig at det ikke tillates tekniske beskyttelsessystemer som i fremtiden viser seg å hindre tilgang til en årrekkes produksjon av åndsverk når disse blir frigitt fra opphavsrettighet.

#### ***Om kopibeskyttelse og software***

Komiteen merker seg at Regjeringen i liten grad har diskutert hvordan tekniske beskyttelsessystemer påvirker bruk av krav til programvare for lesing av digitalt innhold. Slik § 53 er foreslått vil den kunne misbrukes av leverandører av programvare som ønsker bruk av lukkede, proprietære formater som de selv kontrollerer på bekostning av åpne standarder som kan brukes av mange aktører.

Et eksempel på et lukket format er Microsoft Word sine "doc"-filer. Dette er et lukket format som Microsoft kontrollerer og derfor enkelt kan legge til et beskyttelsessystem. Dette vil kunne hindre at programvare fra andre enn Microsoft, eller de som betaler lisens til Microsoft, kan lese doc-filer i fremtiden.

Beskyttelsessystemer for lukkede formater kan gi produsenter av åndsverk store problem, hvis eieren av de lukkede formater ikke ønsker å la innholdet bli konvertert til andre formater. Det kan i praksis bety at familiebilder, eller et firmas dokumenter, blir "låst" til lesing av bestemt programvare. På den måten er det ikke det egentlige innhold som beskyttes, men formatet som innholdet er levert i.

Komiteen merker seg også at Stortingets uavhengige organ for rådgiving om teknologi, Teknologirådet, i en rapport (Programvarepolitikk for fremtiden - publisert november 2004) mener at offentlig sektor har mye å hente ved å kreve åpne løsninger for IKT i offentlig sektor. Teknologirådet mener at åpne standarder vil fremme konkurranse og demokratisk tilgjengelighet. Komiteen er enig i dette.

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmene fra Høyre, Kristelig Folkeparti og Senterpartiet, mener at ved å gi slike beskyttelsessystemer spesielt vern vil loven oppfordre til lukking av dataformater. Dette har lite med opphavsrett å gjøre og er således et utilsiktet resultat av loven.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet fremmer følgende forslag:

"§ 53a får følgende tillegg - nytt sjuende ledd:

Bestemmelsene i første ledd skal ikke være til hinder for utøvelse av rettigheter beskrevet i § 39i."

Komiteens medlemmer fra Sosialistisk Venstreparti viser til at åndsverkarbeidere naturlig nok vil ha betalt for sine verk når de lastes ned fra Internett eller kopieres fra CD. Disse medlemmer peker på at komiteen er enig i at det skal gjøres ulovlig å skaffe seg gratis tilgang til åndsverk på denne måten. Disse medlemmer peker på det sterke ønske om at dette skal skje gjennom DRM-løsninger som er sikre ut fra dagens teknologi, dvs. at det skal være tekniske sperrer på hvilke avspillingssystemer som kan brukes. Disse medlemmer mener at det av forbrukerhensyn er meget viktig at det skal være lov å utvikle nye avspillere såfremt opphavsperson til åndsverkene får samme vern og betaling som med de opprinnelige avspillerne. Det som ligger bak disse medlemmers bekymring, er bl.a. at brukere av Linux ikke vil få tilgang til Microsoft og Apple sine avspillere, og dermed ikke kunne ha samme tilgang til åndsverk, slik lovutkastet er utformet.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet, Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet er opptatt av at teknologi ikke skal kunne brukes som konkurransehindrende middel. Disse medlemmer peker på at det at DRM-systemet inneholder en avspillingssperre, innebærer en overføring av reguleringsmakt fra det offentlige til næringslivet. Disse medlemmer ser at Microsoft er den dominerende aktør, og at Microsoft med slik teknologi kan hindre at det vokser opp nye aktører. Disse medlemmer antar at når dette hittil har vært en sak Konkurransetilsynet har engasjert seg lite i, skyldes det dels at Konkurransetilsynet oppfatter DRM som et teknologisk felt de ikke har tilstrekkelig kompetanse på, dels at konkurranseloven ikke er fullt ut oppdatert på å motvirke bruk av teknologi for å hindre konkurranse.

Disse medlemmer er opptatt av at rettighetshaverne skal få den beskyttelse som lovutkastet har som intensjon. Disse medlemmer mener at Regjeringen må bidra til at teknologiselskapene som

Microsoft og Apple må sørge for at deres medieavspillere er tilgjengelige på andre plattformer (f.eks. Linux), eller akseptere at det kan bli utviklet andre avspillere. Disse medlemmer ser det som en forutsetning for at loven skal akseptere nye avspillere, at de gir opphavsperson de samme rettigheter som de opprinnelige avspillerne.

På denne bakgrunn fremmer disse medlemmer følgende forslag:

"Stortinget ber Regjeringen fremme forslag som bryter ned plattformbarrierene som brukerne opplever for å kunne benytte avspillere på Internett. Tilgangen til medieavspilling må være den samme for alle plattformbrukere, samtidig som rettighetshaverne legitime krav på beskyttelse ivaretas. Slike forslag legges fram tidsnok til å få virkning fra 2006."

### ***Om fremmed hjelp/privat bruk***

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmene fra Fremskrittspartiet, mener det er viktig å ikke legge opp til en ny fortolkning av kopiering til privat bruk. Flertallet oppfatter at det ligger en godt innarbeidet praksis og forståelse av begrepet om privat bruk, som i hovedsak også praktiseres likt i de øvrige nordiske landene.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet og Senterpartiet merker seg at Regjeringen argumenterer for forbud mot fremmed hjelp ved kopiering av åndsverk. Dette begrunnes ikke med henvisning til EU-direktivet, men ut fra lovgiving i de andre nordiske land. Regjeringen viser ikke til andre land det er naturlig å sammenligne seg med. Grensen for fremmed hjelp settes ved familie- og vennekrets, noe som i seg selv er et problematisk begrep. Disse medlemmer mener at forslaget vil medføre en urimelig forskjellsbehandling, ut fra at muligheten for brukere har til å søke hjelp vil variere ut fra størrelse og kompetanse på den enkeltes personlige/familiære nettverk. Enslige og eldre mennesker vil med en slik regel få sine forbrukerrettigheter begrenset. Disse medlemmer går inn for at fremmed hjelp kan søkes, under forutsetning av at den fremmede hjelpen ikke ytes i næringsmessig øyemed.

Disse medlemmer vil presisere at forbudet mot fremmed hjelp ved kopiering av åndsverk er begrenset til å gjelde musikk- og filmverk, slik det omtales i proposisjonen.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet har merket seg at Regjeringen diskuterer problemstillinger knyttet til ulovlig kopiering og spredning av åndsverk. De nye digitale teknologier, og de langt større muligheter slike teknologier gir til ulovlig spredning av åndsverk i forhold til analog

kopiering og spredning, fremholdes som et problem for sikringen av opphavsrettigheter til åndsverk. Det er disse medlemmer enig i. Samtidig diskuteres ikke de lovlige muligheter som finnes til kopiering og spredning i nevneverdig grad. Ei heller blir grensegangen mellom ulovlig og lovlig spredning klargjort. Kopiering til venner og kjente er lov. Samtidig er det ikke definert hvem som regnes som venner og kjente, eller om kopiering i flere ledd er lov, eller hvor store mengder som kan kopieres, eller på hvilken måte (altså hvor effektiv) slik kopiering kan være.

Disse medlemmer viser for øvrig til proposisjonens side 38, 1. spalte (under kapittel Eksempplarframstilling til privat bruk):

"Bestemmelsen gir en adgang til eksemplarframstilling og "bruk" som omfatter en begrenset rett til spredning og annen tilgjengeliggjøring innenfor en persons privatsfære. Bestemmelsen setter klare rammer for bruken: Den skal være "privat", ikke skje i "ervervsøyemed" og eksemplarene må ikke utnyttes "i annet øyemed"."

"Bestemmelsens nærmere innhold kan utledes blant annet av forarbeider til loven, jf. Ot.prp. nr. 26 (1959-60), Innst. O. XI (1960-61) og Ot.prp. nr. 15 (1994-95). Det gis adgang til bruk innenfor en persons privatsfære, det vil si innenfor dennes familie- og vennekrets, men også innenfor andre, lukkede kretser der det er personlige tilknytningspunkter mellom deltakerne."

Disse medlemmer erkjenner at det er vanskelig å foreta hensiktsmessige avgrensinger, og mener derfor at muligheten til kopiering og spredning til venner må tolkes vidt.

### **Foreldelse av krav på individuelt vederlag etter §§ 37 og 45b**

Komiteen tiltrer departementets vurdering.

### **Forholdet mellom vederlag etter åndsverkloven § 45b og avgift etter fondsloven § 3**

Komiteen viser til at for offentlig fremføring av lydopptak som er vernet etter åndsverkloven skal det betales vederlag etter åndsverkloven § 45b. For offentlig fremføring av ikke-vernede opptak skal det betales avgift til Fond for utøvende kunstnere, jf. fondsloven § 3.

Vederlagsretten etter åndsverkloven § 45b følger av EØS-rettslige forpliktelser, og tilkommer tilvirkeren av lydopptaket samt de utøvende kunstnere hvis fremføring gjengis i opptaket. Departementet har godkjent Gramo til å kreve inn og fordele vederlaget. Nærmere regler om oppkreving og fordeling er gitt i forskrift av 21. desember 2001 nr. 1563 til åndsverkloven.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet viser til at departementet hevder at Norges forpliktelser etter EØS-avtalen ikke er til hinder for dagens tosporede system med vederlag for vernede og avgift for ikke-vernede opptak. Det har imidlertid vært hevdet at fondsordningen vil kunne fremstå som tvilsom i EØS-sammenheng om ikke endringer gjøres.

Disse medlemmer har merket seg at departementet mener problemet kan løses ved at en presisering tas inn i åndsverkloven § 45b. Disse medlemmer deler ikke dette syn og går derfor imot utvidelsen av § 45 b.

Disse medlemmer vil hevde at Stortingets tidligere uttalelse om at ikke-vernede lydopptak ikke må gå på bekostning av vederlaget for vernede lydopptak, må sees i lys av at man tok det for gitt at vederlaget for vernet musikk er tuftet på avtaler som tydelig knytter størrelsen på vederlaget opp mot den mengden vernet musikk som den vederlagspliktige faktisk benytter. Dette er den samme antakelsen som hele avgiftsordningens begrunnelse hviler på - nemlig at det i vederlagsavtalene er et tydelig skille på volumet av vernet og ikke-vernede musikk slik at den ikke-vernede musikken faktisk fremstår som gratis for brukerne. Disse medlemmer merker seg at det fremkom i høringen med P4 at dette ikke er tilfellet - avtalene er slik utformet at den vederlagspliktige ikke automatisk vil bli ilagt et større vederlag dersom bruken av vernet musikk øker på bekostning av den ikke-vernede. Disse medlemmer mener dette stiller saken annerledes enn det fremkommer i proposisjonen. Etter forslaget vil da avgiften representere en merkostnad som den vederlagspliktige ikke ville fått dersom han benyttet seg av kun vernet musikk, og den totale kostnaden for bruk av musikk vil kunne fremstå som urimelig både ut fra norske og EU-baserte rettsregler. Disse medlemmer vil også vise til at bekymringen for en slik urimelig belastning av brukerne også ble uttrykt av komiteens mindretall den gang avgiftsordningen ble vedtatt.

Disse medlemmer viser til at vederlaget mellom Gramo og bruker fastsettes gjennom forhandlinger. Det er laget en nemndsordning for å håndtere en situasjon der partene ikke kommer til enighet. Nemnda har, på tross av de føringer for forholdet mellom avgift og vederlag som ble lagt til grunn i den forrige proposisjonen, latt avgiften gå delvis på bekostning av vederlaget for vernede lydopptak. Nemnda viser i den forbindelse til et krav om rimelighet for brukeren som er fastsatt i en dom avsagt av EF-domstolen, og som for øvrig også må antas å være forutsatt i åndsverklovens regulering av mekanismer for vederlagsfastsettelse.

Disse medlemmer har merket seg at det fra høringsinstansene er fremmet det syn at kravet om ri-

melighet for brukeren verken kan eller bør tilsidesettes av lovgiver. Det er lite som tilsier at lovgiver vil være skikket til å foreta denne rimelighetsvurderingen eller sette retningslinjer for den, uten å ta hensyn til grunnlaget som hver av de eksisterende vederlagsavtalene er tuftet på. Dette kan føre til at Stortinget involveres i private avtaleanliggender og fastlåser de posisjoner som aktørene av ulike historiske årsaker har i avtaleforholdet. Dermed blir den frie forhandlingsretten som åndsverkloven foreskriver ikke lenger en realitet. Disse medlemmer vil uttrykke enighet i dette syn.

Disse medlemmer viser til at man har regulert en nemndordning for å fastsette vederlaget ved uenighet mellom partene og i denne forbindelse foreta en rimelighetsvurdering av vederlagets størrelse. Nemnda kan gå detaljert inn i det enkelte aktuelle avtaleforhold og dets historiske grunnlag, og foreta en avveining av om - og i hvilken grad - et krav om rimelighet tilsier at avgiften bør få innvirkning på vederlaget. Det er derfor mye som taler for at det fortsatt bør overlates til nemnda å foreta slike rimelighetsvurderinger på fritt grunnlag.

Disse medlemmer mener mye kan tyde på at den vurdering og de forutsetninger som komiteen gjorde i den forrige proposisjonen kan være diskutabile i forhold til EU/EØS-retten. Ot.prp. nr. 46 (2004-2005) er i stor grad fremmet for å tilnærme norsk lov til EU/EØS-retten. Det vil derfor være uheldig om man nå vedtar en lovendring av den type departementet har foreslått.

Disse medlemmer ser det som mulig at departementet har rett i at fondsordningen vil kunne fremstå som tvilsom i EØS-sammenheng dersom lovendringen ikke vedtas, og at fondsordningen i så fall vil kunne stå i fare. Det vil imidlertid være til liten hjelp for Stortinget å forhindre dette ved å vedta en lovendring som i seg selv er tvilsom etter EU/EØS-retten, og på et senere tidspunkt vil skape problemer for norske kringkastingsselskap. Det vises her til at det har vært hevdet at lovendringen vil kunne føre til ugiftsøkninger for enkelte selskap på opp mot 50 pst.

Disse medlemmer ber om at departementet i samråd med nemnda, GRAMO og de berørte selskapene foretar en grundig utredning av fondsordningen og Stortingets opprinnelige intensjon om forholdet mellom avgift og vederlag, med spesiell fokus på denne problemstillingen i forhold til både EU/EØS-retten og norsk rett. Basert på de konklusjoner som fremkommer, kan det senere vurderes om det er mulig, ønskelig og/eller nødvendig å vedta den foreslåtte lovendringen - eller en justert versjon av denne.

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmene fra Fremskrittspartiet, viser til at spørsmålet

om forholdet mellom vederlaget til Gramo og avgift til fondet ble inngående drøftet i forbindelse med behandlingen av Ot.prp. nr. 15 (1999-2000), jf. Innst. O. nr. 67 (1999-2000) og at komiteens flertall da la til grunn at avgiften ikke skulle virke inn på vederlagets størrelse. Flertallet understreker at det er viktig å beholde den kulturpolitiske begrunnede fondsordningen - og at dette gjøres på en måte som ikke går på bekostning av de rettighetshavere som har krav på individuelt vederlag. Det må i denne sammenheng også vektlegges at departementet anser denne ordningen i samsvar med EØS-forpliktelsene. Flertallet tar ved dette ikke stilling til vederlagets størrelse, men legger til grunn at vederlaget skal fastsettes uavhengig av at man i Norge har valgt en kulturpolitisk positiv ordning i tillegg.

### **Opphavsrett i sameie mellom arvinger**

Komiteen viser til at etter åndsverkloven § 39k får de alminnelige regler om arv, ektefellers felleseie og rett til å sitte i uskiftet bo anvendelse på opphavsretten. Gjennom testament kan opphavsmannen gi bindende bestemmelser om utøvelse av opphavsretten, eller overlate til en person å gi slike bestemmelser. Der opphavsretten er gått over til flere i forening, gjelder § 6 om fellesverk hvis ikke annet er særskilt bestemt av opphavsmannen i testament.

Komiteen viser til at etter gjeldende rett har arvingene opphavsrett til verket i fellesskap. Skal et verk offentliggjøres for første gang, kreves det samtykke fra alle arvingene. Det samme gjelder hvis verket skal offentliggjøres på annen måte eller i en annen form enn tidligere. En enkelt arving kan da nedlegge veto, selv om flertallet av arvingene skulle ønske å utnytte verket.

Er et verk som arvinger i fellesskap har opphavsretten til offentliggjort i opphavsmannens levetid, har opphavsmannen selv ønsket at det gjøres kjent for andre. Om det etter opphavsmannens død blir aktuelt å offentliggjøre verket på en annen måte enn tidligere, må etter gjeldende rett alle arvingene være enige i en slik utnyttelse. En slik veto rett for den enkelte arving kan synes urimelig i forhold til de andre arvingene, og kan også i enkelte tilfeller være kulturpolitisk uheldig. Det kan hevdes at en enerett er til for å utnyttes, og når opphavsmannen selv har ønsket å gjøre verket kjent, kan en hensiktsmessig løsning være å la et flertall av arvingene avgjøre en eventuell annen offentliggjørelse av verket.

På denne bakgrunn foreslo departementet i høringsutkastet at § 39k endres slik at flertallet av arvingene vil kunne avgjøre også om et verk skal offentliggjøres på en annen måte eller i en annen form enn tidligere. Til verkets første offentliggjørelse må imidlertid alle arvingene samtykke med mindre slikt samtykke uttrykkelig eller stilltiende er gitt på forhånd.

Komiteen merker seg at departementet i proposisjonen viderefører forslaget fra høringsutkastet som innebærer at offentliggjorte verk flere arvinger i fellesskap har opphavsretten til, ikke lenger behandles på samme måte som fellesverk. I et fellesverk har den enkelte selv bidratt til den konkrete utformingen av verket. I et sameie bestående av en rekke arvinger vil i utgangspunktet ikke den ene være mer kvalifisert enn den andre til å vurdere om offentliggjørelse på annen måte eller i annen form bør finne sted.

Om et verk ikke er offentliggjort i opphavsmannens levetid, kan det være usikkert om opphavsmannen ønsket å gjøre verket kjent for andre enn sine nærmeste. Departementet vil derfor opprettholde regelen om at arvingene må være enstemmig i spørsmålet om første gangs offentliggjørelse av et verk. Reglene om arvingers utøvelse av opphavsrett til verk som ikke er offentliggjort, foreslås imidlertid tatt inn i åndsverkloven § 39k, fremfor å følge av gjeldende henvisning til § 6 om fellesverk. Departementet mener dette vil bidra til å gjøre reglene mer oversiktlige. Komiteen deler dette syn.

### Parallell-import

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet viser til Dokument nr. 8:30 (1992-1993), jf. Innst. O. nr. 138 (1992-1993). Den foreslåtte § 54 første ledd, bokstav e er en videreføring av forbudet mot parallell-import av åndsverk. Bestemmelsen ble i sin tid vedtatt for å beskytte de ordinære distribusjonskanalene, i den hensikt å sikre at man fikk inntekter som også kunne komme norsk kulturliv til gode. Forbudet har vist seg å være et lite hensiktsmessig kulturpolitisk tiltak, som har konkurransevridende effekt.

Disse medlemmer går imot forslaget til § 54 første ledd, bokstav e.

## 3. FORSLAG FRA MINDRETALL

### Forslag fra Høyre og Kristelig Folkeparti:

#### *Forslag 1*

§ 53a tredje ledd skal lyde:

Bestemmelsene i denne paragraf skal ikke være til hinder for forskning i kryptologi. Bestemmelsen i første ledd skal heller ikke være til hinder for privat brukers tilegnelse av verket på relevant avspillingsutstyr. Bestemmelsen skal heller ikke være til hinder for privat brukers overføring av lydopptak fra CD til avspiller for annet format innenfor reglene om kopiering til privat bruk i § 12. For tekniske innretninger til beskyttelse av et datamaskinprogram gjelder i stedet det som er bestemt i § 53c.

§ 12 siste ledd, siste komma skal lyde:

"(...), med mindre slik eksemplarframstilling er nødvendig etter § 53a tredje ledd.

### Forslag fra Fremskrittspartiet, Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet:

#### *Forslag 2*

Stortinget ber Regjeringen fremme forslag som bryter ned plattformbarrierene som brukerne opplever for å kunne benytte avspillere på Internett. Tilgangen til medieavspilling må være den samme for alle plattformbrukere, samtidig som rettighetshavernes legitime krav på beskyttelse ivaretas. Slike forslag legges fram tidsnok til å få virkning fra 2006.

### Forslag fra Fremskrittspartiet og Senterpartiet:

#### *Forslag 3*

§ 53a får følgende tillegg - nytt fjerde ledd:

Tekniske beskyttelsessystem skal utformes på en slik måte at de opphører å beskytte innholdet når rettighetsperiodens varighet går ut.

#### *Forslag 4*

§ 53a får følgende tillegg - nytt femte og sjette ledd:

For at effektivt teknisk beskyttelsessystem skal oppnå vern etter denne lov, forutsettes det at det finnes tilgjengelig lovlige avspillere for verk vernet av systemet på de tekniske plattformer der det er relevant å spille av beskyttede verk. Det forutsettes videre at spillerne på de ulike plattformene er av samme kvalitet, har de samme kapabiliteter og er tilgjengelig for forbrukerne.

Dersom den som kontrollerer et spesifikt teknisk beskyttelsessystem velger å ikke tilby avspillere på bestemte relevante tekniske plattformer, skal bestemmelsen i første ledd ikke være til hinder for at en uavhengig tredjepart utvikler, selger, reklamerer for, besitter og/eller bruker en slik avspiller. En slik spiller utviklet av tredjepart må imidlertid gi verkets opphavsperson det samme vern mot ulovlig eksemplarframstilling som den avspiller den imiterer.

### Forslag fra Fremskrittspartiet:

#### *Forslag 5*

§ 53a får følgende tillegg - nytt sjuende ledd:

Bestemmelsene i første ledd skal ikke være til hinder for utøvelse av rettigheter beskrevet i § 39i.

#### *Forslag 6*

§ 53d får følgende tillegg:

Det er likevel lov å fjerne rettighetsinformasjon i slike midlertidige eksemplarer som er nevnt i § 11a

og i privatbrukskopier som beskrevet i § 12, hvis dette er nødvendig for å muliggjøre ellers lovlig bruk.

#### Forslag fra Sosialistisk Venstreparti:

##### Forslag 7

Stortinget ber Regjeringen overvåke i hvilket omfang utskrifter av digitaliserte verk vil foregå på biblioteker, arkiv og museer og universiteter/høyskoler, og på denne bakgrunn vurdere tiltak for å sikre at rettighetshavere opprettholder sine vederlag uavhengig av hvilken teknologi brukerne benytter.

#### 4. KOMITEENS TILRÅDING

Komiteen viser til sine merknader og til proposisjonen og rår Odelstinget til å gjøre slikt

vedtak til lov

om endringer i åndsverkloven m.m.

##### I

I lov 12. mai 1961 nr. 2 om opphavsrett til åndsverk m.v. (åndsverkloven) gjøres følgende endringer:

§ 2 skal lyde:

Opphavsretten gir innen de grenser som er angitt i denne lov, enerett til å råde over åndsverket ved å fremstille *varig eller midlertidig* eksemplar av det og ved å gjøre det tilgjengelig for almenheten, i opprinnelig eller endret skikkelse, i oversettelse eller bearbeidelse, i annen litteratur- eller kunstart eller i annen teknikk.

Som fremstilling av eksemplar regnes også overføring til innretning som kan gjengi verket.

*Verket gjøres tilgjengelig for allmennheten når*

- a) *eksemplar av verket frembys til salg, utleie eller utlån eller på annen måte spres til allmennheten,*
- b) *eksemplar av verket vises offentlig uten bruk av tekniske hjelpemidler, eller*
- c) *verket fremføres offentlig.*

*Som offentlig fremføring regnes også kringkasting eller annen overføring i tråd eller trådløst til allmennheten, herunder når verket stilles til rådighet på en slik måte at den enkelte selv kan velge tid og sted for tilgang til verket.*

§ 8 første ledd andre punktum skal lyde:

Et kunstverk er offentliggjort også når opphavsmannen har overdratt eksemplar av verket og dette er gjort tilgjengelig for allmennheten i medhold av §§ 19, 20, 23, 23a og 24.

Ny overskrift Kapittel 2 skal lyde:

#### **Avgrensning av opphavsretten og forvaltning av rettigheter ved avtalelisens**

Ny avsnittoverskrift foran ny § 11a skal lyde:

##### ***Visse midlertidige eksemplar***

Ny § 11a skal lyde:

*Når tilfeldig eller forbigående fremstilling av midlertidige eksemplar utgjør en integrert og vesentlig del av en teknisk prosess som har til eneste formål å muliggjøre*

- a) *lovlig bruk av et verk, eller*
- b) *en overføring i nettverk av et mellomledd på vegne av tredjeparter,*

*omfattes slik eksemplarfremstilling ikke av eneretten etter § 2, med mindre den har selvstendig økonomisk betydning.*

*Bestemmelsen i første ledd gjelder ikke for datamaskinprogrammer og databaser.*

§ 12 skal lyde:

Når det ikke skjer i ervervsøyemed, kan enkelte eksemplar av et offentliggjort verk fremstilles til privat bruk. Slike eksemplar må ikke utnyttes i annet øyemed. *Opphavsmennene gis en rimelig kompensasjon gjennom årlige bevilgninger over statsbudsjettet. Kongen kan fastsette nærmere regler om fordeling av kompensasjonen.*

Bestemmelsen i første ledd gir ikke rett til å

- a) *ettergjøre bygningskunst gjennom oppføring av byggverk,*
- b) *fremstille maskinlesbare eksemplar av datamaskinprogram,*
- c) *fremstille maskinlesbare eksemplar av databaser i maskinlesbar form, eller*
- d) *fremstille eksemplar av kunstverk ved fotokopiering, avstøpning, avtrykk eller tilsvarende fremgangsmåte når eksemplaret kan oppfattes som originaleksemplar.*

Bestemmelsen i første ledd gir ikke rett til å la fremstillingen utføre ved fremmed hjelp når det gjelder:

- a) *musikkverk,*
- b) *filmverk,*
- c) *skulptur, billedvev og gjenstander av kunsthåndverk og kunstindustri, eller*
- d) *kunstnerisk gjengivelse av andre kunstverk.*

*Funksjonshemmede kan uten hinder av denne bestemmelse la fremstilling av musikk- og filmverk utføre ved fremmed hjelp som ikke medvirker i ervervsøyemed, når dette er nødvendig på grunn av funksjonshemmingen.*

*Det er ikke tillatt å fremstille eksemplar etter denne paragraf på grunnlag av en gjengivelse av verket i strid med § 2, eller på grunnlag av et eksemplar som har vært gjenstand for eller er resultat av en omgåelse av vernede tekniske beskyttelsessystemer, med mindre slik eksemplarfremstilling er nødvendig etter § 53a tredje ledd andre punktum.*

Avsnittoverskriften foran § 13 skal lyde:

***Bruk av verk i undervisningsvirksomhet***

§ 13 skal lyde:

*Lærere og elever kan for bruk i undervisningen gjøre opptak av sin egen fremføring av verk. Opptak som nevnt må ikke utnyttes i annet øyemed.*

*Kongen kan bestemme at skoler og andre undervisningsinstitusjoner vederlagsfritt kan gjøre opptak av kringkastingssending for tidsforskutt bruk.*

Ny avsnittoverskrift foran ny § 13a skal lyde:

***Tvangslisens for bruk av verk i undervisningsvirksomhet***

Ny § 13a skal lyde:

*Av utgitt verk kan det fremstilles eksemplar til bruk ved offentlig eksamen. Opphavsmannen har krav på vederlag.*

Ny avsnittoverskrift foran ny § 13b skal lyde:

***Avtalelisens for bruk av verk i undervisningsvirksomhet***

Ny § 13b skal lyde:

*Til bruk i egen undervisningsvirksomhet kan det fremstilles eksemplar av utgitt verk, når betingelsene for avtalelisens etter § 36 første ledd er oppfylt. På samme vilkår kan det gjøres opptak av kringkastingssending. Dette gjelder likevel ikke der kringkastingssendingen består av filmverk som må oppfattes som også bestemt til annen bruk enn fremføring gjennom fjernsyn, med mindre det i sendingen bare er benyttet mindre deler av verket.*

*Opptakssentral som er godkjent av departementet, kan til bruk i undervisningsvirksomhet gjøre opptak som nevnt i første ledd, når den oppfylder betingelsene for avtalelisens etter § 36 første ledd.*

*Eksemplar fremstilt med hjemmel i første og andre ledd kan bare benyttes innenfor den undervisningsvirksomhet som omfattes av avtalen etter § 36.*

*Kongen gir forskrifter om oppbevaring og bruk av opptak etter første og andre ledd.*

Avsnittoverskriften foran § 14 skal lyde:

***Avtalelisens for bruk av verk i institusjoner, ervervsvirksomheter mv.***

§ 14 skal lyde:

*Offentlige og private institusjoner, organisasjoner og ervervsvirksomheter kan til bruk innenfor sin virksomhet fremstille eksemplar av utgitt verk når de oppfylder betingelsene for avtalelisens etter § 36 første ledd. På samme vilkår kan det gjøres opptak av kringkastingssending. Dette gjelder likevel ikke der kringkastingssendingen består av filmverk som må oppfattes som også bestemt til annen bruk enn fremføring gjennom fjernsyn, med mindre det i sendingen bare er benyttet mindre deler av verket.*

*Eksemplar fremstilt med hjemmel i første ledd kan bare utnyttes innenfor den virksomhet som omfattes av avtalen etter § 36.*

Avsnittoverskriften foran § 16 skal lyde:

***Eksemplarfremstilling i arkiv, bibliotek og museer mv.***

§ 16 skal lyde:

*Kongen kan gi regler om rett for arkiv, bibliotek, museer og undervisnings- og forskningsinstitusjoner til å fremstille eksemplar av verk for konserverings- og sikringsformål og andre særskilte formål. Bestemmelsen gjelder ikke for ervervsmessig bruk.*

*Kongen kan gi regler om at arkiv, bibliotek, museer og undervisningsinstitusjoner ved hjelp av terminaler i egne lokaler, kan gjøre verk i samlingene tilgjengelig for enkeltpersoner når det skjer til forskningsformål eller private studieformål.*

Ny avsnittoverskrift foran ny § 16a skal lyde:

***Avtalelisens for bruk av verk i arkiv, bibliotek og museer***

Ny § 16a skal lyde:

*Arkiv, bibliotek og museer som angitt i § 16 første ledd kan fremstille eksemplar av utgitte verk i samlingene og gjøre slike verk tilgjengelig for allmennheten når betingelsene for avtalelisens etter § 36 første ledd er oppfylt.*

Avsnittoverskriften foran § 17 skal lyde:

***Eksemplarfremstilling til bruk for funksjonshemmede***

§ 17 skal lyde:

*Av utgitt litterært eller vitenskapelig verk eller musikkverk kan det i annen form enn lydopptak fremstilles eksemplar bestemt til bruk for blinde,*

svaksynte og andre som på grunn av funksjonshemning ikke kan tilegne seg verket på vanlig måte. Utgitt litterært eller vitenskapelig verk kan gjengis på film, med eller uten lyd, bestemt til bruk for hørsels- eller talehemmede. *Bestemmelsen gjelder ikke for ervervsmessig bruk.*

Bestemmelsene i første ledd gir ikke rett til kopiering av eksemplar som andre har fremstilt med særlig henblikk på bruk som der nevnt.

Ny avsnittoverskrift foran ny § 17a skal lyde:

***Tvangslisens for fremstilling og bruk av opptak for funksjonshemmede***

Ny § 17a skal lyde:

Kongen kan bestemme at nærmere angitt organisasjon og bibliotek for *vederlagsfri bruk* for funksjonshemmede skal ha rett til på nærmere fastsatte vilkår å fremstille eksemplar av utgitt litterært eller vitenskapelig verk gjennom opptak på innretning som kan gjengi det. I tilslutning til teksten kan offentliggjort kunstverk og offentliggjort fotografisk verk gjengis på opptaket. Opphavsmannen har krav på vederlag som utredes av staten. *Bestemmelsen gjelder ikke for ervervsmessig bruk.*

Ny avsnittoverskrift foran ny § 17b skal lyde:

***Avtalelisens for fremstilling og bruk av opptak for funksjonshemmede***

Ny § 17b skal lyde:

Kongen kan gi forskrifter om rett til å gjøre opptak av utgitt film eller bilde, med eller uten lyd, og av utsendt kringkastingsprogram, som ikke vesentlig inneholder musikkverk. Forskriftene kan bare gjelde slik bruk som nevnt i § 17a, og bare komme til anvendelse når den som gjør opptaket oppfyller betingelsene for avtalelisens etter § 36 første ledd.

§ 18 skal lyde:

I samleverk, bestemt til bruk ved gudstjeneste eller undervisning, sammenstilt av verk fra et større antall opphavsmenn, kan det gjengis mindre deler av litterære eller vitenskapelige verk og musikkverk eller slike verk av lite omfang, når fem år er gått etter utløpet av det år da verket ble utgitt. I tilslutning til teksten kan også kunstverk og fotografisk verk gjengis når fem år er gått etter utløpet av det år da verket ble offentliggjort. Verk som er utarbeidet til bruk ved undervisning, må ikke gjengis i et samleverk med samme formål. *Bestemmelsene gir ikke rett til gjengivelse i maskinlesbar form.*

*Opphavsmannen har krav på vederlag.*

§ 19 skal lyde:

Er et eksemplar av et verk solgt med opphavsmannens samtykke, kan eksemplaret spres videre blant allmennheten. Det samme gjelder eksemplar av offentliggjort verk, og ethvert eksemplar av kunstverk eller fotografisk verk, som opphavsmannen på annen måte har overdratt. *Bestemmelsene gjelder bare der eksemplaret er solgt eller overdratt som nevnt innenfor Det europeiske økonomiske samarbeidsområde, med mindre eksemplaret er ervervet av en person til privat bruk eller spres videre ved utlån eller utleie.*

Bestemmelsen i første ledd gir, med unntak for byggverk og bruksgjenstander, ikke adgang til utleie. Heller ikke gir bestemmelsen adgang til utlån av maskinlesbart eksemplar av datamaskinprogram. Ligestilt med leie er bytte som drives som organisert virksomhet.

§ 20 tredje punktum oppheves.

§ 21 skal lyde:

Et utgitt verk kan fremføres offentlig ved gudstjeneste og undervisning. *Har opphavsmannen overdratt eksemplar av et kunstverk eller et fotografisk verk, eller er slike verk offentliggjort, kan verket fremføres offentlig i forbindelse med undervisning.*

Også ellers kan utgitt verk fremføres offentlig:

- a) ved tilstelninger der fremføring av åndsverk ikke er det vesentlige, såfremt tilhørerne eller tilskuerne har adgang uten betaling, og tilstelningen heller ikke indirekte finner sted i ervervsøyemed,
- b) ved ungdomstevner som ikke arrangeres i ervervsøyemed.

Denne paragraf gjelder ikke for filmverk, scenisk fremføring av sceneverk eller fremføring av databaser ved ervervsmessig undervisning. Paragrafen gir heller ikke rett til fremføring ved kringkasting. *Innenfor ervervsmessig undervisning gir den heller ikke rett til annen trådbunden eller trådløs overføring til allmennheten.* Adgangen til fremføring ved undervisning gjelder ikke fremføring innen rammen av organisert konsertvirksomhet.

Avsnittoverskriften foran § 23 skal lyde:

***Gjengivelse av kunstverk mv.***

§ 23 skal lyde:

Offentliggjort kunstverk og offentliggjort fotografisk verk kan gjengis i tilslutning til teksten i kritisk eller vitenskapelig fremstilling som ikke er av allmennopplysende karakter, når det skjer i samsvar med god skikk og i den utstrekning formålet betinger.

Med samme begrensning kan offentliggjort fotografisk verk mot vederlag gjengis også i kritisk eller



vitenskapelig fremstilling av allmennopplysende karakter og *i tilslutning til teksten* i skrifter bestemt til bruk i opplæring.

Offentliggjort personbilde *i form av fotografisk verk* kan gjengis i skrift av biografisk innhold.

*Bestemmelsene i denne paragraf gir ikke rett til gjengivelse i maskinlesbar form, med mindre det gjelder en ikke-ervervsmessig gjengivelse etter første ledd.*

Ny § 23a skal lyde:

Offentliggjort kunstverk og offentliggjort fotografisk verk kan gjengis i aviser, tidsskrifter og kringkasting ved omtale av dagshending. Dette gjelder likevel ikke verk som er skapt med henblikk på gjengivelse i aviser, tidsskrifter eller kringkasting. Opphavsmannen har krav på vederlag med mindre det gjelder dagshending knyttet til det verket som gjengis.

Er et kunstverk eller et fotografisk verk utgitt, eller har opphavsmannen overdratt eksemplarer av verk som nevnt, kan verket medtas i aviser, tidsskrifter, bøker, ved film og i kringkasting, såfremt verket utgjør en del av bakgrunnen eller på annen måte spiller en underordnet rolle i sammenhengen.

§ 24 skal lyde:

Kunstverk og fotografisk verk som inngår i en samling eller som utstilles eller utbys til salg, kan avbildes i katalog over samlingen og i meddelelse om utstillingen eller salget. *Katalog kan bare fremstilles ved trykking, fotokopiering eller lignende metode.*

Kunstverk og fotografisk verk kan også avbildes når det varig er satt opp på eller ved offentlig plass eller ferdselsvei. Dette gjelder likevel ikke når verket klart er hovedmotiv og gjengivelsen utnyttes ervervsmessig.

Byggverk kan fritt avbildes.

§ 30 skal lyde:

Norsk rikskringkasting og etter Kongens bestemmelse andre kringkastingsforetak har rett til mot vederlag å kringkaste et utgitt verk *når betingelsene for avtalelisens etter § 36 første ledd er oppfylt*. Tilsvarende gjelder for offentliggjort kunstverk og offentliggjort fotografisk verk.

*Ved satellittkringkasting får bestemmelsene i første ledd ikke anvendelse med mindre sendingen av samme kringkastingsforetak samtidig kringkastes her i riket over jordbundet nett.*

Bestemmelsene i første ledd gjelder ikke sending ved tråd. De gjelder ikke for sceneverk og filmverk, og heller ikke for andre verk dersom opphavsmannen overfor foretaket har nedlagt forbud mot kringkasting, eller det ellers er særlig grunn til å anta at han motsetter seg at verket kringkastes.

Gjeldende § 33 oppheves.

Gjeldende § 32 blir § 33.

Ny avsnittoverskrift foran § 32 skal lyde:

### ***Avtalelisens for bruk av verk i kringkastingsforetaks samlinger***

§ 32 skal lyde:

*Norsk rikskringkasting og andre som har konsekvensjon til å drive kringkasting har rett til bruk av offentliggjort verk i sine samlinger ved*

a) *ny kringkasting, eller*

b) *overføring på en slik måte at den enkelte selv kan velge tid og sted for tilgang til verket når betingelsene for avtalelisens i § 36 første ledd er oppfylt.*

*Denne paragraf gjelder bare for verk som ble kringkastet før 1. januar 1997 og som inngår i kringkastingsforetakets egne produksjoner. Paragrafen gjelder ikke dersom opphavsmannen har nedlagt forbud mot slik bruk av verket eller det ellers er særlig grunn til å anta at han motsetter seg slik bruk.*

§ 35 første ledd første punktum skal lyde:

Vederlag etter §§ 13a, 17a, 18, 23 og 45b kan enhver av partene kreve fastsatt på bindende måte etter regler som Kongen gir.

§ 36 første ledd skal lyde:

Når det foreligger avtale med organisasjon som nevnt i § 38a som tillater slik bruk av verk som nevnt i §§ 13b, 14, 16a, 17b, 30, 32 og 34, har bruker som omfattes av avtalen, overfor rettighetshaver som ikke er omfattet, rett til på samme område og på samme måte å utnytte verk av samme art som dem avtalen gjelder (avtalelisens). Bestemmelsen gjelder bare for bruk som skjer i samsvar med det avtalen fastsetter. Bestemmelsen gjelder ikke i forhold til kringkastingsforetaks rettigheter i sine sendinger.

§ 37 skal lyde:

Ved bruk av verk etter § 36 er det som avtalen, nemnda eller den organisasjon som mottar vederlaget for bruken, bestemmer om innkreving og fordeling av vederlaget, bindende også for rettighetshavere som ikke representeres av organisasjonen. Utenforstående rettighetshavere skal ha samme rett som organiserte til å få del i midler og goder som utdeles fra eller som vesentlig er bekostet av vederlaget.

Uansett bestemmelsen i første ledd kan en utenforstående rettighetshaver som sannsynliggjør at hans verk er brukt etter § 36, kreve at vederlag for dette skal utbetales til ham. Kravet *må fremsettes innen tre år etter utløpet av det år bruken fant sted,*

og kan bare rettes mot den organisasjonen som i medhold av § 36 har innkrevd vederlag. Vederlagets størrelse kan hver av partene kreve fastsatt etter regler som Kongen gir.

§ 38 skal lyde:

Kommer avtale etter §§ 13b, 14, 16a, 17b, 30 og 32 ikke i stand, kan hver av partene kreve meglingsregler som Kongen gir. Er partene enige om det, kan tillatelse til og vilkår for eksemplarframstillingen fastsettes etter reglene gitt med hjemmel i § 35 første ledd. Fastsettelsen får samme virkning som avtale etter § 36 første ledd.

Er partene i avtaler etter §§ 13b, 14, 16a, 17b, 30 og 32 enige om det, kan tvist om tolkingen av avtalen på bindende måte avgjøres etter reglene gitt med hjemmel i § 35 første ledd.

Kommer avtale med kringkastingsforetak om adgang til å gjøre opptak av foretakets sendinger for slik bruk som omfattes av §§ 13b, 14 eller 17b, ikke i stand, gjelder bestemmelsen i første ledd første og andre punktum tilsvarende. Ved tvist om tolking av slik avtale får bestemmelsen i andre ledd tilsvarende anvendelse.

Er de berørte parter enige om det, kan tvist om tolking av avtale om slik videresending som nevnt i § 34 på bindende måte avgjøres av den nemnd som er omtalt i § 35 andre ledd.

§ 38a skal lyde:

Avtale som skal ha virkning som nevnt i § 36 første ledd, må inngås av organisasjon som på området representerer en vesentlig del av opphavsmennene til de verk som brukes i Norge, og som er godkjent av departementet. For bruk på nærmere angitte områder kan Kongen bestemme at den organisasjon som godkjennes, må være en felles organisasjon for de berørte rettighetshavere.

Kongen kan gi nærmere bestemmelser om kontroll med organisasjoner og fond som mottar vederlag til videre fordeling.

§ 38b skal lyde:

Organisasjon som nevnt i § 38a kan, så lenge rettighetshaveren ikke har motsatt seg det, kreve at det overfor bruker som ikke har inngått avtale som nevnt i § 36, ved dom nedlegges forbud mot ulovlig utnyttelse av verk på en måte som omfattes av bestemmelsene i §§ 13b, 14, 16a, 17b, 30, 32 eller 34. Det samme gjelder overfor bruker som er part i en avtale som nevnt og som unnlater å betale det avtalte vederlag.

Organisasjon som nevnt i § 38a kan, så lenge rettighetshaveren ikke har motsatt seg det, likeledes reise krav etter denne lovs §§ 55 og 56 overfor den som har foretatt ulovlig bruk som nevnt i første ledd. Har den som ulovlig har utnyttet et verk innfridd organi-

sjasjonens krav, kan rettighetshaverens krav i anledning samme utnyttelse bare rettes mot organisasjonen, som da plikter å erlegge hva rettighetshaveren har krav på.

§ 39k skal lyde:

Ved opphavsmannens død får reglene om arv, ektefellers felleseie og gjenlevende ektefelles rett til å sitte i uskiftet bo anvendelse på opphavsretten.

Gjennom testament kan opphavsmannen, med bindende virkning også for ektefelle og livsarvinger, gi bestemmelser om utøvelse av opphavsretten eller overlate til en annen å gi slike bestemmelser.

Er opphavsretten ved arv fra opphavsmannen gått over til flere i forening, kreves samtykke fra alle arvingene til verkets første offentliggjørelse hvis de eller opphavsmannen ikke uttrykkelig eller stilltiende har samtykket på forhånd. Ved spørsmål om offentliggjørelse av verket på annen måte eller i en annen form enn tidligere er det likevel tilstrekkelig at det er gitt samtykke fra arvinger som regnet etter arvelodd utgjør et flertall. Ny offentliggjørelse på samme måte kan hver av arvingene forlange eller gi samtykke til. Enhver av arvingene kan påtale krenkelser av opphavsretten. Dette ledd gjelder bare der ikke annet følger av bestemmelse etter andre ledd.

Overtredelse av bestemmelse nevnt i andre ledd eller av bestemmelsene i §§ 3 og 11 andre ledd, kan påtales så vel av gjenlevende ektefelle som av enhver av opphavsmannens slektninger i rett opp- eller nedstigende linje, søsken, eller av den som er oppnevnt i medhold av andre ledd.

§ 42 skal lyde:

En utøvende kunstner har, innen de grenser som er angitt i denne lov, enerett til å råde over sin fremføring av et verk ved å

- a) gjøre varig eller midlertidig opptak av fremføringen,
- b) fremstille varig eller midlertidig eksemplar av et opptak av fremføringen, og
- c) gjøre fremføringen eller opptak av den tilgjengelig for allmennheten. For offentlig fremføring av lydopptak gjelder likevel bestemmelsene i § 45b, med mindre fremføringen skjer på en slik måte at den enkelte selv kan velge tid og sted for tilgang til opptaket.

Vernet etter denne bestemmelse varer i 50 år etter utløpet av det år fremføringen fant sted. Dersom opptaket i løpet av dette tidsrom offentliggjøres varer vernet i 50 år etter utløpet av det år opptaket første gang ble offentliggjort.

Når eksemplar av et opptak som gjengir en utøvende kunstners fremføring av et verk med kunstnerens samtykke er solgt innenfor Det europeiske økonomiske samarbeidsområde, kan eksemplaret spres

videre på annen måte enn ved utleie. Det samme gjelder når kunstneren innenfor dette område har overdratt eksemplarer av offentliggjort lydopptak eller film som gjengir slik fremføring.

Når ikke annet er avtalt, omfatter en avtale om innspilling på film av en utøvende kunstners fremføring, også retten til å leie ut eksemplarer av filmen.

Bestemmelsene i §§ 2, 3, 6 til 8, 11 til 17, 17b, 18, 21, 22, 25, 27, 28, 31, 32, 33 til 39c, 39k til 39m og 50 gjelder tilsvarende.

§ 43 femte ledd skal lyde:

Bestemmelsene i §§ 2 andre og tredje ledd, 6 til 8, 11a til 22, 25, 27, 28, 30 til 38b og 39h fjerde og femte ledd gjelder tilsvarende.

§ 43a tredje ledd skal lyde:

Bestemmelsene i §§ 2 andre og tredje ledd, 3, 6 til 9, 11 til 21, 23 til 28, 30 til 39f og 39j til 39l, gjelder tilsvarende for fotografiske bilder i samme utstrekning som de gjelder for fotografiske verk.

§ 45 skal lyde:

*En tilvirker av lydopptak og film har, innen de grenser som følger av denne lov, enerett til å råde over opptaket ved å fremstille varig eller midlertidig eksemplarer av det og å gjøre opptaket tilgjengelig for allmennheten. For offentlig fremføring av lydopptak gjelder likevel bestemmelsene i § 45b, med mindre fremføringen skjer på en slik måte at den enkelte selv kan velge tid og sted for tilgang til opptaket.*

*Vernet etter denne bestemmelse varer i 50 år etter utløpet av det år innspillingen fant sted. Dersom opptaket i løpet av dette tidsrom offentliggjøres varer vernet i 50 år etter utløpet av det år opptaket første gang ble offentliggjort.*

Når eksemplarer av et lydopptak eller en film med tilvirkerens samtykke er solgt innenfor Det europeiske økonomiske samarbeidsområde, kan eksemplaret spres videre på annen måte enn ved utleie. Det samme gjelder når tilvirkeren innenfor dette område har overdratt eksemplarer av offentliggjort lydopptak eller film.

Bestemmelsene i §§ 2, 7, 8, 11a til 17, 17b, 18, 21, 22, 25, 27, 28 og 31 til 38b gjelder tilsvarende.

§ 45a femte ledd skal lyde:

Bestemmelsene i §§ 7, 8, 11a til 13a, 15, 16, 18, 21 første ledd, 22, 25, 27, 28, 31, 33, 35 og 38 tredje og fjerde ledd gjelder tilsvarende.

§ 45b skal lyde:

*Lydopptak av utøvende kunstners prestasjoner kan innenfor det i § 45 nevnte tidsrom mot vederlag gjøres tilgjengelig for allmennheten ved offentlig*

*fremføring. Dette gjelder ikke for overføring på en slik måte at den enkelte selv kan velge tid og sted for tilgang til opptaket.*

Så vel tilvirkeren av opptaket som de utøvende kunstnere hvis fremføring gjengis, har krav på vederlag. Har to eller flere kunstnere samvirket ved fremføringen, må de gjøre vederlagskravet gjeldende i fellesskap. Overfor de vederlagspliktige må vederlagskravet gjøres gjeldende gjennom oppkreivings- og fordelingsorganisasjon som er godkjent av vedkommende departement. Kongen kan gi nærmere regler om oppkreivning og fordeling av vederlag. *Vederlagets størrelse skal fastsettes uavhengig av avgiftsplikten etter § 3 i lov 14. desember 1956 nr. 4 om avgift på offentlig framføring av utøvende kunstners prestasjoner mv.*

*Rettighetshavere som ikke er medlem av organisasjon godkjent etter andre ledd, må selv fremsette krav på vederlag overfor organisasjonen. Kravet må fremsettes innen tre år etter utløpet av det år opptaket ble fremført.*

Bestemmelsene i §§ 3, 21, 22 og 25, jf. § 11, og § 39k fjerde ledd, har tilsvarende anvendelse.

Det som er bestemt i denne paragraf gjelder ikke for lydfilm. *For offentlig fremføring av lydopptak som ikke er vernet etter åndsverkloven, gjelder lov 14. desember 1956 nr. 4 om avgift på offentlig framføring av utøvende kunstners prestasjoner mv.*

Nytt kapittel 6a skal lyde:

### **Kapittel 6a. Bestemmelser til vern for tekniske beskyttelsessystemer og elektronisk rettighetsinformasjon**

#### ***Forbud mot omgåelse mv. av effektive tekniske beskyttelsessystemer***

*§ 53a. Det er forbudt å omgå effektive tekniske beskyttelsessystemer som rettighetshaver eller den han har gitt samtykke benytter for å kontrollere eksemplarfremstilling eller tilgjengeliggjøring for allmennheten av et vernet verk.*

*Det er videre forbudt å:*

- selge, leie ut eller på annen måte distribuere,*
- produsere eller innføre for distribusjon til allmennheten,*
- reklamere for salg eller utleie av,*
- besitte for ervervsmessige formål, eller*
- tilby tjenester i tilknytning til*

*innretninger, produkter eller komponenter som frembys med det formål å omgå effektive tekniske beskyttelsessystemer, kun har begrenset ervervsmessig nytte for annet enn slikt formål, eller i hovedsak er utviklet for å muliggjøre eller forenkle slik omgåelse.*

*Bestemmelsen i denne paragraf skal ikke være til hinder for forskning i kryptologi. Bestemmelsen i første ledd skal heller ikke være til hinder for privat bru-*

kers tilegnelse av lovlig anskaffet verk på det som i alminnelighet oppfattes som relevant avspillingsutstyr. For tekniske innretninger til beskyttelse av et datamaskinprogram gjelder i stedet det som er bestemt i § 53c.

Bestemmelsene i denne paragraf skal ikke være til hinder for eksemplarframstilling etter § 16.

#### **Adgangen til bruk av verk når effektive tekniske beskyttelsessystemer er anvendt**

§ 53b. Rettighetshaver skal påse at den som har lovlig tilgang til et vernet verk, uten hinder av effektive tekniske beskyttelsessystemer kan gjøre bruk av verket, herunder fremstille nye eksemplarer, i henhold til §§ 13a, 15, 16, 17, 17a, 21, 26-28 og 31.

Dersom rettighetshaver etter begjæring fra berettiget etter bestemmelsene ovenfor ikke gir tilgang som nevnt i første ledd, kan han etter begjæring fra den berettigede pålegges å gi slike opplysninger eller annen bistand som er nødvendig for å muliggjøre bruk av verket i samsvar med formålet. Begjæring rettes til nemnd opprettet av departementet etter regler som Kongen gir. Nemnda kan i tillegg til pålegg som nevnt, bestemme at berettiget etter nevnte bestemmelser uten hinder av § 53a kan omgå anvendte tekniske beskyttelsessystemer dersom rettighetshaver ikke overholder den frist nemnda setter for å etterkomme pålegget.

Eksemplar av verk som faller inn under lov om avleveringsplikt for allment tilgjengelege dokument av 9. juni 1989 nr. 32, skal likevel alltid utstyres med nødvendig informasjon til at omgåelse av tekniske beskyttelsessystemer for lovlig eksemplarframstilling, er mulig. Bestemmelsene i denne paragraf gjelder ikke der vernet verk på avtalte vilkår ved overføring stilles til rådighet for allmennheten på en slik måte at den enkelte selv kan velge tid og sted for tilgang til verket.

Bestemmelsene i denne paragraf gjelder ikke for datamaskinprogram. Kongen kan fastsette at enkelte institusjoner innen abm-sektoren automatisk får avlevert nødvendig informasjon til at omgåelse av tekniske beskyttelsessystemer for lovlig eksemplarframstilling, skal være mulig.

#### **Tekniske innretninger til beskyttelse av et datamaskinprogram**

§ 53c. Omsetning av, eller besittelse i ervervsøyemed av et hvilket som helst middel hvis eneste formål er å gjøre det lettere ulovlig å fjerne eller omgå tekniske innretninger til beskyttelse av et datamaskinprogram, er forbudt.

#### **Forbud mot fjerning eller endring av elektronisk rettighetsinformasjon**

§ 53d. Det er forbudt uten rettighetshaverens samtykke

- a) å fjerne eller endre elektronisk rettighetsinformasjon som rettighetshaveren har føyet til et vernet verk, og som enten inngår i et eksemplar eller fremtrer i forbindelse med at verket gjøres tilgjengelig for allmennheten, eller
- b) å innføre et eksemplar for spredning, omsette eller på annen måte gjøre et vernet verk tilgjengelig for allmennheten der elektronisk rettighetsinformasjon er fjernet eller endret i strid med bokstav a

dersom handlingen i bokstav a eller b foranlediger, muliggjør, letter eller skjuler en krenkelse av opphavsrett.

#### **Arbeider vernet etter 5. kapittel**

§ 53e. Det som i dette kapittel sies om verk, gjelder tilsvarende for arbeider vernet etter 5. kapittel.

§ 54a oppheves.

§ 54 skal lyde:

Med bøter eller fengsel inntil tre måneder straffes den som forsettlig eller uaktsomt bryter denne lov ved:

- a) å overtre bestemmelser gitt til vern for opphavsretten i eller i medhold av 1. og 2. kapittel, bestemmelsene i § 39j eller § 41a, eller forbud nedlagt etter § 35 eller § 48, eller bestemmelser utferdiget av opphavsmannen etter § 39k andre ledd,
- b) å overtre bestemmelser gitt i eller i medhold av 5. kapittel og kapittel 6a, §§ 45c, 46, 47 eller 48 siste ledd,
- c) å innføre eksemplar av åndsverk eller av arbeider og opptak som nevnt i §§ 42, 43, 43a, 45 og 45a i hensikt å gjøre dem tilgjengelige for allmennheten, når eksemplarene er fremstilt utenfor riket under slike forhold at en tilsvarende framstilling her i riket ville vært i strid med loven, eller
- d) å fremby eller på annen måte gjøre tilgjengelig for allmennheten arbeider eller opptak som er nevnt i §§ 42, 43, 43a, 45 eller 45a, når eksemplarene er fremstilt i strid med disse bestemmelser eller innført i strid med bokstav c i paragrafen her,
- e) å innføre eksemplar av opptak som nevnt i § 45 i den hensikt å gjøre dem tilgjengelig for allmennheten i ervervsøyemed, når tilvirkeren ikke har samtykket til innførselen og eksemplar av samme opptak med samtykke av tilvirkeren frembys her i riket. Departementet kan i forskrifter gjøre unntak fra denne bestemmelsen for innførsel av eksemplar fra nærmere bestemte land.

*Ved overtredelse av bestemmelsen i § 12 fjerde ledd, gjelder første ledd i paragrafen her likevel bare dersom handlingen er forsettlig.*

*Medvirkning til overtredelse som nevnt i første og andre ledd straffes på samme måte.*

Er overtredelse som nevnt i første og annet ledd forsettlig, og foreligger det særlig skjerpene forhold, er straffen bøter eller fengsel inntil tre år. Ved vurderingen av om særlig skjerpene forhold foreligger, skal det først og fremst legges vekt på den skade som er påført rettshavere og andre, den vinning som lovovertrederen har hatt og omfanget av overtredelsen for øvrig.

Forsøk på forsettlig overtredelse som nevnt i første til fjerde ledd kan straffes likt med den fullbyrdete overtredelse.

Den som forsettlig eller uaktsomt unnlater å påføre de i § 52 nevnte opplysninger på et verk som han forestår trykkingen av, straffes med bøter.

Overtredelse av fjerde ledd jf. femte ledd påtales av det offentlige. Overtredelse av de øvrige bestemmelser i paragrafen her påtales ikke av det offentlige med mindre det begjæres av fornærmede eller en organisasjon, jf. åttende ledd, eller finnes påkrevd av allmenne hensyn.

Er denne lov overtrådt ved at et verk er brukt på en måte som er nevnt i §§ 13b, 14, 16a, 17b, 30, 32 og 34, kan påtale begjæres også av den organisasjon som kan inngå avtale etter § 36, så lenge fornærmede ikke motsetter seg det.

§ 55 nytt tredje ledd skal lyde:

*Bestemmelsene i denne paragraf kan ikke anvendes overfor den som fremstiller eller medvirker til fremstilling av eksemplar i strid med bestemmelsen i § 12 fjerde ledd, med mindre handlingen er forsettlig.*

§ 60 andre ledd skal lyde:

Eksemplar som er lovlig fremstilt før lovens ikrafttreden, kan fremdeles spres *til allmennheten* eller vises *offentlig*, likevel slik at bestemmelsene om utleie i §§ 19, 42 og 45 og bestemmelsene i § 19 om utlån av maskinlesbart eksemplar av datamaskinprogram får anvendelse også i disse tilfelle.

## II

I lov 14. desember 1956 nr. 4 om avgift på offentlig framføring av utøvende kunstners prestasjoner m.v. skal § 3 andre ledd første punktum lyde:

Avgiftsplikten omfatter ikke offentlig framføring av lydopptak som er vederlagspliktig etter åndsverkloven § 45b *eller offentlig framføring av lydopptak eller film ved overføring på en slik måte at den enkelte selv kan velge tid og sted for tilgang til opptaket.*

## III

1. Loven gjelder fra den tid Kongen bestemmer. De enkelte bestemmelser i loven kan settes i kraft til ulik tid.
2. For endringene i åndsverkloven gjelder følgende overgangsregler:
  - a) Endringene gjelder ikke handlinger som er utført eller rettigheter som er ervervet før loven her trer i kraft.
  - b) Dersom det før loven her trer i kraft er igangsatt eksemplarframstilling med hjemmel i 2. kapittel slik dette lyder før lovendringene trer i kraft, kan eksemplarframstillingen avsluttes innenfor de planlagte rammer, likevel senest innen 1. januar 2006. Denne bestemmelse gjelder ikke for eksemplarframstilling etter § 12.
  - c) Kongen kan fastsette nærmere overgangsregler.

Oslo, i familie-, kultur- og administrasjonskomiteen, den 30. mai 2005

**Sonja Irene Sjøli**

leder

**Ulf Erik Knudsen**

ordfører

## Vedlegg

### **Brev fra Kultur- og kirkedepartementet v/statsråden til Stortingets presidentskap, datert 26. april 2005.**

#### **Ot.prp. nr. 46 (2004-2005) - enkelte mindre justeringer**

Kultur- og kirkedepartementet fremmet 11. februar d.å. ovennevnte proposisjon om endringer i åndsverkloven.

Departementet ønsker i den forbindelse å gjøre Stortinget oppmerksom på enkelte unøyaktigheter i proposisjonen.

I kapittel 2 har en klargjøring av overskriften falt ut. Den var med i høringen og fikk generell tilslutning. Overskriften bør lyde: "Kapittel 2. Avgrensning av opphavsretten og forvaltning av rettigheter ved avtalelisens".

Som en konsekvens av at gjeldende § 23 er delt i § 23 og ny § 23a, bør det i § 8 også vises til § 23a.

I § 19 første ledd, tredje punktum, har det blitt en unøyaktighet ved at det i ny tekst er vist til "bestemmelsen" istedenfor "bestemmelsene" og "eksemplar" istedenfor "eksemplaret". Første del bør derfor lyde: "*Bestemmelsene gjelder bare der eksemplaret er solgt eller overdratt som nevnt.....*"

I § 23 er lovens systematikk om at reglene gjelder tilsvarende for bestemmelser i 5. kapittel ved en inkurie fraveket ved at det i tredje ledd er tatt inn "eller bilde". Dette vil følge automatisk ved at det i § 43a vises til § 23. Ordene "eller bilde" i § 23 tredje ledd bør derfor gå ut.

I § 39k tredje ledd, andre punktum, bør "arvingene" byttes ut med "arvinger". Formuleringen bør således være: "*...tilstrekkelig at det er gitt samtykke fra arvinger som regnet etter arvelodd utgjør et flertall.*"